

JOHANN
WOLFGANG
VON
GOETHE

ŞƏRQ-QƏRB
DİVANI

WEST-ÖSTLICHER DIVAN

İohan Volfqanq Höte

**ŞƏRQ-QƏRB
DİVANI**

Çevirən:

Sahir Rüstəmxan

Johann Wolfgang von Goethe

**WEST-ÖSTLICHER
DĪVAN**

Dahi Alman şairi Hötenin “Şərq-Qərb divanı” dünya ədəbiyyatı tarixində bənzəri olmayan bir əsərdir. “Divan”da Şərfin və Qərbin düşüncə və ya həyat təzləri, fəlsəfələri, din və inanc sistemləri, dünya görüşləri, sözə və gözəlliyə münasibətləri qarşılaşdıraraq, qovuşaraq gur bir axına, insanın təbiətə və tanrıya bağlılığının orijinal bir təzahürünə çevrilmişdir. Əsərin oxucularımız tərəfindən maraqla qarşılanacağına inanırıq.

**Johann Wolfgang von Goethe WEST-ÖSTLİCHER DİVAN İohan Volfqanq
Höte ŞƏRQ-QƏRB DİVANI**
Bakı. QANUN nəşriyyatı, 2019, 208 səh.

Korrektor: Əyyar Tahirov

Qapaq dizaynı: Rafael Qasım

Mətn dizaynı: Rəhilə Şamil

© QANUN nəşriyyatı, 2019

© Johann Wolfgang von Goethe, 1819

QANUN nəşriyyatı

Bakı, Azərbaycan, AZI 102, Tbilisi pros., 76

Tel.: (+994 12) 431 -16-62; 431-38-18

Mobil: (+994 55) 212 42 37

e-mail: info@qanun.az

www.qanun.az

www.fb.com/Qanunpublishing www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-36-731-7

Bu kitabın Azərbaycan dilinə tərcümə və yayım hüquqları Qanun Nəşriyyatına məxsusdur.

Kitabın təkrar və hissə-hissə nəşri "Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa ziddir.

Ön söz

Bu il dahi alman şairi Johan Volfqanq Hötenin anadan olmasının 270 illiyidir.

İki əsrdən artıqdır ki, insanlıq bu böyük şairin, dramaturqun və alimin sözünün sehrindədir.

O, dünya ədəbiyyatına yön verən, əsərləri ilə bəşəriyyətin yaddaşında iz açmış nəhəng qələm sahiblərindən, ölməz fikir adamlarından biridir. O, dostu Şillerlə birlikdə, klassik alman ədəbiyyatının ən parlaq nümunələrini yaratmışdır.

Hötenin “Faust” əsəri Homerin “İlliada” və “Odisseya”sı, Esxilin “Zəncirlənmiş Prometey”i, Xəyyamın “Rübailər”i, Nizaminin “Xəmsə”si, Dantcının “İlahi Komediya”sı, Fizulinin “Leyli və Məcnun”u, Mövlanənin “Məsnəvi”si, Servantesin “Don Kixot”u ilə yanaşı bəşər mədəniyyətinin ən parlaq incilərindən, dünyada ən çox oxunan, ən çox tamaşaya qoyulan fikir və söz möcüzələrindəndir.

Höte 1749-cu ildə, Frankfurtda varlı bir ailədə anadan olmuşdur. İstisasca hüquqşünas idi. Uzun illər yüksək dövlət vəzifələrində çalışmışdı. Təbiət elmləri üzrə alim olmaqla yanaşı, istedadlı rəssam idi. Lakin o, ilk növbədə

şair və dramaturq kimi şöhrət qazanmışdır. “Gənc Verterin iztirabları” adlı ilk romanı ilə Avropa romantizmini ən uca zirvəyə yüksəltmişdir.

Höte Azərbaycanda da yaxşı tanınır və sevilir. Dünyaca məşhur olan “Faust” faciəsi dilimizə tanınmış şair Əhməd Cəmil tərəfindən uğurla tərcümə edilmişdir.

Şairin “Şərq-Qərb” nəşriyyatında 2010 cu ildə “Dünya ədəbiyyatı klassikləri” silsiləsindən buraxılmış iri həcmli bircildliyinə “Faust”dan əlavə, Çerkəz Qurbanlının tərcüməsində “Gənc Verterin iztirabları” romanı və şeirləri salınmışdır. Şeirləri dilimizə Ələmdar İsa və Həmid Arzulu çevirmişlər.

Mənim dahi alman şairinin yaradıcılığı ilə tanışlığım yeniyetməlik illərimdən, daha dəqiq desəm “Gənc Verterin iztirabları” romanından başlanır.

Əsər məni heyran qoymuşdu və uzun müddət onun təsirindən çıxıb bilməmişdim. Sonralar öyrəndim ki, romantik sevgi ədəbiyyatının bu parlaq nümunəsi nəşr olunandan sonra Almaniya və bütün Avropada gəncləri öz təsiri altına alıb; “Verter sindromu” o qədər geniş yayılıb ki, özlərini ona bənzədən gənclər arasında intihar halları cəmiyyətdə ciddi çəşqinlik yaradıb və nəticədə roman qadağan edilib, kitabxanalardan yığışdırılıb...

Uğursuz sevginin dərdləri ilə yoğrulmuş romanı oxuyarkən bizim də yaşımızın qanadlı, romantik çağıydı, cavabsız sevgi və ya cəmiyyətdəki hər bir ədalətsizlik bizi də ağlasığmaz fədakarlıqlara səsləyirdi, başqa yol tapılmayan- da intihar asan çıxış yolu kimi görünürdü.

Romanın rəngli karandaşlarla işarələdiyim cümlələrinə, abzaslarına gənclik həyatımın və duyğularımın özbəüz şəkli kimi baxır və kitabı dostlarıma, yaşıdlarıma oxutdurmağa çalışırdım. Təəssüf ki, o illərdə dünya klassiklərinin dilimizə çevrilən və rayonlarımıza gələn əsərlərinin sayı o qədər də çox deyildi. Əlimə keçən və məni heyrləndirən əsərləri barmaqla saymaq olardı: Bayronun mövzusunu Şərqdən almış poemaları, Lermontovun “Zəmanəmizin qəhrəmanları”, Qonçarovun “Adi əhvalat”, R.Taqorun “Bağban”, Hötenin “Gənc Verterin izzətləri”, Servante- sin “Don Kixot”, L.Tolstoyun “Hacı Murad” əsərləri... Öz ədəbiyyatımızdan M.S. Ordubadinin “Qılınc və Qələm” və Mirzə İbrahimovun “Gələcək gün” romanları... Sonralar minlərlə kitab oxusam da uşaqlıq və gənclik illərində əlimə keçən bu əsərlərin təsiri azalmayıb və görürəm ki, elə o vaxtın seçimi də yanlış deyilmiş.

“Gənc Verterin izzətlər”ni Höte 1774-cü ildə yazmışdı. Cəmi üç ay ərzində yazılan məktub-romanda əslində müəllif özünün yaşantılarını, 22 yaşındaykən, 1772-ci ilin 9 aprelində bir məclisdə tanış olduğu Şarlotta Buffa duyduğu heyranlığı qələmə almışdır. O vaxt Şarlotta (əşərdə Lotta) 19 yaşındaydı və özündən 11 yaş böyük olan Kastnerlə nişanlı idi. Bir il sonra Şarlotta ilə Kastner evlənilər və Höte Vetzlardan çıxıb gedir.

Roman nəşr olunur-olunmaz “Verter alovu” bütün Avropanı sarmışdı.

Bu, Hötenin öz tutuşduğu eşq atəşiydi və maraqlıdır ki, bu atəş onun ömrünün sonunadək sönmədi.

“Şərq-Qərb divanı”ni isə İohan Volfqanq Höte 65 yaşında yazmışdır. “Gənc Verterin izzətləri”nin Almaniyada fırtına qopardığı çağlatdan 40 il keçmişdi, lakin müdrik şa-

irin “Divan”ı da 25 yaşında yazdığı faciəli eşq romanından fərqlənməyən çılğın bir gənclik heyranlığı və qeyri-adi bir sevgidən doğulmuşdu. Bunun əsas nədəni dahi şairin bu yaşda qırx il öncə olduğu kimi dəlicəsinə eşqə düşməsi, ona xüsusi rəğbəti olan, bankir Villemerin gözəl xanımı Marianne von Villemerlə rastlaşması və ilk tanışlıqdanca bir könlüdənin-min könlüə ona vurulması idi. Ölən gününədək, yəni 1832-ci ilədək ara vermədən çalışın, axtaran, öyrənən, yazan böyük şair, həm də bir sevgi dahisi idi; ixtiyar yaşında da gənclik ruhunu qoruyurdu və sevdiyi gənc qız da onu cavabsız qoymamışdı.

Teatr cəmiyyətinin yənatıcilərindən olan bankir Villemer hələ 12-13 yaşlarında olan Marianneni bir teatr qrupunda görüncə, anasına pul verərək, övladlığa götürmüş və sonra dul qalanda fikrini dəyişərək öz övladlığı ilə evlənmək qərarına gəlmişdi. Şair tam bu ərafədə bir gəzintidə görmüşdü qızı. Sonra bankirin dəvətini qəbul edərək, 1814 cü ilin sentyabrında bir həftəliyə Obermainda, Main çayının sahilindəki bağ evində onların qonağı olmağa razılıq vermişdi, lakin bu qonaqlıq beş həftə çəkmişdi. Şairin hər gün 2-3 şeir yazdığı xoşbəxt günləriydi!.. Burda ürəyi elə bir atəşlə dolmuşdu ki, qısa müddətdə “Divan”ın ilk yüz şeirini yazmışdı. Taleyin Höteyə hazırladığı başqa bir sürpriz isə 29 yaşlı gənc və son dərəcə gözəl xanımın həm də istedadlı bir şairə olması idi və o, Hötenin atəşin misralarına eyni dərəcədə səmimi şeirlərlə cavab verirdi.

Araşdırmaçıların gəldiyi nəticəyə görə “Divan”ın “Züleyxanamə” bölümündə Züleyxa adından yazılmış şeirlərinin bir hissəsi məhz Marianneyə məxsusdur.

Şair ilhamı vulkan kimi bir-birindən gözəl şeirlər püskürürdü. Bu şeirlərin Şərq ruhu ilə yoğrulması, Şərq poeziya

sına heyranlıqla yazılması isə o ərəfədə Hafiz Şirazi divanının Hötenini əlinə keçməsi və Hammerin tərcümə etdiyi bu ikicildlikdən günlərlə ayrılı bilməməsi idi. Hafiz lirikası onu ovsunlamışdı. Gənc yaşlarından Şərqlə, İslam aləmi ilə, Doğunun böyük şairlərinin əsərləri, Quran-i Kərim və Məhəmməd peyğəmbəin həyatı ilə maraqlanan, Avropa üçün sirli və romantik bir aləm olan Osmanlı dövlətinin mədəni sərvətlərinə xüsusi bir sevgi ilə yanaşan Höte Hafiz lirikasından da Mariannenin gözəlliyindən odlandığı kimi duyğulanmışdı.

Höteyə qədər Şərqlə Qərbin dialoqu çox mərhələlərdən keçmişdir: Səlib savaşılarından, Volterin Məhəmməd peyğəmbərə həqarətlə yazılmış pyesinə qədər. Lakin maarifçilik dönəmi Avropanın gözünü açıdıqca tədricən Şərqə münasibət də dəyişilməyə başladı. Özəlliklə Osmanlı həyat tərzindən gələn mövzular, türk ruhu Avropada uzun müddət bütün böyük sənət adamlarının rəsm, musiqi, səhnə əsərlərinə, ədəbi əsərlərə hakim olmuşdur

XVIII əsr Almaniyasında Şərq ədəbiyyatına və İslam aləminə marağın artması nəticəsində almanlar Məhəmməd Peyğənbərin həyatı, İslam mədəniyyəti, Qurani-Kərim və Şərqin bəzi böyük şeirlərinin əsərləri ilə tanış olmaq imkanı qazanmışdılar.

Osmanlı İmperatorluğu Şərqlə Qərb arasında ən böyük körpü idi. Daha doğrusu, bir müddət Avropanın gözündə Şərq elə Osmanlı İmperatorluğundan, Şərq xalqları da türklərdən ibarət idi. Şərqi və İslam aləmini dərk etmək üçün səyahətlər uc-uca calanır; İstanbula gələn böyük elçilər və diplomatlar əllərinə keçən bütün dəyərli əlyazmalarını, kitabları, Avropaya daşıyırlar.

Marko Poladan başlayaraq Şərqə səyahət edən, Şərq haqqında yazan və gündoğan ölkələrinin ədəbi abidələrini Avropa dillərinə çevirən bütün səyyahların, diplomatların, mütərcimlərin əsərləri ilə Höte yaxından tanışdır. Lakin onlardan ikisi böyük şairə daha çox təsir göstərmişdir: Vya-nalı şərqsünas Joseph Freiherr von Hammer-Piçsallı (Cozef Hammer) və Henrich Friedrich von Diez (Fridrix Dits). Höte Hafizin alman dilinə tərcüməçisi Hammer haqqında yazırdı ki, bu nəcib adama nələr borclu olduğumu bu kiçik kitabım (Doğu-Batı Divanı) ortaya qoymaqladır.

Türk mədəniyyətinin Avropada tanıtılmasında və sevilməsində xüsusi rolu olan Dits Şərqi tanımaq və duymaq baxımından Höteyə yaxından kömək göstərmişdir. “Divan”da adı keçən bir çox şəxslər və hadisələr haqqında bilgiləri şair məhz Ditsin sayəsində əldə edə bilmişdir.

1785-1791 illər arasında İstanbulda Prussiya səfiri olaraq çalışan Dits burada türkcə, farsca, ərəbcə xeyli qiymətli əlyazması toplanmışdır. İstanbulda yaşadığı illərdə türkləri çox sevmiş və hətta Avropaya döndükdən sonra da türk adətlərinə uyğun yaşamaqda davam etmişdir. Onun on yeddi min kitabı arasında türkcə əlyazması xüsusi yer tuturdu. Qayğıyla qoruduğu 835 nadir əlyazmasından biri də Azərbaycan ədəbiyyatının şah əsəri olan “Kitabi-Dədə Qorqud”dur.

Böyük şairi təsirləndirən türk ədəbi inciləri arasında Molla Nəsrəddin (Xoca Nəsrəddin) lətifələri də xüsusi yer tuturdu. Bu lətifələrlə onun tanışlığı da yenə Ditsin xidməti sayəsində mümkün olmuşdur.

“Kitabi-Dədə Qorqud” da. Şərqi böyük şairlərinin divanları da Avropaya bu yollarla daşınmışdı. Buna görə Avropanı söyməli, yoxsa öyməliyik?Bu, mübahisəli məsələdir,

lakin reallıq budur ki, bir çox məşhur əsərlərin, yeganə və ya nadir nüsxələri məhz Avropaya gətirilərək hifz edilmişdir. Gətirilməsə taleyi necə olacaqdı, demək çətindir.

Höte “Şərq-Qərb divanı”nda öz sevgisinə həm də Doğuya olan böyük heyranlıq və sayqısını qatmışdır.

Bu qədər qeyri-adi ovqatla, böyük eşqlə yazılmış və alman dilinin bütün zənginliyi ilə bəzənmiş şeirləri tərcümə etməyin nə qədər məsuliyyətli və çətin bir iş olduğunu söyləməyə ehtiyac qalmır. Höte özü usta bir tərcüməçi idi, bununla belə orijinalın bütün gözəlliyini qorumağın mümkünlüyünə inanmır və tərcüməyə yalnız orijinala marağı artırdığına görə qiymət verirdi. Məncə, bu sözdə məqsəd tərcümə işinin nə qədər böyük məsuliyyət tələb etdiyini diqqətə çatdırmaq olmuşdur.

Bu gün dünya xalqları arasındakı ilişkileri ədəbi-bədii tərcümələrsiz təsəvvür etmək mümkün deyil və uğurlu tərcümələrin sayı da getdikcə artır.

“Şərq-Qərb divanı” dahi şairin “Faust” dan sonra ən böyük əsəridir.

Bütün ömrü boyu həyatın mənasını, insanın rahat və hür yaşamasının yollarını arayan, yaradanla yaradılmış arasındakı ilişkiler, yaşam və ölüm, cənnət və cəhənnəm, sevgi və ayrılıq haqqında düşünən, insan oğlunu savaştan, kindən uzaqlaşdırıb əbədi dəyərlərə yönləndirməyə çalışan, sözün və ilhamın qüdrəti ilə zamana hökm etməyə can atan şair Avropanın inqilab və savaş çirkablarında çaşmış qaldığı dövənlərdə üzünü Doğuya tutur, Şərq ölkələri ona daha cazibədar görünür.

Avropanın dünyanı kəşf və dərk etməsi ilə başlayan marifçilik, dirçəliş, intibah davam etməkdə idi.

Qərb səyyahlarının hər səfəri Avropaya dünya haqqında yeni bilgilər və yeni sürprizlər gətirirdi.

Şərq poeziyasının Tanrı ilə insanı bir görən, zərrəni kainatda, kainatı zərrədə dərk etməyə çalışan, sevgini dünyanın məhvəri sayan, kamilliyin yolunu ağılda və mədəniyyətdə görən böyük ruhu Höteni sehirləmişdi.

Hafiz onun gözündə bütün Şərq poeziyasının simgəsi idi; ona, Nizamı Gəncəviyə müraciətlə Avropada cavabını tapmadığı sualları çözməyə çalışırdı. Onlardan böyük insan sevgisini, humanizmi, dünyanı xilas yollarını, şərə qarşı dirəniş gücünü öyrənməyə çalışırdı.

Hafizin divanının həm də bütün ovqatlara uyğun bir fal kitabı olması onu heyrətə salmışdı. Ona bənzəmək istəmiş və onun divanı ilə səsleşən bir şeir toplusu yaratmaq həvəsinə düşmüşdü. Bu işdə əl atdığı, istifadə etdiyi əsas mənbələr də yenə Şərq hikmətləri, Qurani-Kərim və Məhəmməd Peyğəmbərin həyatı olmuşdur.

“Şərq-Qərb divanı”nın bir çox parçaları Şərq hikmətindən və Qurani Kərimdən iqtibas təsiri bağışlayır. Şərqin təsiri məzmunla yanaşı, “Divan”dakı bəzi şeirlərin formasında da müşahidə edilir.

Dahi şairin bu böyük əsərinin rus dilində bir neçə tərcüməsini, Anadolu türkcəsinə iki tərcüməsini (Bayram Yılmaz və Senail Özkan) gözdən keçirəndən sonra “Divan”ı dilimizə çevirmək qərarına gəldim.

Böyük polyak şairi Adam Mitskeviçin əsərlərini (lirik şeirlər, balladalar, Krım sonetləri, “Pan Tadeuş” poeması) dilimizə çevirib, üç kitabını nəşr etdirdikdən sonra (bu tərcümələrə görə mənə Polşanın əməkdar mədəniyyət xadimi adı verilib) tərcümədən aralanmışdım və bir də bu işə girisməyə hövsələm çatmaz devə düşünürdüm.

Lakin “Şərq-Qərb divanı” da yadımdan çıxmırdı. Yeni bir romanımı bitirmək üzrəydim ki, qəfildən iş arası, dincəlmək üçün internetdə “Divan”la bağlı yazıları gözdən keçirməyə başladım.

İlk gözümə sataşan Məhəmməd Peyğəmbər haqqında şeiri oldu və nə qədər qeyri-adi olsa da, bir də gördüm ki, artıq “Divan”ın ilk şeirlərini çevirib qarşımda başqa bir iş üçün açdığım iri dəftərə yazmışam. Sonrakı günlərdə də bu işdən ayrılı bilmədim, təxminən iki ay yarım ara vermədən çalışdım və tərcüməni demək olar ki, bitirdim.

Sona üç-dörd şeir qalırdı ki, təsadüfən internetdə “Divan”dan Azərbaycan türkcəsinə çevrilmiş bir neçə şeir gözümə sataşdı. O vaxta qədər əsərin tərcümə edilib- edilmədiyini haqda heç bir bilgilim yox idi və nədənsə heç bununla maraqlanmamışdım da.

Xarici dillər institutundan Ələkbər Qubatov adlı alman dili mütəxəssisinin tərcümələrini bəyəndim. Bu işlə başqasının da məşğul olması əlimi boşaltdı, bir neçə gün tərcümədən uzaqlaşdım.

Lakin sonra düşündüm ki, dünyada buna bənzər öməklər var; eyni əsərin bir neçə nəfər tərəfindən çevrilməsində heç bir qəbahət yoxdur. Bunu düşünmək həvəsimi bərpa etdi və tərcüməni bitirdim.

İşin gedişatında Divanın almancası, türkcəyə iki tərcüməsi (sətri tərcümə desəm daha doğru olar) və rusçaya bir neçə bədii tərcüməsi daim masamın üstündə olub və onları tutuşdurmaq, müqayisə etmək və orijinala ən yaxın ifadə tərzini tapmağa çalışmışam. Şübhəsiz əsas amacım “Divan”ın dilimizdə orijinala yaxın və bədii biçimdə səslənməsi olub.

“Şərq-Qərb divanı” adı əsərin ruhunu gözəl ifadə edir. Şərq müdrikliyi, mifologiyası, İslam dəyərləri, Alman dühası ilə dəyərləndirilərkən insanlığın ümumi dünya görüşü, ortaq estetik dəyərləri, bəşəriyyətin əbədi qayğıları, mükəmməl bir şəkildə ortaya çıxır, savaşıar, didişmələr, ayn-seçkiliklər mənasızlaşır.

Uzun illərdən bəri Almaniyada yaşayan və türkcəylə yanaşı almanca da yazan dəyərli dostum Orxan Araza bu tərcümənin bəzi parçalarının almancası ilə tutuşdurmasında mənə yardım etdiyinə görə minnətdarlığımı bildirirəm. “Divan”ın dilimizə çevrilmiş əsərlər arasında layiqli yer tutacağına və oxucular tərəfindən maraqla qarşılanacağına ümid edirəm.

Sabir Rüstəmxanlı

الدَّبَّابُ
الْبُشَيْرِيُّ
لَاؤَلْفِ الْغُرَبَاءِ

Müğənnilər kitabı:
“**Müğənninamə**”

*Yüz il xoş rəftarı Bermekilərin¹
İnsanı ucaldan mühit yaratdı Mən
də iyirmi il gözəlliklərin Çəkib
şirəsini ömrümə qatdım.*

Hicrət

Şərqdən Qərbə, Şimala dünya başdan-başa qan,
Tac düşür, ölkə çökür...

Neçə səltənət viran²!

Bu zülmətdən yorulsan, saflıq çəksə canını
Pədərsahlar yurduna sür ömür karvanını!
Şeir, nəğmə, eyş-ışrət...sən də dincəl, nəfəs də,
Xızırın həyat suyu səni də gəncləşdirər.

Bəşərin beşiyində ilahi vəhdən gələn, Dünya
dilləri ilə danışmaq istərəm mən. O ilahi
nizamda qulaq verim hər səsə. Qutsal Tanrı
əmrinə, göydən necə gəldisə³. Zehnimdə bir
aydınlıq, köksüm sevgiylə dolu. Öz hökmünə
çağırır Ədalətin pak yolu.

Əcdadların baş tacı sayıldığı o yerdə, Dünyanın
əğyar qəmi silinər ürəyindən. Gör necə
əyləndirir xalqların gənclik çağı. Hər kəs öz
imanında, hər ürək eşq ocağı. Kəlmələr hikmət
saçır, hər sözün dəyəri var insanlığın pak ruhu
bu sözlərdə qorunar*.

Çöldə sürü otaran çobanlara qarış gəz, Gündüz
günəşə vurul, axşam Ayla barış gəz. Ədviyyat
sat, şərbət iç, qəhvə istə fincanla. Keç susuz
səhraları, hikmət yüklü karvanla. Qəmlən qərrib
axşama, gül gülən səhərlərə. Yollarla yoldaşlıq
et, çöllərdən səhərlərə.

Hafız, getdiyin kavan gədəkləri aşanda,
Sarvan üstünə gələn qorxuyla savaşıanda
Sıxılıb hürküclərə nicat umanda göydən
Qovala əşkiyanı cəsür qəzəlinlə sən. Zıncırovu
dinləyib ulduzlar da mürgülər, Karvanı xilas
edər söylədiyin türkülər.

Ya meyxana, ya hamam... səni xatırlasa kim,
Anında uçub gedər ürəyimdən həsrətim.
Üzündən yaşmağını kənara çəkəndə yar, Yer
qaçar ayağımdan, dünya ətirlə dolar, Hər yanda
gəlsin dilə Hafızın misraları Bələdçitək aparsın
bizi mənzilə san.

Orda ki, şair sözü ucadır taci-taxtdan, Çəkinin
qısqanlıqla yenə zəhər yaymaqdan! Burda
şair sözünün yolunu kəsmək çətin, Ərk ilə
qapısını döyəcləyir cənnətin.

Çox hikmətlər öyrədib, çalışıb alnında tər.
Burda isə ölümsüz, əbədi həyat istər!

Qurtuluş yazısı

Əqiq daşı tilsimlidir, İnsanlara şəfa verir,
sevinc verir, Süd bəyaz bir çərçivədə.
Sən onu öp, ya da toxun, Dinclik tapsın
yorğun ruhun. Üstündəki söz Allahsa,
Nicat buldun, batma yasa.

Qoruduğu ayətlə bir O sənın də köməyındır.
Pislikləri silib atar, Sevginə də atəş qatar.
Xanımlara çox yaraşır Bu müqəddəs nəzər daşı⁶.

Daş üstündə oymaq çətin O ilahi ayətləri. Daşda
söz də qısılıbdır, Tanrı sözü kağızlara yazılıbdır.
Kağız Allah səsi olub, Uzun-uzun ayətləri
mənimsəmək Dindarlara nəsib olub.

Kitab onun əlindəyə

Daş da mənim boynumdadır.

Duaların meydanı gen, varaq-varaq. Kim istəsə
oxuyacaq.

Bilgisini yayacaqdır qısqanmadan Bu bilgini
öyrənəcəək hər oxuyan.

Abraxasdan deyim bir az,⁷ Ondan kənar qaçmaq
olmaz. Adamları qorxudaraq dəli edən Bu
görünməz əcinnələr Orda sanki dəyişilir...
Ey, deyəsən mən çaşıram, Həməildən danışırım.

Kiçicik bir medalyonda Ən ülvi bir sözü yazdın.

Həqiqəti həbs eləyib, Rahatca boynundan
asdın!

Azad fikir

Siz təpilin çadırlara, siz qapanın hücrələrə Mən
yəhərdə hakim olum, uçum uzaq ölkələrə. Ulduz
yansın başım üstə, sübh nurunu içib gedim⁸, Mən
atımın qanadında, yad ellərdən keçib gedim.

Ulduzlar bir bələdçidir, yol göstərir bizə göylər,
Dağları aş, çölləri keç, qarşılasm göy dənizlər.
Gözünü göydən ayırma, Tanrının taxt- tacına bax,
Ondan işiq istəyəndə üzünə günəş doğacaq!..

Tilsim

Şərq də Allahındır, Qərb də Allahın.
Cənub, Şimal gözündə tən Pay verir
hamıya bir Öz səxavət kisəsindən'...

Harda olsan ona inan, Təkcə odur “Adil”
olan.
Yüz adından biridir bu, “Amin!” demək
sənin borcun!

Haqq yolundan azsam əgər Həmən səhvimi
göstərər.
Uçsa da yüz səmtə xəyal Sözüm doğru, şerim
halal...

Sənin sonsuz sehrin ilə, Sevgin ilə, mehrin ilə
Qopdum dünya marağından, Cismimi də ucaltdı
can.

Nəfəsdə Allahın iki lütfü var, İçin hava ilə dolub
boşalar. Biri sıxışdırır, biri yaşadır Həyatda nə varsa
belə qoşadır. Allaha şükr elə işin gəlsə tərs, Şükr elə
verəndə yeni bir nəfəs!

Dörd hədiyyə

Ərəb çöllərinin sədiq övladı, Uzaq diyarlara çox
yürüdü, bax... Çox karvan bəzədi, çox ov ovladı
Dörd şey bağışladı onlara Allah.

Birisi çalmadır, başına dolar, Kral taclarından
gözəldir şəksiz. Birisi çadırdır, qanadları var Hara
istəsəniz dikəcəksiniz.

Birisi qılıncdır, daş qalalardan Daha
etibarlı qoruyur onu.

Bir də mahnılardır çox uzaqlardan Oyardır
qızların incə ruhunu.

Dilində nəğmə var, əlində çiçək, Üzündən
sürüşüb düşsə örpəyi.

Gözəl camalını gizlətməyərək Yərbəyer
eləyər nazla hər şeyi.

Süfrəni bəzəyir dadlı meyvələr Ağacda
seyr edib çiçəkləri, mən, Nəğmə
söyləyirəm səhərə qədər Ərəbin lütfkar
məclislərindən.

Etiraf

Bütün yanğuların atəşdir sonu, Ruhun
alovlara bürünəcəkdir.

Gecə tüstüsünü udsa da onun Alovu hər
yandan görünəcəkdir.

Sevgini gizləmək bundan da çətin Onu
eləsən də könlündən sürgün Gurlayan atəşi
saf məhəbbətin Sənin gözlərindən oxunar
bir gün.

Dönüb yaz selinə tökülər gözdən Nə fikir,
nə arzu qalacaq başda.

Görərsən şairin dediyi sözdə

Heç nə yox, öz dəli eşqindən başqa. İstər sevinc olsun, istər məşəqqət Hər kəs bu nəğməni dinləsin fəqət.

Gerçək şeir

Hansı qaynaqlardan güc alır şeir, Nədən ilham atı yoldadır yenə"? Nədən əcəminin qəlbi titrəyir Köçür aqillərin hafizəsinə?..

Aç öz ürəyini, dayanma bekar, Həyatın sevgiylə yoğrulmalıdır.

Nədən oxuyursan, oxu, nəğməkar, Nəğmənin ilk sözü eşq olmalıdır.

Saqi, dayanmadan bizə mey gətir, Boğaq gül rəngində öz nəfsimizi.

Eşq ilə, şərabın birdir həsrəti, Yenə tac qoyaraq ucaldar bizi.

Şeirin bir gücü də qılınca bağlı, Əlində şimşəktək parlayan zaman Gələndə cəng səsi, savaşı soracağı... Yenə də öndədi şair-qəhrəman.

Bir də nifrət ilə körüklənir söz Şair pisliklərin düşmənidir, bil. Hətta orduyla da gəlsə üzübüz Gözəli çirkinə dəyişən deyil.

Dörd hikmət söylədi o qoca ozan, Elə ki, su içdin bu dörd çeşmədən. Onda görərsənki qoşa durursan, Şeir meydanında Hafiz ilə sən.

Yaratmaq və Ruh vermək

Tanrının əli dəycək Palçıqdan doğdu Adəm. Gəldi yaxşılar tək-tək, Bir də çoxlu ağıl kəm.

Nəfəs verdi Ellohim¹² Ruh ilə doldu insan.

Keçdi səhər küləyi Asqırıqla gəldi can¹³.

O çamır ehtişamla Qalsa da hələ xamdı. Nuhun bulduğu camla Gələn damla ilhamdı.

Palçığın nəbzi vurdu Suyla islanan anda Ruhdan bir maya vurdu Həyat oyandı canda.

Hafiz, Nuh qədəhini, Şeirlə doldurub sən Uca dərgaha məni Səcdəyə gətirirsən¹⁴.

Mənzərə

İşıq Tanrısı gələr Alar yağmurdan səni.
Yeddi rəngli bir kəmər, Sarar yer kürəsini.

Febdir¹⁵ qapını döyən, Göyün durulan
çağı. Sülh yaratmaq istəyən Süslənən göy
qurşağı.

Saçına baxma, qoca, Darıxma niyə təksən.
Buludlar dağılınca Yenə də sevcəksən.

Gözəllik

Üfüqlər dincəlmir sabahdan bəri, Məni
səmalara bağlayır bir nur..
Yerin rəngləriylə göyün rəngləri Qarışıb al-
əlvan bir xırman olur.

Bu nədir, Şirazın min bir çiçəyi Sübh çağı
hörülür bulud saçına.
Ya çadır qurubdur şənlik eləyir, Vəzir
dirsəklənib dağ yamacına.

Niğah meydanıdır şənliyin, sazın,
Qarışıb qırmızı, yaşıl, mor ala. Hafiz,
uzaqlardan doğma Şirazın Necə yetişibdir
soyuq şimala¹⁶.

Al-əlvan çiçəklər sonsuz bir dəniz
Çöllərdən əl edən lalələr, tək-tək.
Zəmilər içində qızarır səssiz Savaş
tanrısına acıq verərək.

Sən bu gözəlliyi qoru həmişə, Ruhunda
rənglərdən ocaq yandırısın. Hər çiçək
çevrilib kiçik günəşə Daim yolunuzu
ışıqlandırısın.

İxtilaf

Sol sahildə inlədərdi Zöhrə bir vaxt
fleytanı. Sağ sahildə canq ötərdi
Merih¹⁷ səslərdi insanı. Qulağında yaz
havası Dinclik qarışırdı səsə Nəzakətli
bir fərəhdən.

Savaşlara səsləməsə.

Atışmalar bizi birdən. Nə var axı qan-
qadada, Bu qırğından hara qaçaq?
Savaşmaq mı düşür yada

Fleytalar susmadıqca. Bu İsrafil surudurmu
Kimdir ürək açan bizə. Heyrətlənmək yeri
deyil Qulaq asın könlünüzə!

Ovqatdakı Keçmiş

Qonşu bağda açmış zərif çiçəklər¹⁸, Şehli güllər,
zambaqlara qarışır. Arxadakı kolluqlarsa bir
təhər, Ehtişamh qayalara dırmaşır. Ətəkləri göy
meşəylə çevrili Dağ şövalye papağıdır tac olmuş.
Dərələrə “barış” deyir bir əli, Bir əli də zirvələrə
ucalmış...

Eşq havası!..Dinər köhnə qəmlərim, O bağçanın
ətri məni vurardı.

Dan işığı dilləndirər simləri, Əldə rübab yar
yolunda durardım. Ova səslər ovçuları bir soraq,
Atəş səsi titrədir sıx meşəni. Çöl-çəmənə bir-
birinə vuraraq Dincəlməyə seçdilər bu guşəni!

Pöhrələnilib canlanmada ağaclar Bahar gəlir,
ruhumuz da ayılsın. Burda sizə həyat venniş
duygular Bir könüldən min könülə yayılsın.

Sevinc payla! Özünə də nuş olsun Öz
eşqini neçə eşqə qatınca.

Bir istəyə yüz min istək qoşulsun
Məhəbbətin bal dadına çatınca.

Yenə Hafiz bizi alıb apardı, Onunla bir
zirvədədir şövqümüz. Bizi ölü
durğunluqdan qopardı, Eşq yolunu
yaşatmaqdır zövqümüz.

Şeir və görüntü

Palçığını dönə-dönə Qarışdırır, canlanır
daş¹⁹.

Yunan həyat verdiyinə.
Mehir salır yavaş-yavaş!

Bizim coşan səadət də Fıratdan güc alıb
gəlir.

Yogrulmuşuq bu sürətdən
Sularda ruhum dincəlir

Şerimizi yaydıqca biz Gəlsə bu yanğının
sonu.

Dolub-boşalsa badəməiz.
Əsirgəməz öz suyunu.

Cəsərət

Əmələndən sağlıq dilər Əyilməz ömrün
qışına. Şair, yenə nəğmə ilə Xalqı toplayır
başına.

Bülbül kimi oxu, şair, Əyilmə dünya
qəminə.
Yollar səni arzulayır Apara öz aləminə.

Get nəğmənlə tufan qopar, Sizildama acı-
acı.
Nəfsinə əsir nəğməkar. Ruhunda tapar
ələci.

Cəsür və Mahir

Kimsə mənə hirsələnməsin, qızmasın, Xoşbəxt
şair öz sözüylə bir olsun. Cansız sözlə kimsə
şey yazmasın Sözü canlı, duyğulan hürr
olsun.

Sınaqlara çəkilsəm də yüz adla, Dərd canımı
tərk eləməz bircə an. Mən dərdləri diz
çökdürən inadla, Aynımaram xeyirxahlıq
yolundan.

Təvazöylə ədəb birdir, düşünsən,
Ədəblini əyri niyyət əyəmməz.
Yetkin qızlar ona elçi düşəndən Ədəb
umar, cahilliyi bəyənməz.

Qoca müdrük belə verib öyüdü O alim ki,
sonsuzluqdan, zamandan Dərslərini
dinlədikcə böyüdüm Xoş rəftarı
öyrənmişəm mən ondan.

Şeir yazmaq hür düşünmək, azadlıq...
Coşqun ruhla, şövqlə keçər hər anın
Gözəl xanım, dəyərli dost, yol açıq Gəl
arzumca xidmətində dayanım!

Sən də papaz, nə təkkən var, nə yerin.
Yerini bil, deyilənə qulaq as. Ürəyimə
toxunsa da sözlərin.
Mənim ədəb çərçivəmi qırammaz!²⁰

Ovqatımı poza bilməz bu laflar Sən
getdiyən bu yolu mən gəlirəm.
Söz edilən nə ki qutsal dəyər var Səndən
öncə, səndən yaxşı bilirəm.

Hədyanların məni işdən eləməz
Dəyirmanım şerimizi üyüdür.
Çünki mənim dəyərimi bilən kəs, Sizi
dəyür, məni daim böyüdür.

Kainatda yeni həyat

Torpaqdadır başlanğıcı həyatın Hafiz anlat,
cahillərə sən bunu. Şeir söylə şərəfinə sevginin
İnci sözə hopduraraq ruhunu .

Söylə sevgilimin evindəki toz²¹ Bahalı xalıdan
əzizdir sənə
Mahmud da diz şökər, heyran qalaraq Xalının
qızıldan işləmlərinə.

Rüzgar sevgilinin qapısındakı Bütün toz-
torpağı qaldırsa göyə Onun hər zərrəsi sən
gözündə Neçə gülüstana-gülzara dəyər.

Mənim şimaldakı duyğularım da Toz kimi
gizlidir yaşıllıqlarda, Cənub qızmannda
qopardım, şükür Halal qismətimi
qasırğalaradan.

Susur Babi- ali, o xeyirxahım, Nəyin həsrətiylə
ürək darıxır.

Mənə müjdə gəlir çəmənliklərdə, Şükür göy
gurlayır, leysanlar yağır.

İndi buludlan aralayaraq Şimşəklər dönərkən
səfil çırağa. O toz xalılan çözləcəkdir, Yağışın
önündə enib torpağa.

Təptəzə torpaqdan yaşıl qanla can,
Fısqırdı, böyüdü eşq ilə bahar.
Bürüdü səssizcə fani dünyanı Yaşıl
çəmənlərlə yaşıl duyğular...

Bağışlanmaq həsrəti

Təkcə müdrüklərə söylənsin hər şey²²
Kütlə dodağında yüz qeybət bəslər
Mənim xeyir-duam sizlərədi! Ey Ölüm
atəşinə tələsən kəslər.

O eşq gecəsinin sərinliyində Səni yaradanı
yaradır için, Könlünü bir qərrib duyğu
titrədir, Göz yaşsı axıdır şam sənin üçün.

Sən qala bilməzsən belə zülmətdə İşıqlar
yox olub, hər tərəf qara Alıb qanadına
sübhün şəfəqi Səni yetirəcək aydınlıqlara.

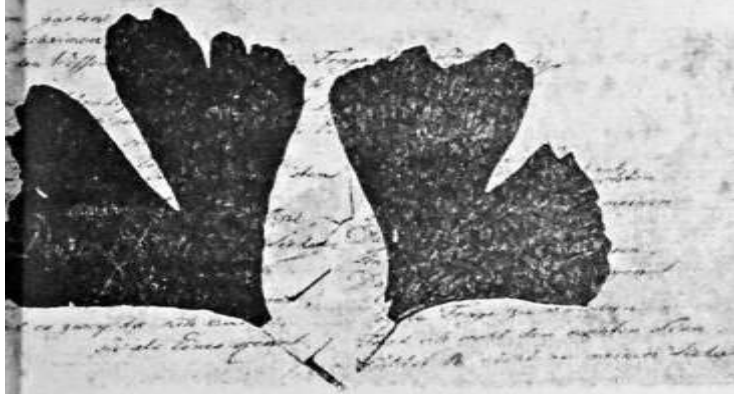
Sən bu uzaqlıqda ruhunu bəslə,
Bu atəş ölməzlik verəcək sənə.
Alovun üstünə uçub həvəslə Yanıb kül
olarsan, sən ey Pərvanə.

Ölümmü, olummu? Fərqini bilsən Görərsən
yaşamaq ən çətin peşə!
Anla ki, ey yolçu, nə zaman gəlsə Dünyada
yenidir ölüm həmişə²³.

Qamış boy atınca şirinlik yayır, Dünya şirinləşir
baltək, şəkərtək. Onun hədiyyəsi olan qələmdən
Dadlı nəğmələrim tökülsün gərək.²⁴

الدكتور
الشيخ
الحافظ
الغزالي

Hafiz kitabı:
"Hafiznamə"

Ləqəb

*Sözə gəlin deyilsə,
Ruha da onun bəyi.
Onda verib səs-səsə
Hafizi tərifləyin!*

Şair

Ey Məhəmməd Şəmsəddin²⁵ Nədən Hafiz
adını Sənə verdi millətin?

Hafiz

Dinlə, cavab verim- təltifə əvəz, Adımın sirrini
mənasında gəz. Xoşbəxt yaranmışam, hafizəm
dərin, Quran başdan-başa mənim əzbərim,
Köçürtdüm qəlbimə Tanrı nurunu, Rədd etdim
hiylənini min oyununu. Öyrətdi peyğənbər qutsal
kəlməni, O da fitnələrdən qorudu məni! Ruhuma
hopdurdum sözün dadını, Xalq mənə lütf etdi
Hafiz adını...

Şair

Hafiz, buna görə bənzəyirik biz, İstəməm
ayrılısın fikirlərimiz. Düşüncə ayrılısa qopar
qardaşlar, Bütün ayrılıqlar fikirdən başlar. Mənsə
bütünlüklə oxşaram sənə, Qəlbim- ürəyinə, şerim
-şerinə. Müqəddəs kitablar bizləri sardı, O qadın
yaylığı, o qutsal simgə- Peyğəmbər rəsmini alıb
apardı.²⁶

Yolimu kəssə də neçə maneə Onu əzizləyib
bağrıma basdım. Mən də hər sözümlü imanla
yazdım. İnançın o sirli xəyal gücüylə Ürəyim
rahatca döyünür hələ...

Şikayət

Bu şeytanlar, bu cinlər hara belə tələsir Dağda,
daşda, çöllərdə kimin ardınca gəzir?²⁷ Hansı al
dili ilə hökm edirlər aləmə Kimi ovcuna alıb
atacaq cəhənnəmə? Bunlar oğru, yalançı, əzəldən
üzüqara Şair yüksək ruhuyla qoşularmı onlara?
Bax, gör, söz yazanlardan onların fərqi nədir,
Şərlə vuruşanda da şair xeyirsevəndir!
Yalqız qalır, təklənir yandıqca məzlumlara,
Yazır fəryadlarını etibarsız qumlara Rüzgar gəlib
süpürər yazdığını ananda, O sevməkdən
yorulmaz, sevilmiş zamanında...

Bəzən sözü tərs düşsə Quranla, şəriətlə, Yenə də
günahından keçərlər mərhəmətlə. Siz ey söz
əzbərçisi, şəriət alimləri, Bilicilər, uzmanlar,
müdrük söz həkimləri, Sadiq müsəlmanlara
fəzilət öyrədin ki, Qəzəbə tuş olmasın bir kimsə
Hafiz təki.

Mirzə isə aqlını çaşdırmada hər kəsin Necə
tapaq, siz deyin, biz bu işin çarəsini?

Fitva

Hafizin şeirinə qulp qoyan kəsin Gərək başı
çıxsın sözün sehrindən. Şairdi ilhamı sərhəd
tanımaz, Aşar üfüqləri dünya qəhrindən.
Şəriət dəllalı elə bilər ki Şair uzaq düşüb
dinin bəhrindən, Olumu ölümə təslim edərlər
Tiryəki seçməzlər ilan zəhrindən.^{2*} Bu gizli
savaşın qalibi kimdir?- Nəfsinə uymadan düz
yolu gedən. Ruhumu əzabdan qorumaq üçün
Hafizin yoluyla gedəcəyəm mən.
“Allah bağışlasın günahımızı!” Dedi
Əbussuud, o fitva verən...²⁹

Alman təşəkkür edir

Ey əziz Əbussuud, düz hədəfə vurmuşdun, Şair
nə istəyir ki, doğru fitvadan savay? Onun həyat
sevgisi sığmırsa şəriətə Xırda yanlışlarını
keçmişin mirası say. Kədər içində belə nəşəli
görünərsə Heyrətli ucalıqda qorxmaz, cəsur ürəyi
Onun nəğmələrində fərqi yoxdu qətiyyəni
Öldürücü zəhərlə, şəfa verən tiryəkin. Çünki nə
bu öldürür, nə sağaldır digəri, Çünki gerçək
həyatın təsəllisi ayrıdır. Gerçək həyat əbədi
məsumiyyət əsəri

Şair zərər versə də özünə verər ancaq. Bəlkə
qoca şair də cənnət hurilərini Görən kimi
gəncləşib, dəliqanlı olacaq. Bu qocaya gənc
ömrü yazıbmiş yazı yazan, Fitvanla,
Əbusuud, düz hədəfə vurmusan.

Fitva

Misrinin şeirini^{3ü} gətirəcək dilə Müftinin
içindən qəzəb kükrədi.
Atır vərəqləri közə qəzəblə Bir gözəl
kitab məhv olub gedir.

“Yansınbu kitablar!” - buyurmuş Qazi,
“Könlündə Misrinin inancı olan Qurtara
bilsə də odda yanmaqdan Allahın şairə
sevgisi ilə.

Ancaq yanlış yola üz tutsa yenə Yalvarıb
Allahdan mərhəmət dilər!

Sərhədsiz

Bitirə bilməməyin - böyüklüyün zirvəsi, Başlaya
bilməməyin - taledir, qaçmaq çətin. Şeirin -
dönən, fırlanan, ulduzlu göy qübbəsi Zərrə qədər
fərqi ilkinlə nəhayətin.

Ortada gətirilən yenə eyni olandır.

Sona görəcəyiniz başlanğıcdan qalandır....

Sən şeir qaynağısan, sözün dağıdır dərdi³¹,
Dalğa-dalğa yayılır, yox sözünün sərhəddi. Səni
öpmək istəyən dodaqlar intizarda Udum-udum
içəcək bu könül nəğməsinə. Sevgi dolu bir ürək -
dolub-boşalır hər an. Xəncər olsan yenə də içinə
çəkər səni..

Dünya fırlanıb getsin! Uçub olsun bir xəyal Bu
yarış meydanında, Hafız, təkcə özün qal!

Səninlə, qardaş kimi mən yarışmaq istərəm, Eys-
işrət məclisləri... bu sənin qismətidir Çünki
ikimizə də bir verilmiş sevinc, qəm. Qürurum və
həyatım sənə məhəbbətimdir. İndi alışı, ey şeir,
öz odunda yenə sən Çünki köhnədən-köhnə, ən
yenidən yenisən!

Nəzirə

Sənin qafiyə tərzin xoş gəlir mənə, düzü,³²
Köhnə ilə yanaşı sevirəm təzə sözü. Mənanı
seçib sonra uyğun kəlmə gəzirəm, Şeir könlümə
yatar təkrar etməsə sözü. Əgər çaşıb bir şeyi
yazsam ikinci kərə Yeni anlam verərəm,
sevdirsən bizə sözü. Mənada mənə qalmaz
işlənsə ikinci kəs, Burda sənin tərzinlə söyləməz
kimsə sözü. Bir qığılcım paytaxta yangın saldığı
kimi Niyə yabançı kəlmə alova düzə sözü.
Alov qalxıb böyüyər, qığılcım unudular,

Rüzgar alıb sovurar, qatar ulduza sözü.
Bir alman da qeyrətlə yeni bir zövq peşində
Səndən irəli gedər, özü istəsə, Sözü...

Şehirli səslənir vəzin, qafiyə, İstedad
hər şeyə nizam verəcək. Ancaq boş
kəlmələr cansız və qansız Maskaya
dönüncə diksindirəcək. Hətta ruhları da
məmnun eləməz Köhnə havalara ölü bir
biçim, Olmasa önündə yeni bir seçim.

Açıq sir

Ey Hafız! Alimlər anlamır səni,
Qeybdən gəlirmiş söz! Yalana bax! O
hardan biləcək sözün qədrini, Din də
onlar üçün pərdədir ancaq.

Sənin istedadın yandırır onu, Sənə
çılğın deyən dəlini tanı.
Görür məhsulunun zay olduğunu,
Adınla sırıyır öz şərabını.

Cahilin kamili duyması çətin, Anlamaz
nadanlar sözdə hikməti. Mutluluq
sığışmaz sufi qabına... Onlar anlamırlar
bu həqiqəti.

İşarə

Ancaq anlayıram bu alimləri Onları
dindirən özünsən, özün. Şeirdə Allahın zərif
pərdəsi, Ardında min məna gizlənir sözün!

Yel vursa oynayan yelpazəyə bax, Çiçəklər
içində o da çiçəkdir O qızın gözünü örtəcək
ancaq Özünü gizlədə bilməyəcəkdir.

Di gəl o gözlərdə varlığın itər, Gözlər
gözündədir, bu. sənə yetər.

Hafizə

Dünyanın dərdləri ağılından çıxmaz
Gözündən duyarsan kim nə istəsə. Həsret
vaxta baxmaz, məqama baxmaz, Vaxtında
hökmünü kəsər hər kəsə.

Yüz dərdin, acının sınağındasan, Gördüm
ki, ekizdir göz yaşıyla qan. Birindən nə
qədər yamanlıq görsən Dönməz bir başqası
yaxşılığından.

O səvi boylunun baxışlarına Vurulub
çıxdımsa yolundan bir az Ruhumu
duyarsan, məni az qına Sevgimi cürətin
ayağına yaz.

Qaməti sərvidir, ayağı incə Torpağa kök
atır, ruhuma dalır. Buludlar tələsir, salam
verincə İçimdə bir şərqli havası çalır.

Ağ üzdə zülfləri bükümlənəndə, Şabalıd
telləri yaraşır ağa.

Bir anda ruhumu alır bədəndən, Saçlar
başlayanda dalğalanmağa.

Zülflər oynadıqca açılır alını Üfuq
təmizlənmiş, Günümü çıxacaq? Çiyində
oynadır rüzgar şahını Buludmu yuyunur,
selmi axacaq.

Lətif bir ədayla titrər dodaqlar, Dodaqlar
azadlıq bəxş edər sənə.

Ani özgürlüyün öz bədəli var, Qoluna
zəncirlər vuracaq yenə.

Nəfəslər udulmuş, geriyə gəlməz, Uçub
qovuşursa əgər ruh ruha.

Müskün qoxusunda mutlu olan kəs.
Görməz uçub gələn buludu daha!

Atəş bürüyəndə içini tamam, Atarsan
özünü boş qədəhlərə.

Saqi, mən dünyanı xatırlamıram Saqi,
bu qədəhi doldur yüz kərə.

Xahişlə üzünə boylanır yandan Gözü
şölələnər, qəlbi tutuşar. Şərab zəvvvarları
qamçılayanda Səndən tək nəsihət umacağı
var.

Sirrini açdıqca qizli aləmlər İçi rahatlanar,
duyguları xoş Sinəsi qabarar, bığ yeri tərlər
Görərsən önündə bir gənc oturmuş.

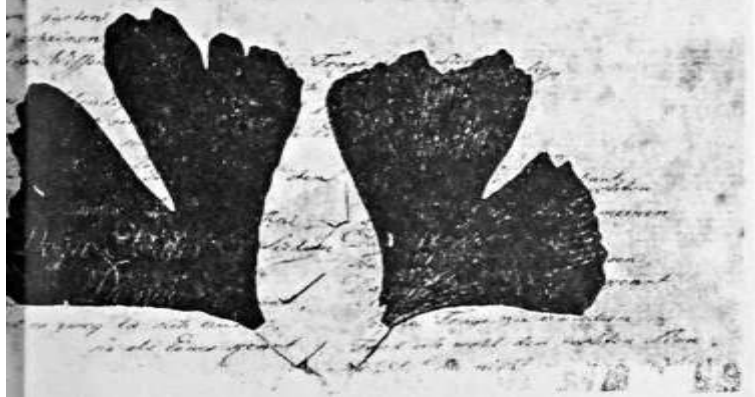
Könlünlə kainat - mənası birsə Gizlinlər
bərbəbir açılmış sənə Sadiq bir sevgiyə
işarət versən Alimlər yol bular dünya sirrində!

Heyhat, bu dincliyin qiyməti baha. Taxtdan
bir soyuqluq duymamalısən. Yeni
mədhiyələr qoşanda Şaha Vəziri kənarında
qoymamalısən³³.

Başqa kim bacarar sən söyləməsən, Söz ilə
ucaltmaq var iqbalında.
Sən daim yoldaşlıq edərsən bizə Bu həzin,
bu aydın həyat yolunda.

الدكتور
أبو بكر
الغزالي

Sevgi kitabı:
"Eşqnamə"

*Sinəmdəki od nədir?
Səndən soracağım bu!
"Mənim könlüm səndədir
Özünü qoru!"*

Örnək aşıqlər

Altı sevən cütlük, eşq divanəsi Gərək
yaddaşında qalsın hər kəsin. Birinci
Rüstəmlə Rüdabə gəlir³⁴ Acı taleləri
ürəklər dəlidir.

Günahdan qaçdılar Yusif Züleyxa, Tarix
yollarına qibtəylə baxar.

Vüsalsız sevginin yarası dərin, Yaralı
getdilər Fərhadla Şirin. Məcnun Leyli
deyib gəzdi çölləri, Məcnunluq dəb oldu
o vaxtdan bəri. Qocalıq üz versə bir gün
insana, Gərək örnək olsun Cəmil,
Boteyna.³⁵ Bir də şah Süleyman örnəkdir,
şəksiz,³⁶ Onun qismətinə düşmüşdür
Berkis. Hərdən xatırlasan onları tək-tək
Məhəbbət səni də tərک etməyəcək.

Daha bir cütlük

Məhəbbət nə puldur, nə də iqtidar, Onun
daha böyük bir qüdrəti var. Nə xəzinə
gərək, nə qızıl saray, Hamısı xəyaldır
sevgidən savay. Bir eşq dastanı da
dillərdə gəzər, Hər sözü peyğəmbər
sözünə bənzər. Vamiq ilə Azra deyilir
ona³⁷ Qəmli tarixlərin yadigarı...
Bilən yox, işləri, məsləkləri nə,

Sadəcə heyranıq sevgilərinə.
İnsanlıq durduqca xəyaldan çıxmaz
Vamiqlə Azranı saran ehtiras...

Oxu kitabı

Sevgi salnaməsi ən ali kitab, Orda hər
suala taparsan cavab. Özünü güzgüdə
görmək istəsən Sən də bu kitabı
vərəqləyərsən. Beşcə səhifəyə sığmış
səadət, Sonra fəsil-fəsil ayrılıq, həsrət.
Görüş beş-üç cümlə, ya da bircə an.
Xoşbəxtlik büsbütün çıxıbdı yaddan.
Bir cild başdan-başa gözyaşıyla qəm.
Oxuyub sonuna çata bilmirəm.
Ey, böyük Nizami! Sözü sirr dolu!
Şerindən başlanır həqiqət yolu. Açsan
bu düynü, etsən aşikar Aşıqlər
biryolluq qovuşardılar...

Bəli, o gözlərdi

Bəli, o baxışlar tapmışdır məni Bəzi o
dodaqlar öpmüşdür məni Əllər
oxşamağın acıydı, bəli. Döşlər
qönçələrin tacıydı, bəli.
Yanırdı, sevimək hərisi idi, Cənnətin
ən gözəl pərisi idi.

Mənə təslim oldu, qaça bilmədim O isti
yuvadan uça bilmədim. O mənim
qəlbimdə əbədi qaldı, O özünü verib
canımı aldı.

Xəbərdarlıq

Züfləri tor misalı, Arxasınca
süründüm. Nəymiş Hafizin halı?
Mən də dostuma döndüm.

Bizim qadınlara bax, Hörür uzun
hөрüklər. Dəbilqəni qoyaraq
Əskərtək savaşı bəklər

Ağılla həyat sürən Razi olarmı
buna? Qopub dəmir zəncirdən
Düşə ipək toruna.

Dalmaq

Gur saçlar qıvrım-qıvrım, içində sevimli baş
Suya baş vuran kimi bu gur axına dalmaq
Sevib oxşayıb qəlbən, onun əsiri olmaq Onu
əzizlədikcə qeyb olmaq yavaş-yavaş... Öpüb
yanağlarından, gözündən, dodağından Atılım
alovuna, kül olum qucağında.

Beş dişli darağımla, lülə saçlar daransın
Ürəyim yenə sevsin, sevdikcə yaralansın.
Mərmər sinə önümdə açılıbdır öncədən
Qulaqlar da kənarda qalmasın əyləncədən.
Zərif bədən, gül əndam, cənnətin hürr havası,
Dodaqlar öpə-öpə ölməz bir əsər yazır. Əlim
saç yolçusudur: sona çatmaq istəmir. Ürək eşq
oyunundan bezib yatmaq istəmir. Hafız, belə
yaşadın, yana-yana, sən belə, Növbə bizə
yetişdi biz varıq indən belə.

Şübhəli

Baxmaq deyildir asan Zümrüd
bəzəklərinə.
Susum, yoxsa yaraşan Sözlər axtarım
sənə?

Danışsan da, sussan da Unutma yaşıl
rəngi.
Xilas ol yaralardan, Gəlsin ömrün
ahəngi.

Sənə xoşsa qiraət, At bu hökmü, kini
sən! “Baxsan iksir, duysan dərd... Sən
də zümrüd kimisən?”

Ah sevgilim, o dəmir Ciliddə şerin əsir.
Quşlar qəfəs istəmir, Öz göyünə tələsir.

Zaman pozur, köhnəldir, Şerinsə yaşamalı.
Hər mısrası əbədi Sevgi kimi qalmah.

Pis təsəlli

Duyunca yoxluğunu Gecə zar-zar
ağladım. Xortdanlar gördü bunu, Göz
yaşımı saxladım. “Ey xəyal övladları
Yuxuma girərdiniz, İndi söyləyin barı,
Nədir sizin dərdiniz? Göz yaşı boğur məni
Ürəyim istəmədən. Məndən betərlərini
Gözünüz görmür nədən? Yolumu
bitirmişəm, Kürəyimdə ağır yük. Bir
sərvət itirmişəm Mənə qalan dərd böyük...
Bir aliməm, ya cahil

Məhəl qoymadan mənə, Keçib
getdilər bir-bir Hərəsi öz işinə...

Qənaətkar

“Nazıyla sığinsa da qucağına, inanma,”
“Əzizim, ah-zar etmə.səndədir könlü qızın.”
Yox, dilinə aldanıb, onu özünkü sanma.
Varlığı sevindirməz məni bu vəfasızın

Şair

Sənin üzürxahlığın ehtiramdır, hörmətdir.
Eşqim mənə aiddir, vərdişim qənaətdir. Sevgi
işvə-naz deyil, bağlanmaqdır ürəkdən, Etibar
itməməli yalan söz eşitməkdən.

Salam

Ah mən necə xoşbəxtəm, Səyahət
elədiyim Bir diyarda daşlarda
Qədim izlər gəzirkən Gördüm bir
şanapipik³⁸ Gözəl tacını açıb.
Sularda qamətinə, Tacına baxır
nazla.

Tez üstümə yüyürdü. Dedim ki,
sən gözəlsən, Tələs vaxt itirmədən,
Ara sevgilimi sən. Söylə ona
aşıqəm Ömrümün sonunacan.

Süleyman peyğəmbərdən Savva
məleykəsinə Sən xəbər aparırdın.
Şirin bir xatirən var Köməyini
məndən də Əsirgəmə nə olar!

Yenilmək

Təbəssümün azalmır, əriyib getsən də sən,
Alışib yana-yana nəğmə də söyləyirsən...

Şair

Eşq mənim ömrümə düşmən kəsilməmiş,
Etiraf edirəm, beləymiş qədər. Dilimin
ucunda həzin nəğmələr.

Bax, yanan şamlarda sonsuz qürura!
Əriyə-əriyə qərq edir nura...

Tənhalıq arayan eşq isticabı Boş guşə
gəzirkən yuva qurmağa Mənim ürəyimə
sığınıb qaldı, Onu tərək eyləyib gedərmi
daha?

Qaçılmaz

Bağçada quşları susduran hanı,
Nəgmə yağmurları döyəcək səni. Kim
yasaq edəcək qırxın zamanı Qorxan
qoyunların titrəməsini.

Mən də quzu kimi qayçı altında,
Kilkəli saçımdan əndişələnsəm,
Dəlləyin əlindən tutub son anda
Saçıma toxunma, nə olar, desəm

Kim yasaq qoyacaq nəgməmə görə,ən,
Göylərə oxuyub durulmağıma?
Mənə yağışını minnətsiz verən Dəli
buludlara vurulmağıma?

Əsra rəngsiz

Anlamı yox sorğuların, sözlərin Bu
rüzgarlar hardan əsir, bilirəm
Sevgilimin o füsunkar gözləri Nə
istəyir, nəyi gəzir, bilirəm.

Qabaqcadan, ölçüb-biçdim hər şeyi,
Yaxşı-yaman bu yollarda sınınar. Həm
nifrəti, həm də dəli istəyi Qəlbinizdən
çıxarın, ey insanlar.

Hamı şaşqın, gözəlliyn gücündən
Dövrənini hansı eldə sürəcək Özü seçir
adamların içindən Qoluna kim, qoynuna
kim girəcək.

Ən gizli

Biz nöqtə ovçusu, iz aramada, Mahirik,
yaşadıq ləyaqət ilə. Əfəndim, bilirik
sevdiyini kimdir, Başqa istəyini demirik
hələ.

Zira, gizli deyil, aşiq olduğun Gözündən
görünür iztirabın çox. Lakin aşiqinin bu
heyranlıqla Səni sevdiyinə inamımız yox.

Xeyirxah adamlar, ixtiyar sizin, Görüşün!
Məsləhət verirəm bu gün. Onu görən kimi
qorxacaqsınız, Getsə, yanarsınız paranız
üçün...

Salın yadınıza Şəhabəddini Ona iradədir,
sizə oyundur.

Hamının gözünün qabağındaca Ərəfat
dağında çılpaq soyundu.

İstər kralların taxtı önündə, İstər
hüzurunda öz sevgilinin Adı zikr olunub
dilə gəlirsə, Əsil mükafatın bu olar sənin.

Xatırla Məcnunun vəsiyyətini, Qışqırıb nə
dedi vida anında: Leyli olan yerdə unudun
məni, Adım çəkilməsin onun yanında.

الربوبية
كتاب الغزالي

Tekfirnamə kitabı:
"Düşüncələr"

*Dinlə bu rübabın nəsihətini, Kamalın
vardırsa, susub qulaq as! Ağıldan
kəmlərə - xoşbəxtliyinin Açarını versən
bir şey anlamaz!*

*Rübab necə öyür təzə gəlini? "Kaş ki,
ən gözəllər - ən yaxşı ola ". Ancaq
aramıza dostca gələnin Həm yaxşı,
həm gözəl naxışı ola...*

Beş nəsihət

Öyüdün kimsəyə zərəri olmaz, Onu sırğa edib
qulağından as.

Doğmaz lovğalıqdan dostluq meyvəsi Batar
kobudluqda nəzakət səsi

Böyüklük gözləmə pis adamlardan Ağillı adamı
anlamaz nadan

Yolları ayırıdır yalanla düzün Çıxmasın yadından beş
sadə sözüm.

Daha beş nəsihət

Vaxtı unutduran qüvvə varmı?

-Var!

Çalışan, iş görən vaxtı unudar!

- Nədən uzanır zaman?

- Boş-bekar oturmaqdan!

Nədir borca batıran?

- Miskincə boyun buran...

Bəs qazancın yolu nə!

- Uyma boş düşüncənə!

- Səncə nə deməkdir

Şərəf, əsalət?

- Qorunmaq qüdrəti, düşməyə nifrət!

Gənc qızların baxışları

Gənc qızların göz vürması - ağı başından alan,
Xumar gözlər çox dadlıdır, ancaq sərxoş olmadan...
Bəy əfəndi salam versə rəftarını düz anla, Son bahara
günəş doğar xoş niyyətli salamla.
Bunlardan da daha dadlı və uca Möhtac əli
sevindirmək doyunca. Bir fağırın ürəyini güldürmək,
Ehtiyacı mərhəmətlə öldürmək.. O məsunun sahibini
itirmə, O salamı, o qeyrəti bitirmə

«Pendnamə»də nə yazılır

“Pendnamə”ni oxu coşqun həvəslə Öz fikrindir,
olacaqdır gərəyin. Ehsan verib bağlandığın hər
kəslə Yenə səni qovuşdurar ürəyin.

Qoy yoxsullar pay alsınlar əlindən, Xəsis olma,
çox da həyat xəsisdir. Hafiz demiş, ən qayğılı
günün də Keçən gündən milyon kərə əzizdir!

Nalbəndə yolun düşsə

At sürüb, keçib getsən bir nalbəndin yanından Nə biləsən atını nallayacaq nə zaman Boş çöldə bir küməyə sataşsa da gözlərin Bilməzsən o kümədə bir qız səni gözləyir. Bir cəsur dəliqanlı yoluna çıxsa birdən Bilməzsən yarışsanız o yıxacaq, yoxsa sən. Baxırsan üfucəcən uzanır üzüm bağı, Bilməzsən meyxaşaya o bağ verir növrəği. Sən də belə gəlmisən, bu dünyaya sor, ara Daha söhbəti kəsək, ehtiyac yox təkrara.

Yabançının salamını al

Salam al, salam verən tanış oldu-olmadı, Sanki köhnə dostundur, dilində Allah adı. Sonra ayrılan zaman “Xoşca qal!” söylə ona, Onun yolu Günbatan, sən tələs Gündoğana. İllər sonra yolunuz kəsişərsə qəfildən, Qışqırıb deyərsiniz: “Tanımadın, mənəm, mən! Sanki vaxt orağıyla ömrünüz biçilməmiş. Zirvələr açılmamış, dənizlər keçilməmiş. Sanki saysız günəşlər doğulub batmamışdır. Ruhunuzu heç yerdə təklik qanatmamışdır. İndi malları sayın, paylaşın qazancları, Yeni bir güvənc ilə kəsin əhdi-peymanı. Salam de, xəzinə bul, dal sərvət dəryasına, Salam de, gördüyünə, salam al, dostcasına.

Sənin qüsurların

Qüsurdan söz düşsə
Verəcəklər səs-səsə. Söyləsələr
yaxşısan Səsi çıxmaz, versə can.
Kaş ki, bu dostlarımın Bir az ağılı
olaydı. Dillərində tərifin,
Yaxşılığın olaydı. O vaxt
sevinərək mən Kimliyini
bilərdim. Zövq alıb söhbətindən
Sırrlarını böləydim. Aldanmaq
qəbahətmə? Zahidlərdən dərs
aldım. Yanıldım, tövbə etdim
Zirvələrə ucaldım.

Bazarlar səni çəkər

Çarşı-bazar çağıracaq səni hər gün,
Ticarətdən yol açılır bilgi üçün. Ətrafına
kim boylansa gizli, aşkar Görər Tanrı
sevgisində nə hikmət var. Əlləşirsən
dayanmadan, yorğun, üzgün Elm öyrənib,
çox düşünüb bilmək üçün. Məqsədinə
gedən yolu təmizlə sən Qapılar aç, heç
yorulma dinləməkdən. Bir cavaba
yetişincə, yüzü yağar

Haqqımız yox Tanrımızı unutmağa. İnsan oğlu
sona qədər, sevsə əgər İlahi də onu seçib,
əzizləyər!

Mən belə dürüst olmaqla

Belə dürüst olmaqla Axə nə qazanmışam? Ürəyimi
yeyərək, Özümü yandırmışam. Onsuz da bu
düzlüyün Dəyərini bilən az. Müqəddəs olsan belə
Nadan səni anlamaz. Bəs nədir çıxış yolu, gecə-
gündüz aradım, Ürəyim sızıldadı bu sağalmaz
yaradan. Hiylə, kələk, əyrilik...mənə kömək olmadı.
Yenə düzlükdən başqa ayrı yolum qalmadı. Gördüm
dürüst yaşamaq namusum, qeyrətimdir. Düzlük
mənim taleyim, əbədi qismətimdir.

Hansı qapıdan girdiyini sorma

Söylə tanrı hökmünə Açıldı hansı
pərdə. Sorma nə fərqi sənə Dayan,
durduğun yerdə.

Alim öz əməlində, İqtidar öz
işində... Biri dərs deməyində
Biri sərvət peşində.

Dövlətə sadıq olsan Qorusan
sifətini. Qazandığın bu ad-san.
Artırar hörmətini.

Sənin sədaqətini Prins də görər
bir gün.
Verər öz qiymətini, Yol açar
sənin üçün.

Sorma hardan gəldiyimi

Mən hayandan gəlmişəm, bu yerlərə nə üçün,
Məni bu sınaqlara niyə çəkir qədər?
İçim dolu fərəhlə, ovqatım xoşdur bu gün, Dost
kimi qarşılaşdı sevinc ilə kədər.

Onlar birləşə bilə, qəm sevincə daşına Ağlamaq,
gülmək olmur dünyada tək başına...

Bir birinin ardınca

Hər kəsə eynidir həyatın sonu Cəsur da, qorxaq da
gedəcək, şəksiz. Əl çəkin, qoy qısa ömür yolunu
Çiçək dərə-dərə keçib gedək biz.

Biri nifrət səpir, biri kin biçir Biz sevgi tarlası
beçərən zaman. Bilmir ki, mərhəmət ondan yan qaçır
Ruhuna zülmətə qapdırdığından...

Xanımları qırmayacaq

Qoru onu, sərhəddini çox aşma Əyri desən, səni
əyri sanacaq. Əyriliyi düzəltməyə çalışma, Zor
eləsən əlindəcə sınacaq.

Heç toxunma qoy yaşasın beləcə, Adəm oğlu,
yoxsa yolun ayrılar. Qoy artmasın əyriliyi
getdikcə, Yoxsa sənin bir qabırğan qırılar'.

*Quranda qadının kişinin qabırğasından yaradıldığı yazılmışdır.
Bu xristianlıqdan gəlir. Dəhr surəsi ayət 2*

Həyat axmaq bir zarafatdır

Bilirsənmi nədir həyat, Ağıl almaz
bir zarafat. Su verəndə çörək
verməz, Yol verəndə ürək verməz.
Sözün varmı? Gücün necə? Düşmən
qalır! Öcün necə? Bəxt tanrılıq, oyun
bizlik Malın, mülkün - talesizlik Sən
qıymadın zaman qıyar, Varisinə
miras qoyar...

İllər səndən çox şey aldı

İllər alıb apardı nə vardsa əlində Ehtirasın,
şəhvətin sönüb getdi külündə Hani sonsuz
yolların vətəninin çölündə. Şərəf, ümid, yüz
tərif böyüklərin dilindən Fəqət bu gün baxan
yox o keçmiş şöhrətinə Nahaqdan bel bağlama
xalqın mərhəmətinə Zaman istehza edir artıq
boş qalmış əlin Araban yaxınlaşır! Əl eləyir
əcəlin.

Bilirəm nə haldasan, ürəyin necə atır Sus!
Mənə bəs eləyər keçən eşqim, həyatım!

Bilənlərə halımı söyləmək

Deyirlər gen olar məsləhətli don Sırrını
açmaqdan olmasın qorxun Bir ağsaqqal alim
bilsə dərđini Sözüylə bəladan qurtarar səni.
Bağlı qapıları üzünə açar, O bilir nələrə
ehtiyacın var.

Yaxşılar aldadılır

İstismar edilir əyilməz insan, Xəsis də lüt
qalib soyulduğundan. Fərasət sahibləri yalana
əsir, Düz deyən dilləri əyri əl kəsir. İşıq
yayanların öz ömrü qara Axmaqlar hökm edir
ağıllılara, Zalımdan çəkinib, pisdən uzaq gəz,
İlanı gördünmü, tez başını əz!

Əmir verə bilən tərifləyir

Əmir verə bilən həm də mədh edir. Ənam da
paylayır yeri gələndə Ey sadıq xidmətçi,
qəzəbin nədir? Kim kəsür, kim hesab soruşur
səndən?

Cavab verməliyəkən sorğular sorur
Onun düşüncəsi dəyişir hər gün Gün
boyu növbənöv oyunlar qunur. Sənin
oyununu öyrənmək üçün. Uca
şəxsiyyətlər qürurlanmasın, Siz də
yoxsullartək çalışın yenə. Qədər nə
olacaq göstərər zaman Sığının Allahın
mərhəmətinə.

Şah Şüca və bənzərlərinə

Qarşı sahilindən Amu Dəryanın Bütün
gözəlliyi, coşqusu ilə Yayılan
nəğməmiz tutub dünyanı. Sənin
yollarını vəsf edir hələ.

Diriyik, uzağıq tərəddüdlərdən
Önündən qaçmadıq heç əziyyətin
Ömrün uzun olsun söyləyirəm mən Var
olsun, Şah Şüca, qoy səltənətin...

Ən böyük lütf

Öncə sahilində mənə bənzəyən Xəyalı
göylərdə bir bəyi tapdım. Onunla
danışıb huysallaşınca Yanında bir qəlbi
kövrəyi tapdım.³⁹ Onlar da etibar edincə
mənə Xoş oldu, dünyada hər nəyi
tapdım.

Qoruduq sayqıyla bir -birimizi Sanki,
aradığım xəzinəyi tapdım. Durub xidmətində
iki kişinin Ətrini tən bölən çiçəyi tapdım
Onlar da şad oldu bu tanışlığa Gəzib aradığım
köməyi tapdım. Sirdaşım oldular illər uzununu
Yıxılan könlümə dirəyi tapdım.⁴⁰

Firdovsi deyir ki

Ey dünyalUtanmaz və qərəzlisən⁴¹ Böyüdüb,
öyrədib öldürəcəksən. Təkcə ilahinin
qoruduğunu Yüksəldib, bəzəyib,
güldürəcəksən.

Zənginlik nədir

Zənginlik günəşi andırır mənə, Bizi də isidir,
dilənçini də O zaman dünyanın zənginliyinə,
Yazıq dilənçilər həsrətdir nədən?.

Cəlaləddin Rumi deyir ki

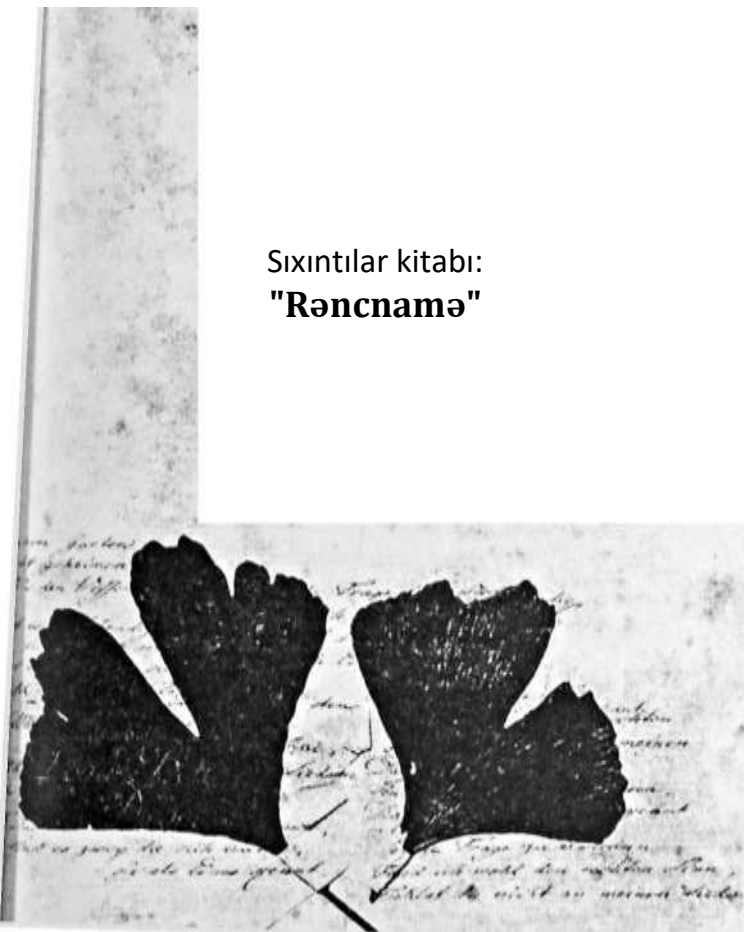
Dünya dedikləri bir yuxudur, bil, Yolçusan,
getdiyın yer sənlik deyil.

İstini-soyuğu tale seçəcək,
Göz açıb yumunca ömür keçəcək.⁴²

Züleyxa deyir ki

Əlbəttə ki, gözələm aynanın nəzərində,
Qocalıq söhbətləri əsla xətrimə dəyməz.
Hər şey əbədidirsə Tanrının hüzurunda
Onu sevməkdən başqa bizlərə nə qalır bəs?

Sıxıntılar kitabı:
"Rəncnamə"

Hardan aldın

Bunu kim verdi sənə,⁴³ Necə keçdi
əlinə? Hansı odun çınqısı, Olub tonqal
yağısı. Hansı küldən, küllükdən Bu
fiteli buldun sən?

Yox, mən ruhdan düşmədim, Sönmüş
ocaq eşmədim. Qismətim uzaq yollar,
Odum parlaq ulduzlar.
Bu dostluğu pozmadım Öz Yolumu
azmadım.

Bulud-bulud sürülər Təpələri
bürüyər.
Hər çoban bir pərvanə, Işıq bağışlar
mənə.
Hər gözdə sevgi vardı, Nə gözəl
insanlardı!

Gecədən qorxu yağır, Savaş xəbəri
ağır.
Nərildəyən dəvələr Qara sükutu dələr.
Bu karvanı qoruyan Hər gənc-məğrur
qəhrəman.

Fərqi yox isti-soyuq, Bu səfərin
sonu yox. Bu nə əbədi köçdür,
Ömrümüz yolda keçdi. Üstdə
ulduz salxımı, Öndə dəniz ilğımı.

Heç bir qafiyəsi yoxdur

Söz tapa bilməyən qafiyəbazın İçində
dahilik hikkəsi varkən Çoxdan kökdən
düşmüş kamançasının Səsini göylərin
dili sanırkən.⁴⁴

Ayaqlar altında yüz zərif fidan, Ağıllar
möhtacmış xam qoşqusuna. “Yaşadım”
söyləyə bilərmə insan Verəndə haqqını
bir başqasına?

Rütbəli, paralı... Ruhları çürük...
Nə qədər insan var, əməlləri şər.
Canında bir qətrə insanlığı yox, Ömrü
siçovul tək zülmətdə keçər.

Yeni süpürgələr süpürən zaman “Nə
təmiz süpürür” söyləyən alçaq,
Köhnənin dəyəri itirmi bundan? Axı
köhnələr də yeniydi bir vaxt.

Xalqlar ayrılmağa qalxırsa birdən
Nifrətdir, savaştır bu yolun sonu.
Hamının qələbə keçir könlündən,
Bilmirlər sonunun bir olduğunu...

Bu daş qəlblilərin neçə üzü var, Xalqı
həqarətlə aparır qana Bu yolda
millətdən imdad umanlar Dözmür
başqasının uğurlarına.

Biri özünü yaxşı və şən hiss etsə

Biri xoşbəxt olsa, nəşəli olsa, Qonşusu
partlayar paxıllığından. Ona ləkə yaxar
yerindən duran. Biri bacarıqlı,
ağıllıdırsa.

Böhtanlar içində boğulur yazıq, Qanına
susayır başından vuran.

Qəfildən dünyaya göz yumsa ancaq O
olar birinci yaxşana quran.

Bütün bu böhtanlar unudulacaq.
Söyənlər birinci verəcək ehsan.

Qəbrini möhtəşəm abidə süslər. Sıraya
düzülər xatirə yazan.

Bunun nə xeyri var öləndən sonra? Ey
yasa mənfəət gözüylə baxan!

Yaxşı olardı ki, bu gözəl adam Silinsin
riyakar yaddaşımızdan.

Kütlənin gücü

Kütlənin gücündən qorxmaq gərəkir,
Yox olmuş görünsə yenə də parlar.
Məni müdriklərin məclisi çəkir, Sonra
da zalımlar və ağıllılar.

Sabaha səsləyər min bir ümidlə Neçə
mənzil ara, igidlik göstər.
Yenə parabeyin, yarımçıq kütlə Səni
öz zoruna bağlamaq istər.

Mənim azadlığım sərhəd tanımaz,
Özgür düşüncəmlə xoşbəxtəm, düzü.
Dəlinin dünyada qayğısı olmaz,
Zəhmətdir alimin gecə-gübdüzü.

Sevgiylə, qüdrətlə təfəkkür diri,
Birləşə bilənlər qorxmaz zamandan.
Günümü qaraltmaq istəyir biri Birisi
kölgəmi qılınclayanda.

Hafiz də, Huttendə tale ilə tərs, Eyni
cəhaləti gördülər hər dəm. Eyni zülmü
çəkir İslam, Xaçpərəst, Qəhvəyi, ya
mavi cübbəlilərdən.⁴⁵

“Mənə düşmənləri söylə birbəbir”,
Kimsə ayırmasın onlan əsla.
Bu eldən olanın günü belədir.
Keçirdim ömrümü əzabla, yasla...

Mülkünlə məğrursan

Dövlətin çoxdursa batmaram yasa,
Əksinə, sevinər çevrəmdəkilər. Üstəlik
qonşuya əl tutursansa Yaxşılıq üstünə
yaxşılıq gələr. Ancaq baş qaldırıb
saymazlıq ilə, Sədd çəkib gizləsən öz
sərvətini Daha adını da almaram dilə,
Yaddaş kitabımdan silərəm səni.

Hər insan-möcüzə, Tanrı əsəri Bu əsər
qırılmaz heç vaxt yarıda. Birinin etdiyi
bəd əməlləri Təkrar eləməsə başqaları
da.

Bir hikmətli kəlam gəlir qədimdən
Onu ibrət üçün yada salırlar “Çatmaq
istəyirsən mənzilə əgər, O zaman bir
yerdə getməyə dəyər”.

Həyat sınaqlarla, hikmətlə dolu,
Yoluna yüz cürə əngəllər çıxar.
Bələdçi istəməz məhəbbət yolu, Nə də
bir ortağa ehtiyacım var! Sərvət
insanları salmasa bəndə Ənam
veriləndə daha çox gəlir. Gözəl
şərablar da çox içiləndə İnsanı
özündən çıxara bilir.

Hafiz də zülmətin içində bir şam, Yol
aşdı düz yola gəlməyənlərə.

Söylədi sözünü hər səhər-axşam Sözün
dəyərini bilməyənlərə. Kin-küdurət
içində gül tək solsam da Ümid
kəsilməsin,yorulmasın təb. Tanrıya nə
qədər yaxın olsaq da Tərkidünyahğa
görmürəm səbəb.

Ada arxayın olmaq

Öncədən anlamı varmı bir adın,
Canlanır körpəyə qoyulan anda. Mən
gözəl olanı sevirəm lakin, Tanrının əl
izi vardırırsa onda.⁴⁶

Kinini yox edər rəhm diləmək, Mən
düzlük yoluyla gedərəm əlan. Mənim
peşəm deyil nifrət eləmək. Eləsəm,
nifrətdən göyərəcəm qan.

Yaxşını, yamanı ayır sözümdən İnsan
doğru yolda əyilir. Nədən?
Ali dedikləri - elin gözündə Hələ çox
uzaqdı bu mərtəbədən.

Haqqa qovuşmağın bircə yolu var, O
da haqq söyləyən qanunlardadı.
Görən necə bitir bunca əlaqlar Görən
bu pisliyin kökü hardadır?

Sərhədlər silinib illərdən bəri
Ağıllı - zillətdə, ağılsız-harın Heyif
cəmiyyətin ən iyrəncləri Tutubdur
yerini ən yaxşılarım.

Xalqın istiqbalı deyil uzaqda Di gəl,
başsız toplum sürüdür, heyif, Zehni
qurumuşlar belə bir çağda Hər kəsi
içindən çürüdür, heyif.

İstər Alman söylə, ya Alaman de
Vətəndaş baş qoşmaz belə qurğuya.
Bir köməksiz şərqiçi də küçədə
“Köhnə hamam...” mahnısını oxuyar.

Məcnun

O gənc dəliqanlı aşığı, şəksiz, Adına
bağlıdır dəlilik dərdi.
Mənim sözlərimdən çəkinməsəniz
Qürurla özümə Məcnun deyərdim.

Ağıl - narahatlıq, aşılıq-qorxu, Bir
azadlıq eşqi sararsa məni.
Qışqırıb deyərlər: Məcnun imiş bu
Gətirin, tez taxın zəncirləyəni.

Seyr etmək zəncirlə gəzən Məcnunu.
Qəlbi gicitkən tək dalasa hər gün.
Belədir ağıllı olmağın sonu, Deyib,
darıxarsan istiqlal üçün.⁴⁷

Qan sizi savaşa tələsdirən an Mən də
uğurlayıb “gedin” dedimmi?
Yorğunlar barışa can atan zaman
Bunu ayıblayan söz söylədimmi?

Torunu dənizə atır balıqçı, Durub
sormuşammı bu peşə nədir?
Oymaçı ağacda yüz naxış açır, Seyr
etmək maraqlı bir əyləncədir.

Bəs mənə tanrıdan ərnağan gələn
Ağlı, istedadı sorqulamaq nə?
Mən özüm-özümə cəza verirkən Yer
qalmır kiminsə söz-söhbətinə.

Varmı bir gücünüz, gücümə bənzər,
Yoxdursa, paxıllıq, həsəd, qəm sizin!
Görün nə söyləyir yazdığım əsər,
Gedin o yol sizin, cəhənnəm sizin!

Yolçunun dincliyi

Yolçu, sapma öz yolundan
Şikayətin yox mənası.
Güclü olmuş suçlu olan, Belə
yazılıbmış yazı.

Sərvət oğruları sevir, Yaxşı qalar, pisə
gedər.
Nağılları evir-çevir İşinə yarayan
qədər.

Yolçu! Belə səfalətə Gücün varmı
qarşı dursun? Boş ver! Yenə tufan ötər
Çör-çöp gəlsin, yel uçursun.⁴⁸

Kim nə gözlər dünyadan

Kim nə gözlər bu dünyadan Min
xəyal qur, birdir sonu Sağa, sola
burulmaqdan İtirərsən öz yolunu.
Həyat xızla axıb gedir Topal insan, di
gülsənə! İllər öncə möhtac idin
Əvəzini verir sənə.

Özünü mədh etmək

Bir günah olsa da özünü öymək İş görən
günahdan çəkinməz ancaq. Sırrını faş
edən olmasa, demək Yaxşılar yenə də
yaxşı qalacaq.

Səfehlər! Gəldimi, nəğmənin dəmi?
Yol verin özünü alim sayana!
Sizin tayınızdır! Heç fərq eləmir O da
uyacaqdır şirin yalana.

Dildən-dilə yüz rəng alan rəvayət

Dildən dilə yüz rəng alan rəvayət Bir
tanrısal elmə dönsün, olarmı? Ey zavallı!
Gözünü aç nəhayət, Gör qurama
sözündən iz qalarmı. Hökmə bağlı
başlanqıcı sən anla! Nağılda da ağıl
yoxsa bir heçdir. Bu inancın zincirindən
ağılla Qutara bilərdin! O da kı, gecdir.

Fransızlıq, İngilislik yapanlar

Kim fransızlıq yapır, kim ingilislik,
Satışda almanlıq, italyanlıq var. Zərrəcə
fərqi yox bu gəvəzəlik Boş şeydir!
Söyləsin lovğalananlar!

Nə ürəyə yatır, nə də təsvirə Ağılsız
kəslərin bu ucuz malı. Niyə vaxt itirir
insan boş yerə? O, öncə özünü
tanıtıdirmalı!

Bu gün yarımçıqlar fürsət taparaq Vəzifə tuturlar. Qorxu nahaqdır! Sabah güc toplayıb ədalətlə haqq Onları yerində oturdacaqdır!

Üç min il! Keçilən yolun işığı Cahili zülmətdən qoparmadısa.
Axıdın siz onu sular aşağı Ardınca boylanıb batmadan yasa.

Quranın iqtibası

Müqəddəs Quranın hər kəlməsi haqq Dilindən düşmürsə sənin heç zaman. Sehrli sözləri təkrarlayaraq, Rahatlıq arayır hər bir müsəlman.⁴⁹

Dərvişlər boşuna gəzib-dolaşır, Çənə yormaqdadır indiki gənclik. Beləcə cəmiyyət imansızlaşır... Hardasan ey Quran! Əbədi dinclik!

Peyğəmbər deyir ki

Allah Məhəmmədi qomdu hər an,
Şübhəkar əl çəksin öz inadından.⁵⁰
Yaradan ona da bir yol göstərüb Evinin tirinə bağlasın bir ip.
Salsın boğazına özünü assın, Yazıqdır, qəlbində qəzəb qalmasın.

Timur deyir ki

Yalançı mollalar! Cavabım kəsə! Mənim
qüdrətimə şübhəniz vardı.
Tanrının hökmüdür! Əgər istəsə Mən də bir
soxulcan yaradıldım...

كتاب
الحكمة
للشيخ
الشيخ
الشيخ

Hikmətlər kitabı:
“**Hikmətnamə**”

*Bir tilsim kitabı yazıram mən də
Taraz cavab versin qocaya, gəncə.
Qoy fala baxanlar vərəqləyəndə Söz
tapa bilsinlər ürəklərinə.⁵¹*

Bu gündən, bu gecədən nəsə ummaq günahdı,
Qismətini dünəndən ayıb sənə baxtın...⁵²

Kim dünyaya gəldisə pis vaxtda, pis günlərdə
Onun xoşu gələcək hər zaman pisləklərdən.⁵³

**◆

İşə qiymət vermək deyildir asan, Öncə işgörəni
tanımalısan.

Dənizlər çağlayır, qabarıb daşır. Sahil uduzacaq
onla yarışı.⁵⁴

Niyə ara-sıra batıram yasa?- Günümüz uzundur,
ömrümüz qısa.

Ürəyin sinəmdən uçub gedərdi, Bəlkə özündən də
qaçıb gedərdi. Yarımın köksündə tutardı qərar,
Yarın sinəsindən gözəl yermi var? Sanki göy
üzündə bir ulduz uçur, Bəzən də məqsədsiz,
şüursuz uçur. Süzür asimanda, qızarılanda dan
Xəbərsiz, gurlayan qasırgalardan... Qazansa,
uduzsa, fərqi yox ancaq Geriyə kirlənmiş adı
qalacaq.

Tale səni sınavırsa, demək bunun səbəbi var, Öz
nəfsinin hakimi ol, öz içində cavab axtar.

Hələ gündüz vaxtıdır, qeyrət etməli insan,
Ruzusunu yığmalı qaranlığa batmadan.

Nə qurursan dünyada? Dünya qurulub çoxdan
Tamamlayıb hər işi! Xələq edib bizi yoxdan.
Sənin püşkün atılmış, tale vermiş qisməti, Yol da
verilmiş sənə, tamamla səyahəti.
Bu ələm, bu qəm-qüسسə dəyişməz qədərini
Taleyn bəlirlənmiş, rüzgar sovurur səni.⁵⁵

Biri ümidini üzərsə yerdən, Əl tutun, üstündə
olsun gözünüz.
Xilas eləməyə onu kədərdən
Bitməsin sevgiylə dolu sözünüz.

“Tənbəlsən, iş vaxtı sıxılır canın, Bəs niyə
xoşbəxtlik döyür qapını?”
Xoşbəxtlik tanrısı incimir ancaq, Qapını
döyməkdən yorulmayacaq.⁵⁶

Mirasım tükənməz! Çaydır, ümmandır!
Mənim malım - zaman, mülküm - zamandır...⁵⁷

Sevgi qarışdırsan yaxşılığına, Bunu nəslinə də
etsən nəsihət Miras qoymasın da uşaqlarına
Nəvələr xeyrini görəcək əlbət.

Könlü zənginlər var, əzəldən bəri Nə dedi
müdrüklər şahı Ənvəri: “Harda olursan ol, ayrılma
haqdan, Haqdan su içəni qurutmaz zaman.”

◆

Düşmənin alçaqdır, bil bundan belə, Sənə dost
oldumu? Harda, nə zaman?
Yazıq, gecə-gündüz min sitəm ilə Yalanlar
uydurur sənənin arxandan.

Savaşa çəksə də sənəni bir axmaq, Bataqlıq səbrlə
keçilməlidir.
Arıflər hər yerdə elmindən qabaq, Könlü
toxluğuy ilə seçilməlidir.

◆

Bizlərə pis qonşu olsaydı Tann Ya sənə, ya mənə
bənzsəydi, bil, Çox az şey qalardı, şərəfimizdən,
Çünki o hər iş qarışan deyil.

◆ **

Şərqin şairləri öndədir, şəksiz Söyləsək
əskiklik gətirməz bizə. Bərabər gələrik ancaq
nifrətlə, Badalaq gəlməkdə bir-birimizə.

»*»

Hamı birincilik yarışındadır...

Ləyaqəti varmı? Soruşma əbəs. Dünya milyon
kərə gözəl olardı Bacardığı işi görsəydi hər
kəs.

Tanrı, qəzəbinlə bizi az sına, Biz də bənzəyirik
Çalığışuna...

Qısqanlıq yeməkdirsə özü-özünü içdən Qoy
qısqansın rəqibin, sən darıxma qətiyyən.

◆

Haqqı qorumağın bircə yolu var: İnaddan əl
çəkmə, olacaq xeyri, Şahinlə ovlanır vəhşi
heyvanlar Bircə gönüqalın qabandan qeyri.⁵⁸

Yolumu bağlayan, önümü kəsən Papaz
zümrəsinə nə söyləyim bəs?

Əgər müdriklərin diliylə desək Oğru tutulmasa,
suçlu bilinməz.⁵⁹

Bir kişi cəsarətlə anırsa qəhrəmanı Özü də
qəhrəmandır, o da tərifə dəyər. İnsanı necə
duysun ömür sürüb dünyanın İstisi
soyuğundan bircə yol keçmişlər.

Malını sərf elə yaxşılıq üçün Göz dikmə
əkdiyən bağın barına. Sərvətin özünə xərclənsə
bu gün Sabah nə çatacaq övladlarına.

◆ **

İnancını, yolunu, altınını qorusan Onda
övladlarının həyatı olar asan.

Elə ki qulağına yalan təriflər dəyir
Bil ki zaman dəyişib, karvanlar ötüb keçmiş.
Yaşlıların sözünü cavanlar hütüləyir, Sonra elə
bilirlər özləri icad etmiş.

Çətinsə də yolunu get birtəhər, İxtilafa qoy
qatmasın səni şəh. Cahillərlə dartışanda alimlər
Cəhalətin girdabına düşürlər.

Bizdən niyə bu qədər uzaqdadır həqiqət, Öz
dərin səbəbində gizli yaşayır əlbət.

İnsan tez ucalardı sevincin qanadında Zamanında
anlaya bilsəydi həqiqəti.

Yaşasardı ömrünü daha rahat, arxayın, Qəlbi
daha yumuşaq, addımı daha qəti...

Yaxşı əməlinlə qaynasın qanın, Ürəyin yanmasın
verdiklərinə.

Suya buraxdığı halal loxmanın Əvəzi nə vaxtsa
çatacaq sənə!

Günahsız hörümçəyi öldürdüm, eh vay, Anladım
səhvimi, halım dəyişdi.

Tanrı mənim üçün ayıranda pay Ona da yaşamaq
haqqı vermişdi.⁶⁰

“Gecə zülmət dənizi, Tanrısa - nur dənizi!”

Nurunun zərrəsinə həsrət buraxdı bizi.

Rəngbərəng bir topluluq, hərə öz ləhcəsində
Mehriban laf edirlər Tanrının süfrəsində.

Sizin fikrinizcə tamahkaram mən, Onda
vermirsiniz borcumu nədən?

İstəsən ucadan baxaq dörd yana Dirman nərdivanla
evin damına.⁶¹

**◆

Şükr edən xoşbəxtdir yəqin həyatda İnsanlar gizlidir
dilinə altda.

İki xidmətçisi varsa bir bəyin
Yaxşı xidmət nədir heç bilməyəcək.
Evdə iki xanım! İki örpəyin
Qiptəsi, qeybəti kəsilməyəcək.

»»»»

Qalın bu minval ilə, ey sevimli insanlar, “Autos
epha!” -“O bilir, mənə bilməm” deməkdir.⁶² Qadın ilə
erkəyin yalnız bir anlamı var.
Hər kəs üçün bu sözlər Həvva, Adəm deməkdir.⁶³

Tanrıya şükr etməli, bilirsənmi heç niyə Elm ilə
iztirabı ayırıb, böldüyündən. Xəstələr məhv olardı
dalıb ümitsizliyə Anlasa özü haqda həkimin
bildiyindən.

Axmaqlar lovğalanıb öz-özünü öyməkdə... Beləsinin
qisməti yalanında gömülmək. Əgər İslam-Tanrıya
təslimiyyət deməksə O zaman İslamdadır həm
yaşamaq, həm ölmək.

Doğulandan çalışdın, bürüdü qayğı səni Hər
nəslin yeni evi, ancaq olmadı doyan. Oğlu da
tez-tələsik ucaltdı yenisini. Ancaq öz tikdiyini
olmadı tamamlayan.

Sevirəm evimin hər qonağını, Hətta hər əşyada
qüsurları tapanda.

Ancaq, o itirsə etibarını
Onu saxlamaram heç bircə an da.

**◆

Tanrım, bu kiçik həyat Sənin də öz evindir.
Ona da ver bərəkət, Bu bəndəni sevindir!

**»

Şərab qədəhiylə şeir kitabı
Varsa məclisimiz çatarmı sona? Bu gün
unudaraq hər iztirabı, Dalaram həyatın
mutluluğuna.

◆

“Loğman çalışdı ancaq
Çirkinlik yerindəydi.”
Şirin olan qamış yox Şirin olan şəkərdir.

Şərq çox möhtəşəmdir, tərifə dəyər Biz də
qərblilərə sevdirdik onu. Hafizi oxuyub dərk
eliyənlər Bilir Kalderonun nə olduğunu.⁶⁴

“Ürəyin bir əlin üstündə əsir O ikinci əli
unutmusan sən”. Sol əlin qalır mı başqa çarəsi.
Sağ əlin sol əli süsləməyirsə.

Məkkəyə aparsalar İsanın eşşəyini Bilirsən nə
olardı?

Onun tərbiyəsi artmazdı əsla, Yenə eşşək
qalardı.

Ayağın altında qalarsa təzək Yayılıb hər yanı
iyləndirəcək. Sən onu qəlibə toplasan ancaq
Sıxılıb, quruyub kərpic olacaq.⁶⁵

Üzülməyin əsla siz, ey möhtəbər insanlar Kimin
gəlmədiyini onlar yaxşı biləndir. Görsən ki
sıranızda əskik olan yoldaş var Bu onun
vərdisidir, həmişə gec gələndir.

“Gözəl hədiyyələr verənlər çoxdur
Kimsəyə təşəkkür etmədin nədən?” Çünki
bu sarıdan əndişəm yoxdur Unudan
deyiləm yaxşılığı mən!

**◆

Dünyada bir təmiz adın qalmalı, Fikrin
beyinləri işıqlandırın, Sözdə yandırdığınız
odun qalmalı.

◆ **

Etiraz sultan gurultu ilə
Bir sağlam ölkəni basdığı zaman Şeir
inciləri saçır sahilə
Bizim qazancımız budur dünyadan.

Sevimli dost

Sənin zərərinə olduğu halda Yerinə
yetirdin ricalarımı.
Heyif ki,yaxşılar azdı mahalda Bu sadə
insandan dərs alsın hamı.

Vəzir

Onsuz da çox deyil yaxşı adamlar, Onun
xahişini həll etsəm həməən O da aralanıb
gedərdi məndən.

Heyif ki, reallıqdır, belə bölgüyə lənət
Yalanların ardiyca sürünürsə həqiqət. Çoxlarına
rahatdır belə yaşamaq ancaq Belə gözəl qadını
kimlər sorgulayacaq. Bəy-Yalınılıq istərdi
Həqiqətə ram olsun. Bayan-Həqiqət deyir qoy
Həsərdən qovrulsun.

Canımı bu durum çox sıxır, dostlar, O qədər nitq
atıb, şeir qoşan var Şair də itirir etibarını.

Teymur kitabı:
"Timurnamə"

Qış və Teymur

Bütün qəzəbiylə, şiddətiylə qış⁶⁶ Başqa
bir şiddəti araya almış. Buzlu ayazını
endirmiş yerə, Bağırtnmış amansız
rüzgarlarını. Soyuğun yandıran qamçısı
ilə, Yayımış qorxusunu belədən belə.
Saldırmış Timurun yığıncığına Baxmış
istehzayla od-ocağına, Acı vıyılıyla
şaxta, boran, qar Ona hayqırmışlar, ey
qoca kaftar, Qalx isti yerindən, yaxınlaş
mənə Qırğını, qəzəbi göstərim sənə.
Amansız yanğınlar bəs etmədimi, Bunca
qanlar gördün pəs etmədinmi? Çatdığın
alovlar - sənin qəzəbin. Hələ də dünyanı
yaxıb-yıxırsan Təkcə sən deyilsən
lənətlənmiş ruh Qarşını kəsibdir səndən
betəri.
Sən də bir qocasan, mən də bir qoca.
Dondurduq ölkəni, insanları da İki
ulduz vardır göydə bəduğur Sən Mars,
mən Satum vuruşaq, buyur! Bu qorxunc
ulduzlar savaşı başlasa Ölkələr, qitələr
batacaq yasa.
Sən insan qatili, ruh qatilisən, Bu işdə
geriyə qalmaram səndən. Cəzam çox
ağırdır sənin cəzandan. Sənin qan
tökərək elədiyini Mənim soyuqlarım
üstələr həməni.

Qəddar orduların ölkələr yenmiş,
İnsanlar qırılmış, qan gölə dönmüş. İndi
mən göstərim öz hünərimi, Dondurum,
dünyanın nəfəsi donsun, İnsanın
yaşamaq həvəsi donsun. Səni həbs
eləyim öz otağında.

Yanına gələnin yolları bağlı, Qar alar
üstünü yerli-yataqlı.

Ey kaftar, bir zərrə vermərəm aman,
Sönər ocağının kor atəşləri Aralıq
ayının şaxtalarından.

Züleyxaya

Xanım ətirlənib, xoşbəxtdir bu gün,
Baxan heyrətlənir, qaynayır qanı.

Kimsə düşünmür ki bu nəşə üçün
Qurban verməlisən bir gülüstanı.

Çəçelə barmaqdır-ətri bir gülə, İçində
qoxunu qoruyur ancaq. O qabı
doldurmaq gül yağı ilə Min-min qızıl
gülün sonu olacaq.

Baharın suyunda yeni həyat var,
Budaqdan boylanır körpə tumurcuq.
Kəpənək qanadlı çılğın butalar
Bülbülün çağlayan səsinə uçar.

Burda kim haqhdır bitən, bitirən? Gül
ömrü ıztırab verir adama. Uğrunda
minlərlə can qurban gedən Timur
ehtiraşamı düşür yadıma.

Züleyxa kitabı:
Züleyxanamə

*Görmək istəyirdim yuxuda ayı,
Niyət etdim bir axşam
Oyanıb gördüm ki, günəş parlayır,
Mən yuxuya qalmışam.⁶⁷*

Dəvət

Günləri nə üçün qovhaqovdasan.
Onsuz da yanına tələsdiyin an
Heçnəylə seçilməz əsla bu gündən
Mənim bu dünyanı dərk eləyərək
Yaşam sevincini daddığım zaman
Senin varlığınla doluydu ürək, Bu
nəşə anından qopmamalısan. Bu gün
bu gündürsə, sabah sabahdır,
Tələsdirmək olmaz zamanı, vaxtı. Nə
səni sürüklər, nə söyləyər qal,
Kənardan səadət gözləmək xəyal.
Gələn də, gedən də sənsən sevgilim,
Getmə, ayrılmasın əlindən əlim.

Züleyxa Yüsifə vuruldu birdən Ona
əsir oldu min bir könüldən. O gənkdir,
gəncliyin gözü çəkici Gözəldi! Xanım
da bir gözəl inci. Nə bir söz dedilər, nə
dilləndilər Eləcə, görüncə sehirləndilər
Onlara bənzərlik xoş gəlir mənə.
Çoxdandır sevdiyim, özlədiyim qız,
Atəşli gözlərlə baxsa da yalnız Məni
sevə bilər, xoşbəxt edərdi. Şerimi tək
ona həsr eliyərdim.
Nə sevgi tükənsin, nə sözüm solsun
Bu gündən qoy adın Züleyxa olsun.

Sən ki Züleyxasan, sevimli mələk
Mən də öz adımla dəyişəm gərək. Səni
səxavətlə bol-bol öyürəm Bununçün
adıma Hatəm deyirəm. Hatəməm!
Sözlərim su olub axsın Nəğməm
çiçək-çiçək başına yağsın! Özüne
Şövalye Sen Gevorq deyən Səfeh
cəngavərə bənzəmirəm mən Sərvətim
yetişməz, eləmirəm qəm, Mərdlikdə
kim olar Hatəm-i Tai,⁶⁸ Ya da
zənginlikdə Hatəm Zoğrai?⁶⁹ Şerimlə
onlara oxşarlığım var, Müdrüklük
xəzinəm başımdan aşar. Xoşbəxtlik
payını alıb-verirsən, Cənnət bağçasına
burda girirsən. Bax budur Züleyxa
adını qoymaq, Sevmək, mutluluğun
dadını doymaq!

Hatəm

Fürsət oğru yaratmaz, Çünki özü
oğrudur.

Sevgim qalmışdı bir az Onu da
çalan odur.

Sənə verdi büstbütün Nə ki
qazancım vardır. İndi yoxsulam,
lütəm, Sərvətim intizardır.

Almaz baxışlarından Oxunduqca
mərhəmət. Bil ki, xoşbəxtəm hər an
Sənin qoynunda fəqət!

Züleyxa

Səni üzməsin duyğun Sırrımı sənə açım.
Fürsətə uduzduğun Oldu mənim
qazancım.

İnan xoşbəxtəm bu gün Yürü, gəl mənə
doğru.
Səni qazanmaq üçün Özüm olaram
oğru.

Zənginsən mənim kimi, Daha nə qəmin
olsun... Bütün gözəlliyimi Verirəm,
sənin olsun!

Yoxsulluq dərd deyilmi, Bitmədimi
həsrətin?
Verirəm hər şeyimi, Mənəm sənin
sərvətin.

Aşiq yolunu çaşmayacaq

Aşiq öz yolunu şaşırmayacaq, Kəssə də
önünü zülmət ilə şər. Leyli ilə Məcnun
sağ olsa ancaq Məndən aşiqliyi
öyrənərdilər.

Mümkünmü

Mümkünmü, sevgilim, səni oxşayım,
Duyum səsindəki sonsuz yangını. Çiçək
öz ətrini gizlicə yayır, Bülbül cəh-cəh
vurur, bəs özü hanı?

Züleyxa

Sevgilim, mənim də taleyim dönük Acı
bir zarafat etdi burulğan.
Düşdü barmağımdan verdiyin üzük
Fıratda gəmiylə üzdüyüm zaman.

Röyada, ağaclar ardından, səhər, İşıq
süzülürdü qaçırdı qorxum. Sən ey
böyük ozan, ulu Peyğəmbər, Sən söylə,
gör necə yozulur yuxum!...

Hatəm

Bu tarix, bu yuxu tanışdır sənə, Venedik
Dükası öz barmağından Üzüyü dənizə düşürən
zaman Gülmüşdü dənizlə “evləndiyinə”⁷⁰

Fırat da coşmuşdu iştahı ilə Sənin üzüyünü
udduğu zaman. Ah, ey dadlı yuxu, məni
minlərlə Məhəbbər nəğməsi yazdıracaqsan.

Sevgilim, yuxu da bağlayır bizi, İllərlə
qəlbimə hakimdi kədər.
Bir gün görmək üçün Qızıl dənizi Gəzdim
Hindistandan ta Şama qədər.⁷¹

Bu çay, bu meşəlik, bu yer, bu göylər,
Xoşbəxt ömrümüzə bir nişan olsun. Qoy
puhum - sonuncu öpüşə qədər Sənə bütövlüklə
ərmağan olsun!

Züleyxa

Mənə çoxdan tanışdır kişilərin baxışı, Biri
“sevirəm” deyir, biri tökür göz yaş. “Qulunam”
söyləyənlər, əslində əsir deyil. Bu yalvarış, dil
tikmək, bir gənc qıza sirr deyil. Biri hiylə bulaşır,
birisə saf, düz baxır, Ancaq bu baxışlardan mənim
könlüm darıxır.

Təkcə, əziz Hatəmim, sənin qəfil baxışın Ürəyimə od saldı, birdən fırlandı başım. Anladım bu qismətin göylərdən endiyinə, Gözlərin şahid idi məni bəyəndiyinə.

Mənə qədər heç kimdən bunca xoşlanmamısan, Eşq nədir eşitmisən, lakin heç yanmamışan. Deyirdin əyləncələr məşğul etməmiş səni, Təkcə sənin xətrinə sevmişəm bu guşəni. “Güllərə boylanıram, zambaqlara baxıram Suların aynasında şəkil olub, axıram. Çiçəklərin ülfəti, yaşıl ormanın süsü, Səhər şəhli çəmənlər qəm saçır, ürək üzür Bu sərvilər, cökələr, yasəmənin saçları, Yollar boyu ucalan bu mersin ağacları Torpağı həyəcanla bəzəyən bu möcüzə Onunçün yaranıb ki, sevinc bəxş etsin bizə Bizə sağlamlıq versin, bizi xoşbəxt eləsin. Ancaq sağalanda da sözümü deyim sənə Kaş yenə xəstələnim, sən sağalt “dönə-dönə” Bilmirəm, ovsun idi, söz idi, alqış idi Məni məndən qoparan nə sirli baxış idi. Dedin indi özünü unut getsin, Züleyxa, Sakitlik verməm sənə, bu dünyada bir daha. Məni ilham qatından öz səcdənə endirdin, Dərmanla sağaldaraq, eşqə xəstələndirdin. Aşılıq sevinciydi oxuduğum gözündə, Bu təbəssüm ilk dəfə doğulmuşdu üzündə. Elə bil od vurulub, atəşdən yanır qanın, Züleyxa hiss elədi, sirrini baxışının Və söylədi sözünü: “Qəlbini sıxma hədəf Heç kimdən xoşlanmadım, dünyada sən qədər.”

Ginqo Biloba ağacı⁷²

Bağçamdakı bu ağac Şərqin əlamətidir.
Bacarsan sirrini aç, Yarpaqda məna nədir?

Bənzəri yox, təmtəkdir, Möcüzədən
sıyrılmış, Sanki, qoşa ürəkdir -- Həm bir,
həm də ayrılmış.

Mən sənə demişəmmi Bu ağac məni çəkir.
Şeirimdən görmürsənmi Mən həm təkəm,
həm iki.

Züleyxa

Söyləsənə qoşduğun bunca gözəl nəğmənin
Ünvanları bəllimi, xəbərin varmı sənin? Sanki bu
vurgunluğun, bu dəli eşqin azdır Üstəlik kitabdakı
çox şeri əllə yazdın.⁷³ Vərəqlər bəzənmişdir, neçə
rəngli naxışla Kitab gözü oxşayır, səsləyir ilk
baxışdan. Şeirlər neçə-neçə gizli duyğunun səsi
Kimin şərəfinədir bu məhəbbət simgəsi?

Hatəm

Bəli, o gözlər ki var, ağlımı alıb gedən Qızıl gül butaları - baş qaldıran sinəndən. Gül dodaqlar, ağ sinə, tanrı əsəri bədən Ağappaq incə dişlər, o yeriş, o təbəssüm, O can alan gülüşlər, yanağı öpən zülfün. Köksümdə ox yarası, Gör neçə təhlükədən keçməliyəm, nə yazıq! İndi özün fikirləş, gör nələrdir ayıran, İndiki Züleyxanı o qədim Züleyxadan!

Züleyxa

Günəş doğur üfüqdən! Ax nə müthiş mənzərə Ay da üzülüb dərdən, sıxıca sarımış onu. Bu ilahi birliyi göstərən kimdir yerə, Kim açıb söyləyəcək, sirtin nə olduğunu?

Hatəm

Sultanda var bu dövlət, o zövq alır həyatdan'
Möhtəşəmdir bu istək, misilsizdir bu arzu. O birlik yaratmaqçün, qoparıb kainatdan Gör necə qovuşdurmuş, hilal ilə ulduzu.

Taleyimiz bizi də tələsdirir görüşə Sənlə mən qoşa qanad, bir vurur iki ürək. Məni günəşim deyə, çağır mısan həmişə Gəl, ey dadlı hilalım, qoy qucum səni bərk-bərk.

* Osmanlı imperatorluğunun ay-ulduzlu bayrağına işarətdir

Gəl, sevgilim, gəl

Gəl, sevgilim, gəl ! Tülbəndi dola fəsə, Tülbənd əlində gözəl, bəzəyir barmağını. Heç İran hökümdarı Şah Abbas da istəsə Görməzdi belə zərif sarğı sarıldığı.

Bu sarğını başında gəzdiribdir gör kimlər, Ucunu tarix boyu çox rüzgarlar əsdirmiş. Onunla döyüşlərə gedib cavan İsgəndər, Onu bütün hakimlər başlarında gəzdirmiş.

Gözündən yayınmamış bizim malların adı, Birisi fəs söyləmiş, biri çalma! Fərqi nə? Əsas mücəvvərlərdir! Yoxsa kim baxır ada? İncilər göz büyülər! Düzülsə tünbəndinə!

Bax bu bəyazını seç, saçaları saf gümüş Dola mənim alınma! Daha mənim nə dərdim.
Məndəki əzəməti hansı hökümdar görmüş
Hökmüm, hakimiyyətim sən verdiyin qədərdir.

Az şey istəyirəm

İstəyim çox deyil, bir zərrə yetər Bütün nemətləri bəyənsəm də mən.
Bu kiçik istəyi görən nə qədər Dünya əsirgəməz öz bəndəsindən.

Çəkir ürəyimi dost məclisləri, Yalqız
qalmağın da öz cəzası var. Ancaq hansı
anda düşünsəm səni Surətin ruhumu
qanadlandırır.

Sənin xidmətində dayansın hər an
Timurun ordusu, dövəti tamam.
Gəlsin yaqut payın qoy Bədaxşandan,
Həm də Türk dənizi göndərsin ənam.⁷⁴

Şərqi payı budur, ey alman qızı, Buxara
meyvəsi-şirin, təzə-tər, Gəlsin
Səmərqəndin ipək kağızı Üstündə
yüzlərlə müdrik şeirlər.

Hürmüzdən yazdığım yeni kitabı
İstədim həvəslə oxuyum sənə.
Görəydin ticarət necə yol tapıb Gəzir
ölkə-ölkə sənin xətrinə.

Yun və ipək üstə açar min çiçək,
Brahman eşqiylə gül barmaqlardan.
Hindistan həvəslə bəzəndirəcək Sən də
bir bahara döndüyün zaman.

İnsanın eşqi də belə ucalır, Keçdikcə
xəyanət bərələrindən.
Daş, çınqıl yuyulur, almazı qalır,
Bəzənir Şumelpur dərələrində

Dalğıcılar incilər axtarışında Gəzirsə dənizin
dəfinəsini. Sözündən tac hörür biri başında İnci
Divanına köçürür səni.

Dünyada Haqq verən nə nemət varsa Axır
karvanlarla qədəmlərinə. Sonda hərəkətə
gələcək Bəsrə, Baharat payıyla baş əyib sənə.

Hər yerdən axışan Xaqan malları İnsanın aqlını
qarışdırmada.
Ancaq unudaraq bu xəyalları, Gerçək səəqətə
tələsir adam.

Əndişəm

Buxara, Səmərqənd, Bəlx şəhərini Tərənnüm
edərkən olsa əndişəm Sanma əl çatmayan
xəyalla səni, Yolundan sapdırıb yol
göstərmişəm.

Kimdə bu cəsarət olar dünyada, Ayrıdır, ucadır
mənim niyyətim.
Hafizin sözünü salıram yada, Onu təkrar edir bu
səxavətim.

Şəhərlər verirəm sənə, deməli, Buna cürət
etməz heç bir hökümdar. Nə belə bir qıza
yetişər əli, Nə də mənim kimi dilənçi olar.

Gözəl yazdığım

Çox gözəl yazdığım, Qızıl ulduzla
süslədiyim, Mənim fəxrim olan
səhifələrə Gülümsəyirsən.

Yoxdur vərdişimdə özünü tərif
Verdiyin ilhamla, məhəbbət ilə
Çaldığım qələbə öyünmək üçün mənə
haqq verir.

Hər kəsin seçimi var

Sözün də ətri var, sözün də canı,
Qoxudan azacıq başı çıxanlar Tanıyır
özünə aid olanı.

Var olmaq nəşəsi müqəddəs bir yük.
Həyatın sevinci Daha da böyük. Əgər
sən, Züleyxa, Ehtirasınla Bəxtiyar edib
məni, Eşqini atsaydın mənə top kimi.
Şəksiz mən də onu Yenə atardım sənə,
Özümü, istəyimi Atardım qədəminə.
Bütün varlığım sənin- Budur
xəşbəxtlik anı! Di gəl ki, sevgimdən
qoparır məni Gah bir avropalı, gah bir
erməni.

Ancaq sürər günlərcə İllərcə davam edər,
Sənə şeir yazmağım. Ey Züleyxa! Aç iplə
Kor düyün etdiyini. Onsuz da bunlar
Eşqimin əzəmətli dalgalarıyla Həyatın boş
sahillərinə fırlatdığı zəif şeir inciləridir.
Zərif barmaq uçları ilə, Seçilmiş, Altın və
qiymətli daşlardan Düzülmüş
boyunbağlarıdır. Boynuna, sinənə tax!
Allahın yağmur damlları da Dönür inciyə
Sadə bir balıqqulağında.

Eşqdən eşqə

Sevgi sevgiyə, saat saata, Kəlmə kəlməyə,
baxış baxışa, Ən bal dodaqdan öpüş öpüşə,
Nəfəs nəfəsə, həvəs həvəsə... Xoşbəxtlik
belə, fərəh də belə Axşam da belə, sabah da
belə. Amma şerimdə gizli bir kədər Xoşbəxt
olmuşammı mən Yusif qədər.

Züleyxa

Xalqın, xidmətçinin, yetkin kişinin
Etirafı fətqli, həqiqətsə bir.
Kəs at ürəyindən bu əndişəni,
Xüsbəxtlik insanın şəxsiyyətidir.

Bütün çətinliklər keçilə bilər,
Keçilməz beş addım- unudularsa. Hər
şey itib gedər, puç olar, əgər İnsan öz
yerində sayıb duyarsa.

Hatəm

Başqa cür düşünən bağışlar məni, Mən
də öz fikrimi sizlə bölürəm.
Dünyanın ən böyük səadətini Ancaq
Züleyxada bula bilirəm.

Məndən əsirgəmir öz varlığını,
Qiymətə minirəm, sevincim sonsuz...
Ancaq üz çevirib unutsa məni, Məhv
olub gedirəm bir anda onsuz.

Son verə bilsəydi burda eşqinə, Yenə
meyxanada, Hatəm, əldə cam. Köhnə
dünyasına qayıdar yenə, Cisminə
doları başqa bir adam.

Məndən keşiş olmaz, söyləyim başdan
Sözüm həqiqətdir, incimə, rəbbim.

Kimdir imperator, gizli savaşa: Haqlı
Firdovsidir, ya Mütənəbbi?⁷⁵

Hatəm

Zərgərlər məhləsi, növ-növ simuzər, Hər cür
cəvahirin, altının yeri.

Burdasa bir dəstə qənirsiz gözəl, Başına cəm
olub qoca şairin.

Qız

Şair! Züleyxanı öyürsən yenə, Sözünə bu
qədər səbr etdik, yetər.

Bəli, qısqanırıq şeirlərinə, Biz layiq deyilik
tərifə məgər?

Qarşına çıxsaydı səfilin biri Sözlə
bəzəyərdin sən onu hər gün.

Eynən buna bənzər çox tərifləri Cəmil
söyləmişdir Boteyna üçün.

Gözəlik, zərifik, azacıq duysan, Çəksən
şəklimizi bizim də sözdən Lap öz yazdığına
qiymət də qoysan Ən baha dəyəri alarsan
bizdən.

Hatəm

Yaxın gəl, əzizim, gözləri yaşıl, Sənin
bir camiyə bənzəyişin var. Balaca
qübbəyə oxşayır başın Onu süsləyibdir
sırğalar, saçlar.

Sən də, sarışınım, boyun burma tək,
Şeirimi bəzəsin sürətin sənin.
Meydan kənarında boy göstərərək
Qalxan minarəyə bənzər gərdənin.

Ey aralı duran, irəli yeri, Şehirli
baxışlar susdurar məni.
Qoşa yol çəkərək sənin gözlərin
Hərəsi bir səmtdə azdırar məni.

Elə bil ulduzu almış altına Xəfifcə
qıyılan göz qapaqları.
Bir gözün hiyləylə çəkərkən yana, Biri
oxları ilə köksümü yarıır.

Birisi yandın gur ocaq kimi, Birisi ən
zərif duyğumu anlar.
Dünyada xoşbəxtlik nədir bilərmə,
İkili baxışdan məğrur olanlar.

Sizin başınıza gül ələyərəm, Zərif
gözəlliyə olaram heyran.
Mən sizi ürəklə vəsf eliyərəm, Ancaq
öz gözəlim çıxırmaz yadımdan.

Qız

Şairin istəyi xidmətkar olmaq, Ancaq hökm eləmək xoş səsi ilə. Niyə sevgilisi bizlərdən uzaq, Çıxmır ortalığa nəğməsi ilə.

O bizdən üstünmü? Anlayaq sözdən, Gözəl dodaqları söylərdi nəyi?
Şübhələr oyadır ürəyimizdə, Gizlilik içində hökm eləməyi.

Hatəm

Sözün qarşısında sözdür yüksələn. Şübhə həqiqətə güc gələn zaman.
Onun öz şeridir içindən gələn, Süzülən bal kimi dodaqlarından.

Ey xanım şairlər, o baxır gündən, Yaza bilməzsiz o söyləyəni.
Sizlər özünüzü tərif eyləyən, O isə nəğməylə yaşadır məni.

Qız

Nə deyim? Görürük vurulduğunu Cənnətin göz alan bir hürisinə!
Biz əvəz eliyə bilmədik onu Mədhyyə desək də durmadan sənə.

Hatəm

O zərif zülflərin ayrılıq salan Yenə də
gizlətdi gözəl çöhrəni. Qəhvəyi
hörüklər sevimli ilan, Sən necə
qorxuda bilərsən məni.

Ürəyim alışır sənincün hər an Yetər
ki unutma, sən məni atma, Bu sisin,
soyuğun, qarın altından Yenə sən
üçün fısqırır Etna.⁷⁶

O dağ yamacından astaca ötən
Şəfəqlər oyadır öz günəşini. Canında
yenidən hiss edir Hatəm, Bahar
nəfəsini, yaz atəşini.

Saqi! O qədəhi doldur bir daha,
Doldur ki, qüssəylə doludur könül.
Qoy sönmüş ocağa desin Züleyxa,
Mənimçün yananın külüdür bu kül.

Züleyxa

Necə ovundurum səni, əzizim.
Sevginin cavabı sevgidir anla.
Alışır ürəyim, titrəyir dizim Qarşısı
alınmaz ehtirasınla.

Şairim! Sən mənim gözlərimə bax Şeirin
ürəyimi səssiz ağladır.
Həyat dedikləri sevgidir, ancaq Onun da
varlığı ruha bağlıdır.

Yaqut dodaqların

O yaqut dodaqlar lənətlə dolu İsrarın
sonudur! Olmadı xeyri...
Varmı eşq acısı çəkənin yolu. Dərdinə bir
dərman tapmaqdan qeyri?!⁷⁷

Sevgilindən ayrıldınmı

Şərqi Qərbdən aralı düşübdür nədən, Sən də
ayrılırsan öz sevgilindən. Könlüm keçib
getsə sonsuz çölləri Öyrənər, kəşf edər uzaq
elləri. Şərqi sirlərini açarsa bir -bir Aşığa
Baqğdad da uzaq deyildir.

Özünü tərbiyə etmək

Bu çör-çöp dünyanız bizləri izlər, Hey dolur-
boşalır, bu nə həvəsdür! Mənə işıl-ışıl
parlayan gözlər, Sevdamla çırpınan bir ürək
bəsdür!

Ah, nə qədər duyğular var

Görürsən nə qədər duyğularım var
Əriyir xoşbəxtlik hey yavaş-yavaş.
Səni gördüyümdə qulaqlarım kar,
Səni dinləyəndə kor olaydım kaş.

Uzaqlarda sənə yaxınam

Uzaqda olsam da yaxındayam mən
İztirab içimi bürüyür birdən.
Sənin səsin üçün sıxılsa canım
Yenidən qarşıma çıxırsan, xanım!

Necə sevilim

Sevincə ümidim az Ətraf
bomboş və soyuq. Nəsə yazmaq
pis olmaz, İçməyə həvəsim yox.

Desə ram ol, itər qəm,
Çəkdiyim əzab yalan.
Əlimdə donur qələm, Sözdür
dilimdə qalan.

Haydı, qədəhi doldur. Saqi,
vaxtdır deməli.
Mənim istəyim budur, Mənim
niyyətim bəlli!

Səni xatırlayanda

Səni yada salanda mən Sual verər saqi
həmən: “Bəyim, söylə, nə sükutdur,
Arzumu niyə unuttun Harda qaldı müdrik
sözün?” Kölgəsində sərvlərin
Çağlayarkən nəğmələrim Deməmişdi
istəyini. Hüzur dolu bir mühitdə Mən dil
bilən Süleymanam, Hər kəlamım müdrik,
yeni!..

Züleyxa kitabı

Kitabı qısaltmağa, sövq etsə də həvəsim, Ancaq
buna güc çatmır, baxma keçmiş çağlara. Cırım
hansı vərəqi, bu sözü necə kəsim. Məhəbbət
çılğınlığı çəkirkən uzaqlara.

Barlı budaqlar

Bu bağ meyvə evi, meyvə ünvanı Sevgilim,
şirindir hər ömrün barı. İzin ver göstərim
sənə tikanı. Yaşıl qabığında şabalıtlann.

Yolu qırılmamış uzaq bir eşqin,
Yarpaq məktublarda yazılı qalır. Zərif
çiçəklərin bəhrəsi şişkin, Zərif
budaqlardan asılı qalır.

Azadlıq arayan bu ev dustağı Buna
möhlət istər, buna çağ istər.
Qəhvəyi şabalıt yarıb qabığı Yol açıb,
günəşə boylanmaq istər.

Uçar sənə doğru düşüncələrim,
Ruhuma azadlıq verər gizlicə.
Ürək qabığını partladan şerim Sənin
qucağına düşər beləcə.

Züleyxa

Bulaqdan fışqıran, nəşəylə axan,
Ağaca, buluda bir gözlə baxan Suların
səsində bu sehir nədir, Niyə ürəyimi
belə göynədir?

Bəlkə əllərinlə yapıldığından Daşda
da əlinin istiliyi var.
Burda ahəngini dəyişir zaman,
Səssizcə çağırır boş xiyabanlar.

Ordan göy üzünə baxdım bir anlıq,
Aman, sevgimizi təkəlli tutma.
Gördüm ki çox zərif yazılmış yazım,
Unutma, unutma! Məni unutma!

Hatəm

Dalğalanan, fişqıran su Nəğməsinə
yaya-yaya Görür uzanmada yolum
Züleyxadan Züleyxaya!

Züleyxa

Axı sənənin yanında yam, Öpücüyüm,
nəğməmlə mən. Öz içinə çəkilmisən,
Darıxmırsan orda nədən?

Hatəm

Ah Züleyxa, necə deyim Nədən sıxılır
ürəyim. Hər şerimi sən duyardın
Yalnız mənə oxuyardın. Bunlar da pis
deyil, ancaq Aramızı soyudacaq.
Oxuyursan bilməm kimi? Nə Hafizdir,
nə Nizami, Nə Sədidir, nə də Cami
Neçə başqa böyükələr də Tamam
mənə əzbərimdə. Sən onlardan
uzaqlaşdın, Kimin sözünə bulaşdın.
Şərqdən gəlsə, bilərdim mən. İstəyini
bölərdim mən.

Ancaq bunlar tamam yeni, Kim toruna
salıb səni?

Yenə sevgi, yenə bir hiss... Dəyişdinmi
burda mənsiz? Oxuduqca heç
duymursan, Əlindən yerə qoymursan,
Söylə ürəkdən gəlirmi Mən deyənə tən
gəlirmi?

Züleyxa

Hatəm atmış, çıxıb getmiş, Ayrılıq qızı
kövrəltmiş. Bu qəm üçün, sitəm üçün.
Şeir yazmış Hatəm üçün. O şeirlər
səninkidir, İz azdırır, mənim adım.
Buna görə səndən sonra Başqasını
oxumadım.

Qafiyəni Bəhramgur tapmış

Sözün bənzəyişini, qafiyə vərdisini⁷⁸ Bəhramgur
kəşf eləmiş, sözə bir nəfəs vermiş. Deyirlər
Dilaram da öz ürək sirdaşına Onun səsinə
bənzər, bir avazla səs vermiş.

Duyunca Sasanidən gələn bu rəvayəti Qısqansam
da, içimdə qalmadı ağrı-acım.

Sən də Dilaram kimi səsimə səs verəndə Qafiyə
axtarmağa mənim nə ehtiyacım?

Həyatın ayna kimi əks edir sözlərimdə,
Yazdığım bu kitabı sən vermişən hədiyyə,
Baxsan ancaq özünü görərsən gözlərimdə Hər an
baxışa baxış, qafiyəyə qafiyə.

Danışsan uzaqlarda yanğı verəcək səsin,
Gözlərin əkizidir dalğalanan dənizin, Güllü
parçaya oxşar ulduz dolu göz üzü - Ən gözəl
bənzeridir ləkəsiz eşqimizin.

Baxışına baş əymək

Gözündəki arzunun ardınca düşüb getmək,
Səsin qulaqlarımda qalacaqdır deməli.
Dodağına, qəlbinə özümü təslim etmək Olacaq
bu dünyada ilk işim, son əməlim.

Elə dünən burdaydı, ah, sevgili rəfiqəm, Bu
günsə içimdəki atəş və işıq sönmüş. Dünənki
əyləncəmiz, hər gülməli lətifə İndi özü-özünün
ağır bədəli olmuş!

Bilmirəm ki, Allahın bizdən nə istəyi var, Onun
qadır hökmünü gözləyir iki bəndə. Sənsiz
mənim iş-gücüm ancaq ağlamaq olar,
Ağlayaram Dünyanı, Günü, Ayı görəndə.

Züleyxa

Nədir ürəyimə dolan həyəcan Şərqdən
əsib gələn səhər yeliylə? Bəlkə
dərdlərimə o olar dərman Yaramı sarıyar
öz əlləriylə...

Titrəyir önündə toz burulğanı Sonra
bulud kimi sovrulur göyə.
Asma çardaqlara böcəklər girir Bizə
aman vermir kölgələnməyə.

Azaldır günəşin qızmarlığını Yanan
yanağıma su vurub qaçır.
Öpür təpələrdə üzüm bağıını Evlər
arasında burulub qaçır.

Axşama sərinlik çökəndə, anla, İstiyə
savaşı rüzgar bitirmiş.

Keçir yan-yörəmdən bir həyəcanla,
Sanki dostlarımdan xəbər gətirmiş.

Yolunla gedərkən edərsən xidmət,
Məmnun olanlara, olmayanlara.
Sevgilin qarşına çıxar nəhayət, Nöqtə
qoyarsınız ayrılıqlara.

Bəlkə başlanacaq yeni bir həyat
Canlanan bir eşqin həvəsi ilə.
Bəlkə ilhamım da taxacaq qanad Bu
sərin rüzgarın nəfəsi ilə.

Uca simgə

Yunanca Helius, bizdə isə Gün Göyün
ortasında hey yana-yana Cahanı özünə ram
etmək üçün Boylanır diqqətlə öz ətrafına.

Görür ki, İrida - o gözəl pəri Buludların qızı,
ərköyün uşaq Yeddi rəngi ilə sarıb göyləri
Gözündən selləmə yaş axıdaraq.

Ah qəm görüntüsü! Günəş də yanır
Unutdurmaq üçün onun yasını.
Öpür damla-damla göz yaşlarını Ovudur
gözəllik tanrıçasını.

Milyon şüa keçir, milyon incidən Əyilir zövq
ilə göyün qurşağı.
İrida tək idi, indi bəs nədən Hər damla
gözündən bir pəri baxır?

Gözəllik çələngi! Göyün qurşağı Günəşin
sevgidən ürəyi gedir. Bu çələng onundur,
onudur axı, Di gəl yaxınlaşsa bu çələng itir.

Sən qaçdın, mən qovdum! Düşdüm çöllərə
Alın yazısıdır! Yandıqca yanım!
Möhtəşəm Helius olsam nə çarə Nəyimə
gərəkdir təxti-rəvanım.

Əks səda

Hanı o şair ki, ruhu göylərdə Günəş
iddialı, krallara tən. Üzündə üzgünlük,
qapılmış dərdə Ələmli gecədə səssiz
gəzirkən.

Göy qəmlə qapalı, buludlar ağlar, Nə
üfûq, nə mənzil, nə yol yoldaşı,
Quruyub, saralıb, solmuş yanaqlar
Bulanıq könlündən axır göz yaşsı.

Bu qəmli gecədə məni tərək etmə,
Sevgilim, ay üzlüm, ömrün bahan.
Məni bu zülmətdə, tək qoyub getmə
Ey göylərin şamı, sən sönmə ban!

Züleyxa

Ey Qərb, qısqanıram səhərlər əsən O
qəmli, o nəmli rüzgarlarına.
Çünki aynlığın ruhumu əzən Dərdini
çatdıra bilirsən, ona.

Qanad çalmağından ürəyim sızlar,
Sinəmdə bir həsrət dincəlmir nədən?
Ormanlar, təpələr, çiçəklər, gözlər
Göz yaşsı axıdar bu titrəyişdən.

Yaralı qanadlar gözümü bağlar, Ancaq bir
təsəlli qatırsan yasa. Məni məhv edərdi bu
iztirablar Bir də görüşməyə ümid olmasa.

Uç get arxasınca sevdiciyimin
Danış! Qoy dağılsın könlündəki qəm Ancaq
qoy bilməsin dərdim olub min, Bilməsin
mən onsuz nələr çəkirəm.

Danış, ürəyini incitmə ancaq, Sevgisi
həyatdır... Xoşbəxt idim mən. Ona yaxın
olmaq, yanında olmaq Daha xoş duyğudur
hər inciklikdən.

Qovuşmaq

Bu gerçəkmi görəsən, ulduzların ulduzu
Qucağıma enibdir yenə uca göylərdən. Əriyir
ürəyimdə donan sevincin buzu Tanış ələ,
bədənə toxunuram yenə mən. Sona çatan bir
gecə, İtib gedən uçurum...
Harda qaldı çəkdiyim o əzablar, o kədər?
Yox oldu ayrılıqlar, Yenə səni qucuram.
Günəşlə görüşə də sevinməzdim bu qədər.

Dünya zülmət, qarışıq, yeniliyə müntəzir, Bir
ilham uyumada tanrının sinəsində.

Heykəltaraş, qurucu, özü eşqinə əsir, Zaman,
məkan, ilkinlik titrədi gur səsindən.

“01!” Əmrini verincə bir ah yüksəldi sirdən
Yoxları var elədi, bir ehtişam, bir qüdrət. Öncə
ışığı parladı, qaranlığı əridən.
Nizama düşdü xaos, başlandı bir hərəkər.

İşığı bəyəninəcə ayırdı qaranlıqdan, İşığı -
gündüzlərə, qaranlığı gecəyə.
Səhər, axşam, qovhaqov, saymaq öyrəndi
zaman.
Başlandı sonsuz uçuş o andan gələcəyə!

Məkan ucsuz-bucaqsız, nə əvvəli, nə sonu.
Vəhşi, qorxunc sonsuzluq bir səslə ləpələndi.
Dünən birgə olanlar bu gün həsrətdən yanır.
Zərrələrə bölünüb boşluğa cəpələndi.

Hər şey bir anda oldu, hər şey dəyişdi birdən
Ətraf səssiz qaranlıq! Bom-boş bir kainatıdı.
Ya ilhamdan doğulduq, ya tükənən səbirdən.
Tanrı yalqız qalanda, bu həyatı yaratdı.

Mavi göy qübbəsini aynalara çevirdi, Yanıb
sönən şəfəqdə öz əksini tapanlar Bir vaxt
ayırdığına görüş imkanı verdi, Qovuşa bilsin
orda bir zərrədən qopanlar.

Bir vaxt tələm-tələsik dərdlə qopub gedənlər
İndi eyni həvəslə geriyyə qayıdırdı.

Duyğusunu itirib özləri də itənlər Birliyə
səsləyirdi, sevinci oyadırdı.

Duyğu duyğu içində, baxış baxışda gedər Bir
yerdə yaşasınlar, eyni taleyə şərik. Yaradanın
işinə ehtiyac yoxdur, yetər. Onun başladığını biz
davam etdirərik.

Beləcə gül şəfəqlər aldı al qanadına, Məni
bağladı sənə, gəldik dodaq dodağa. Bir
xoşbəxtlik bəlgəsi! İkimizin adına... Yazıb
möhür də vurdu! Məhkumuq bir olmağa.

Sevinc, birlik, xoşbəxtlik! Çəkilən dərdə əvəz,
Qovuşan şəfəqlərlə bəzənibdir yer üzü.
Daha bir-birimizdən bizi ayıra bilməz Yaranışın
ilk əmri, yaradanın “ol!” sözü.”

Bədirlənmiş ay

Söylə, bu pıçıltı nədir, sultanım, Dodağın
tərpənir, alışır qanım, Arada dolaşan sözün
qanadlı, Ən dadlı şərəbdən dodağın dadlı! Deyir
ki, bənzərim qoy sorsun məndən Soruşsa
duyardı nə istəyirəm, “Öpmək istəyirəm!
Öpmək deyirəm!”

Bir bax! Qızarmada budağlar səssiz, Çiçəklər
açılır qaranlıqlara,

Ulduz da ulduzun üstünə yağır, Ümidlər
göyərir gələn bahara. Zümrüd yaşıllıqda
atəş böcəyi- Kiçik savaşında əks edir
aləm, “Öpmək istəyirəm, öpmək
deyirəm!

Sınanmış sevgilin İraq olsada Talehsiz
eşqimi salacaq yada Ayna tutan zaman
bədirlənmiş ay, Səni də görəcək özündən
savay. Əhv edib, söz kəsmək vaxtıdır indi
Bu müqəddəs anda nə istəyirəm? “Öpmək
istəyirəm, öpmək deyirəm!

Şifrəli yazı

Çalışın, diplomatlar,
Yorulmadan bütün gün,
Sərəncamlar, qanunlar Yazın
hökümdarüçün. Qan axır
yarasından, Zəif güclüyə əsir.
Ölkələr arasında.
Gizli şifrələr gəzir.

Mənə bir şifrə gəldi O sevgili
xanımdan, Ax, sirri də gözəldir,
Əzizdi öz canımdan. Ürəyim əsir,
aman,

Kəlmələrə qulaq as. Hər şifrədə
oxunan Sevgi, vəfa, ehtiras...

Neçə rəngdən toxunan Bir çiçək
dəstəsidir. Mələklərdir oxuyan, Ya
ruhların səsidir? Lacivərd qanadlarla
Bəzənibdir göy üzü. Dəniz
nəğmənim əksi, Nəğməm duyğu
dənizi!

Bir cütlük arasında Sevginin yanan
dili, Həsərlər yarasında Sızlayan
günün dili. Bu, sirlər çoxdan açıq,
Aşıqlər vurmaz üzə, Siz də duyun
azacıq Şifrə açıqdır sizə.

Əks etdirmək

Yazdığım şeirlər, şəhirlə güzgü- Boylanıb
baxıram mən də arabir. Döşümə taxdığım
aylı, ulduzlu Nişan hökmdardan bir
xatirədir. Özüm biz deməkdir, duymadınımı
bəs, Sinəmdən, sinəndən qopdu hər yazı.

Bundandır nəğməyə sevgim tər-təmiz.
Çünkü nəğmələrdə biz ayrılmazıq.⁸⁰

Nə olsun bu evdə dulluq havası, Səssiz
otaqlarda yalqızlıq gəzər.

Yenə də o köhnə gənclik sevdası
Üzümə aynadan baxar gülümsər. Sonra
da çevrilir bir anlıq yana Aynadan
çəkilir, sevgilim birdən. Yenə əlac qalır
söz aynasına Çünki çıxma bilməz
nəğmələrimdən.

Yenə vüsalımız şeirdən keçir, Dünyada
nə qalır sözümdən uca? Xırda qazanc
üçün, xırda tənqidçi Sözümlü iyləyib
yazsın doyunca. Boyalar vururam mən
sevə-sevə, Saçma gül düzər hər yeni
əsər. Mənim nəğmələrim gözəl çərçivə
Rəsmi qoruyar ölə-nə qədər.

Züleyxa

Şerimdə bu odu o yandırır ki, Səsinə
səs verim hər səhər, axşam. Yüz dəfə
and içim, inandırım ki, Özümü mən
ancaq onda tapmışam.

Bizdən uzaqlarda, ötələrdə də Eşqin
mutluluğu yaşadır onu.

Məni xatırlayır uzaq ellərdə Bilir hər
şerimdə var olduğunu....

Dostum, ürəyini açanda qəmə Mənim
qəlbimə də ayna demişdin. Sənin
dodaqların yanar sinəmə Üst-üstə busələr
məhürləmişdi.

Sözün aynasına güvənək, sonda Məni lal
etsə də səni dindirir.
Şeyrin saf qumaşı öz toxusunda Sevgini
beləcə şəkilləndirir.

Dünya aynasını böyük İskandərə ver

Bu dünya aynasıdır, bu da Böyük İskəndər Gör
bu nəhəng aynadan nə savaşlar boylanır. Onun
zoru önündə baş endirən ölkələr Neçə xalqın
günahsız qanlarına boyanır.

Niyə örnək alırsan özünə bu yadlan,
Oxuduğum hər nəğmə, dediyin hər söz sənin.
Bu eşqin göylərində yorulmaz, qanadlarım,
Sənsən Böyük Fatehi sevgi dolu qəlbimin.

Dünyaya tamaşa

Doymursan dünyanın gözəlliyindən
Ondan da gözəldir şair dünyası.
Torpaq öz rəngini gizləmir səndən,
Buludlar hüsnünü işıqla yazır.
Bu gözəl dünyaya sevərək baxsan Ona
min qat artıq vurulacaqsan!

Minlərcə şəkildə

Özünü gizləsən də şəklini dəyişərək Yenə
səni, sevgilim, anında tanıyaram. Gizlənsən
də gözümdən başında zərli örpək Əgər hələ
sağsansa cahanda, tanıyaram!

Ucalığa can atan sərvlərin arzusunda Ey
ucalar ucası, boyundan tanıyaram.
Bağçalardan dolanan kanalın uyqusunda
Astaca ləpələnən suyundan tanıyaram.

Fantanın nəğmələri qəmimizə qəm qatsa, Bu
tökülən yaşlardan gözünü tanıyaram. Buludlar
qaynaşaraq min-min şəkil yaratsa, Hər şəklin
camalında üzünü tanıyaram.

Çəmən xalılarında saysız çiçək naxışı, Səni
özünə bənzər çiçəkdən tanıyaram. Mavi göy
qübbəsinin ulduzları sayrışan, Sənə salam
gələndə fələkdən, tanıyaram.

Yollar boyu hər yanda gül açıbdır sarmaşığı,
Mın rəng alan bağçada gülümü tanıyaram.
Dağların zirvəsində oynayanda gur işıq.
Sənə nəğmələr qoşan dilimi tanıyaram.

Görürəm batinini mən üzünə baxanda Ey
aləmi öyrədən, səndən anladım səni. Allahın
yüz ismini dilim söyləyən zaman Sənin
xatirən baxır Allahın hər adından..

ساقی
الشیخ
الکاتب
الغریب

Saqi kitabı:
“Saqinamə”

Bəli, mən də meyhanada oturdum

Bəli, mən də meyhanədə içirdim, Dostlar ilə
günümüz xoş keçirdi. Küskün, susqun, çoxdan
başdan keçənlər, Meyə qatıb göz yaşma
ümidini içənlər... Mən də orda ! Qəmxanəydi
gördüyüm. Nəşəxana, dəmxanaydı gördüyüm.
Bəxti qara, bəxti donmuş, bəxti qar. Təkcə
məndim meyhanədə bəxtiyar. Vurulmuşdum,
qəlbim eşqlə doluydu. Bir başqası sevgi
bilməz! Kor-koranə qul idi. Saqi, durma
qədəhimə şərab süz, Hanı, kağız! Hanı qələm!
Hanı söz!

Yalnız oturarkən

Yox iztirabım, Gəlsin şərabım, Oturmuşam
tək, Özüm-özümə sağlıq deyərək! Nə məni
dindir, nə məni dinlə, Qoy yalqız qalım,
fikirlərimlə.^{8'}

Mollanın gətirdiyi

Molla sərsəm, bilgisiz, öz-özünə qızırdı,
Sərxoş durumunda da gözəl xətlə yazırdı.

Quran əzəli mi

Əzəli, əbədi kitabdır Quran Bu deyil
dərdim...

Göydənmi göndərdi onu yaradan?
İlgilənmədim.

Kitablar kitabı olduğunu da Eşidib
bilmişəm müsəlmanlardan. Oysa
meyxanədə batmayaq yasa, Mey də
əzəlidir, şübhəm yox bundan. Şərab
mələklərdən öncə gəldisə Burda şairlərin
günahımı var? Onu bilirəm ki, mey içən
kəslər. Tanrıya öz ayıq üzüylə baxar.

İçib sərbəst olmalıyıq hamımız

İçib sərbəst olmalıyıq hamımız. İçək!
İçək bizə nuş, Gənclik - içmədən
sərxoş.

Şərab ki aşıb daşır, Yaşlı da cavanlaşır.
İçək, içki çağıdır Mey kədəri dağıdır.

Amma saqi uzaqdır, Bu gün şərab
yasaqdır.
Yasaqları keçib, iç, Yaxşısını seçib, iç.
Pis mey içsən azacıq Cəhənnəm yolu
açıq!

Ayıq olanda

Ayıq olanda insan Pis də xoşuna gəlir.
Görünür doğru, yalan. Şərab boşuna
gəlir. Qədəh ki, gəldi ələ, Oyadacaq
duyğunu. Hafiz, mənə də söylə, Hardan
öyrəndin bunu?

Sərxoşsan, yoxsa ayıq, Həqiqəti deməli.
Burda bir şişirtmə yox, içməyən
sevməməli. Bu su qutsaldır bir az
Ruhsuzlar keçməməli, Sevmirsə içmək
olmaz, içmirsə seçməməli!

Züleyxa

Nəyə görə yalnız sən bir bu qədər bədbəxtsən?

Hatəm

Söylədim, söyləmədim, duymalısan sən məni
Bilirsən ki, zindandır insanların bədəni,
Ruhumuz aldadılıb bu zindana salınmış Suya
təşnə, tədirgin, azadlığı alınmış.
Bəlkə ona xoş idi, zindanı görə-görə Ordan çıxıb
getmədi, baş vurdu təfəkkürə. Sevənin taleyisə
bundan iki qat ağır, O ikiqat məhkumdur, buna
görə darıxır.

Bədən bir zindan isə

Söylədiyini düzdürsə, bir zindansa bədənin, Onu
suda boğmaqda niyyətin nədir sənin? Rahat
yaşamaq istər ruh vücudun içində Ona əzab
verirsən gecə-gündüz içəndə. Əvvəl bir şüşə
şərab, sonra da gəlir biri. İçki bəhsəbəhsinin
yazıq ruhdur əsiri. Sahibinin əlində qalsa
çarəsiz, naçar. Parçalayar qəfəsi, vücudu qoyub
qaçar...

Aşpaza

Söykəmə bumuma çirkli təpsini, Kobudsan bu halda kim sevər səni! Eilfer şərabi çıxar yadımdan, Mənə xoş baxmalı şərab paylayan!

Saqiyə

Boylanma qapıdan, tez içəri keç, Burda saqi olmaq qismətsə sənə. Elə xidmət elə, elə şərab seç, Ey cavan, yaraşsın gözəlliyinə.

Saqi deyir ki

Çəkil, mey süzüm bəyə, Qəhvəyi saçlı sürtük. Can atma xoş gəlməyə, Əndamını çox gördük. Bəy öpəcək alnımdan. Hər rəftarı xoş, incə. İçmək çıxar yadımdan Səni burda görünəcə.

Sənə qaynamır qanım, Çox da şövqlə qucursan. Astanada uzanım, Görüm hara qaçırsan.

Sərxoşluq üzərinə

Həm şikayətçidir, həm məndən narazı. Düşdüm dilə-ağıza, çox içirəm, deyirlər. İckidənmi sərxoşam, varmı bunun çarası. Nədən çəkir meyxana? Bir yol söz etmədilər. Bildikləri sərxoşluq! Şəraba məğlub olmaq... Mənsə nə məğlub oldum, nə başımı itirdim. Bəli, mən də sərxoşam, dön mənim halıma bax. Gör hansı mey-məzədi, məni yeyib bitirdi. İçdim, yatdım, ayıldım! Yenə iç, yenə söyül, Mənimki ayrı badə! Şərabdən gəlmir xoşum. Məni kefləndirən nə? Kimsə anlayan deyil. Bəli mən də sərxoşam! Ancaq sevgi sərxoşu! Bu elə şərabdır ki, nə azalar, nə bitər, Bircə damlası ilə illər boyu yanarsan.

Dağılar meyxanələr, saqi çəkilib gedər, Ağrıyla yatıb durar, ağrıyla dolanarsan. Ancaq kefli olsam da, nəğməm qabarıb daşır. Bacarsanız doldurun ömrümdəki boşluğu. Hanı o meyxanəçi, ayıqlıq yaxınlaşır, ilahi, məndən alma, bu xoşbəxt sərxoşluğu!

Balaca dəcəl

Ax, sən balaca dəcəl, Fərqundəyəm hər şeyin. Bilirəm məndən ötrü Narahatdır ürəyin.
Nəşə, sevinc, sonra qəm,

Mən bu yolu keçmişəm...
Yanımdasan xəşbəxtəm, Nə olsun ki,
içmişəm.

Bu sabah erkandan

Meyxanədə bu sabah Qopdu səs-küy,
gurultu. Heyrətdən baxanların Qurudu
matı-mutu. Gəl bu savaşı anla,
Qəzəblə dayanıb xalq, Meyxanaçı
cavanla Gecələyən qıza bax! Ney
inlər, vur davulu, Ara qarışan anda.
Könlüm nəşəylə dolu Oturmuşam bir
yanda. Məzhəb davasıdır bu, Ya
meyxana adəti, Ona görə də susub, İşə
qarışmam qəti!

Saqi

Nə günə düşmüşən? Nə haldır belə?
Sürüşüb getməyin nə mənası var. Farslar bu
halına “bıdamaq” söylər “Başını itirib”
deyər almanlar!

Şair

Sən də kənara dur, ey dəliqanlı,
Yaşanmaz görünür bu dünya mənə.
Daha nə güllərə həvəsim qalır, Nə də
bülbüllərin qəmli səsinə!

Saqi

Danışaq, bilirəm toxtayacaqsan,
Coşacaq könlündə duyğular yenə. Bu
təzə badamın dadına baxsan Verdiyim
şərab da xoş gələr sənə.

Sonra artırmada, təmiz havada Nəfəsin
açılar, doydum deməzsən Ötən günlərini
salaraq yada Saqidən busəni
əsirgəməzsən.

Dünya öz səbriylə hər dərdi çözər
insanın istəyi evdir, ocaqdır.
Gül yenə ətirli, yenə də gözəl Bülbül də
cəhcəhlə oxuyacaqdır.

Bu çirkin cadı

Eybəcər cadugər - işvəbaz dünya.
Mənim arzumu da salmadı saya. Məni
də aldatdı çoxları kimi.
Dinimi, sonra da ümidlərimi

Aldı, eşqimə də indi göz dikib. Ancaq anlamır ki, burda gecikib... Çoxdan paylamışam öz xəzinəmi, Yan Züleyxala, yarı Saqiyə Onlar da yanşır aralarında Vergini kim artıq ödəyir deyə. Mən daha zənginəm həmişəkindən, Dinimi buldumsa, yox oldu acım. Yenidən qayıtdı onun, ürəkdən. Məni sevdininə olan inancım. Bu anın hissləri, sözlə deyilməz, Verdiyi qədəhdə hər sirrimiz var. Daha ümitsizlik nə işə yarar?

Saqi

Doyunca yemisen bu gün, əlbəttə, Cənnətə yol açır şərab! Gerçəkmiş. O şey ki, unutdun bu ziyafətdə- Şərab kəsinin dibinə çökmüş.

Körpəcə quş əti, - yesən, yeməsən Ziyafət sənindir, iştahına bax! Çəkilən sularda mağrurca üzən Mənim Qu quşuma qismət olacaq.

Qu quşu oxuyur ölüm qabağı Əcəl zəngi kimi oyadır səni. Bu qərib nəğmədən ayrılıq yağır, Amandı oxuma, Qu nəğməsini.

Saqi

Hər kəs “böyük şair” söyləyir sənə,
Həsədlə boylanır yoldan keçənlər. Mən
heyran qalıram hər bir kəlmənə Sussan
da gözümü çəkmirəm səndən.

Bircə öpüşünlə dağılar kədər, Darıxsan
o gözəl günləri düşün!
Özün ki bilirsən söz uçub gedər Sinəmə
ruh kimi dolar öpüşün.

Qafiyə aradın hər şerində sən, Qafiyə
keçici, təfəkkür əzəl.
Vəsf elə hər kəsi, oxu könüldən. Saqiylə
baş-başa susmağın gözəl.

Şair

Mənə bir qədəh də mey gətir, saqi.

Saqi

Bəyim, Sən içmirsən yertəri qədər,
Durmasan, sənə də əyyaş deyərlər.

Şair

Kimsə söylədimi “Şair sərxoşdur?”

Saqi

Məhəmməd içkini yasaqlamışdır.

Şair

Dostum!
Kimsə eşitməsin! Sırr açım sənə!

Saqi

Burda zarafata yer qalmır, bəyim! inanmaq,
istərəm dediklərinə.

Şair

Qulaq as! Müsəlman öz namazında, Əyilib-
düzəlir! Bizsə dəliyik. Təklənib bu qutsal
savaşımızda Qalib gəlmək üçün
keflənməliyik!

Saqi

Bəyim! Bilirsənmi sən içən zaman Üzün
həyəcandan od tutub yanır. Qəzəb fısqıranda
dodaqlarından Gözlərin atəslə qıgılıcımlanır.

Ruhunun ən uzaq guşələrindən Axan
sözlərində min həqiqət var. Di gəl ki,
qaranlıq köşələrində Keşişlər arxanca
donquldanırlar.

Gənclərin içində yüz qeybət yatır.
Lovğalıq - günaha çəkir onlan. Nə haqqı
duymağa gücləri çatır, Nə də bəyənilər
ağıllıları.

Bəyim, zirvədədir sözününün taxtı,
Nəgməndə dünyanın sirri çağladı Nə bu
yalanlan yaxın buraxdın, Nə də düz
sözünü gizli saxladım...

Hatəm

Elə buna görə, yenə mey gətir, Gənc
qal, ağıllı ol! Sayqılı davran.

Allah vergisidir - şair sənəti,
Ömürsə ötəri, şirin bir yalan.

Ruhunu qoruyar kəlmədə, səsde
Gizlənmək salacaq yüz dərdə səni. Şair
öz sirrini qizləmək istər, Şeirsə qaldırar
sirr pərdəsini.

Yay gecəsi

Şair

Gün üfüqdən aşsa da Qızartı
çəkilməmiş. Hara qədər sürəcək, Nə
zaman bitər bu iş?!

Saqi

istəsən çıxaram mən alaçıqdan, Xoşdur
gecələrin səssiz sərini. Deyərəm qaranlıq
boğdu nə zaman, Uzaq üfüqdəki son
şəfəqləri.

Bilirəm, ilhamın gəlir göylərdən Sonsuzluq
həsreti dolur yazına Vurgunsan tanrının
nurunu içən, Üfünün astaca qızarmasına.

Göydəki ən parlaq ulduza bir bax, Alışır,
danışır işıq diliylə.
“Səni də mənimtək sevsəydi Allah Sən də
ışıq saçıb yanardın belə”

Allah möhtəşəmdir, bir bax, hər anda
Hamıya tükənməz qayğısı çatır Bu kiçik, bu
böyük yuvalarında Minlərlə qanadlı yavrular
yadır.

Uca budağında sərv ağacının Yuvasız
qalanın halını duy sən.

Yarpaqlar içində sızlayır canı Uyuyar
sübh çağı şəh düşənəcəm.

Sənin üslubunun mənası dərin
Öyrənmək, canımı sıxmayacaqdır.

Mənə söylədiyin nəsihətlərin Biri də
yadımdan çıxmayacaqdır.

Bayquş da olaram sənin xətrinə,
Qismətim yalqızlıq, səsimdə kədən.

Xəyalım dolaşar Ağ yolda yenə Sənin
Dan ulduzun doğana qədər.

Gecələr oyanıb yatdığı yerdən Astaca
qızaran dan yerinə bax! İlahi möcüzə
doğaraq Şərqdən Bütün yer üzünü
heyran qoyaraq.

Şair

Açılır, saçılır gül dalınca gül, Ətirdir
gecəni səssizcə gözən.

Sabahı nəğməylə açacaq bülbül, Sən
bütün gecəni gözləməlisən.

Şahiddir Flora - Çiçək tanrısı. Qədim
Yunanların miflərini an.

Dul qalmış Avropa yolunu azır Resperin
atəşin ehtirasından.

Gör necə tələsir, gör necə gəlir, Gəlir addım-
addım bizlərə sarı. Üfüqlər ardından işıq
yüksəlir Qatır qabağına qaranlıqları.

Öz zərif, qızılı addımlarıyla Tələsir, çağırır
sanki ardından. Görüşmək istəyir hər kəs
yarıyla Bu eşq şəfəqləri yayılan zaman.

Get, sevimli övlad, vaxta az qalıb, Gizlən,
qapı açma! Ruhunu süslə! Şəfəq Resper kimi
xəlvətə salıb Sənin Avroranı qaçıрмаq istər.

Saqi(yuxulu)

Dedin ki hər hikmət gəlir Tanrıdan, Sirləri
gözümdə açdın birbəbir.
Sevməyi öyrətdin bizə hər zaman Bundan da
gözəli məni sevməndir.

Hatəm

Nə şirin yatırsan, haqqın var buna, Dəliqanlı
dostum, meyxaədə sən. Çox erkən yetişdin
olqunluğuna, Bir məktəb, müəllim, cəza
görmədən.

Ondandır sağlamlıq yağır üzündən,
Bədənin qüvvətli, ürəyin təmiz.
Susdum bütün günü, yuxudaydın sən,
Hələ də içirəm sakit və səssiz.

Məcazlar boyu kitabı:

"Məcaznamə"

Bir damla düşdü göydən

Baharda dənizə yağanda leysan
Bir damla ayrıldı, dolğun və ağır Onu
ovu kimi udaraq o an. içində bəslədi
balıqqulağı. Tanrı bu səbatın örnəyi
olub, Dünya incisini doğmuş aramla,
indi kralların bəzəyi olub.
Bir zaman göylərdən düşən o damla.

Bülbülün gecə nəğməsi

Tann da vuruldu bu şaqraq səsə, Məst
oldu bülbülün nəğmələrindən. Öz uca
taxtından əmr etdi, həmən Bülbülü
saldılar qızıl qəfəsə.

Bizə də pay düşür qəmli nağıldan,
insan bədəni də bir qızıl qəfəs. Bülbül
ürəyimiz dincəlim deməz Güzəl
nəğməsini oxuyar hər an...

Möcüzə inancı

Sevinc qanadında uçduğum zaman
Güzəl bir kasanı saldım əlimdən.
Dünya gözlərimdə qaraldı yaman.
Dad etdim iblisin əməllərindən.

Sonra da ağladım, səbr ilə, xəlvət, Xırda parçaları yığdıqca soldum Allah möcüzəylə etdi mərhəmət Sınıqlar qovuşub bir bütöv oldu.

Sədəfdən çıxan inci

Sədəfdən çıxan incinin Ən gözəli,
ən zərifi Düşüncə zərgər əlinə
Söyləmişdir bu tərifi:
“Dəyərləndim udulunca Sənsə
deşdin ürəyimi. Sapa taxıb
hamıyla bir Sıraladın əskər kimi”
Zərgər dedi “Qazancım bu, Yoxsa
bitən deyil qayğı, Mərhəmətli
olsam bir az Yaranarmı
boyunbağı?”⁸²

Tovuz quşunun lələyi

Quranın içində tovuz lələyi... Görüncə
heyrətdən əsdi ürəyim. Söylədim
Tovuzun lələyinə mən: Özünə müqəddəs
bir yer seçmişən. Tanrı ki ulduzla bəzədi
göyü, Gözdən qaçırmadı yerdə heç nəyi,
Bütün zülmətlərə bir işıq verdi

Ən xırda varlığa yaraşlıq verdi. Görsün ki,
yaratmaq nə zərif işdir. Bu quşu bir simgə
xəliq eləmişdir. Ona heyran olub şahlar,
krallar, Yüz təqlid, yüz ləzzət, nə mənası var!
Sevin, təvazöylə, bu şöhrətinə, Gör necə bir
dəyər verilmiş sənə!

Bir kralın iki xəzinədarı varmış

iki yaxın adamı var imiş bir kralın, ikisi də
yaşarmış içində cah-cəlalın. Birisi vergiyiğan,
birisi xəzinədar, Bir gün ölmüş pul bölən, kralın
macalı dar, Etmiş vergi yığana bu işi də etibar...
Tədarükçü varlanmış, şöhrət, qüdrət, pul-para,
Tezliklə bu əhvalat car olmuş insanlara. Bir
neçə vəzifəni biri alarsa ələ, Necə yaşaya bilər
bu qədər altun ilə Xəzinə dolub daşır! Anlamaq
çətin deyil, Millətə çatmalı pay, artıq millətin
deyil. Hökümdar çox düşündü, vaxtı boş
itirmədi. Daha o vəzifəyə kimsəni götürmədi...

Qazan qazana demiş

Köhnə, qara qazana Sataşır təzə
qazan: “Şişirdərək qamını Qapqara
qaralmısan...”

Köhnə söylədi: “İçin Təmiz qalsa
da, axmaq, Lovğalanma bir belə
Dönüb bir arxana bax.!”

Bütün kiçik və böyük insanlar

insan da bir hörümçək...Özünə ev quracaq.
Hörüb bir incəcik tor, içində oturacaq.
Ev rahat, özü məğrur, ancaq ağırdır gerçək.
Bu sarayın nəşəsi çox uzun sürməyəcək.
Gəlinə süpürgəçi dadlı həyat bitəcək,
Süpürgənin ucunda ilmələnib itəcək...

Göydən endirdi İsa

Səmavi kitabıyla bir həsrəti bitirdi, incili xilas
kimi insanlara gətirdi. İlahi kəlamları işlədi
ürəklərə.

Söylədi gecə-gündüz, dinlədilər yüz kərə.
Əzbərlədi incili həvəslə həvarilər, Sonra da
təkrarladı hər kəs bildiyi qədər. Yaddaşlara
həkk olan qutsal mətnlər azdı, Hərə öz
yaddaşında qalan sözləri yazdı. Yaddaş da,
bacarıq da fərqlidir hər adamda Bu gün əzbər
bildiyin, sabah çıxır yadından. Xristian olanlar
alışdı bu söhbətə Bütün sualları da qalıbdır
qiyamətə.

Yaxşı oldu

Cənnətdə yuxuya getmişdi Adəm, Yəhova səssizcə yanaşdı ona, Ayın işığında üzəndə aləm Yatmış bir Həvvacıq qoydu yanına. Bu cütlük həyata gec gəldi niyə? Tann əməlindən qürurlanmadı “Yaxşı!” deyə-deyə bu gözəlliyə Ayrılıb getmək də düşmədi yada. Bunlar şahəsəri coşqun ilhamın Seyr edir bəşərin ilkin çağını. Zamanın sonunda görür insanın Hansı mənzillərə varacağını.

Bu gündən mən həyat verirəm sizə Yaşayın, sevişin, artıq varsınız. Eşqlə sarmaşanda bir-birinizə Tanrı fikrini də unudarsınız.

Farslar kitabı:
"Farslar boyu"

Fars inancından qalan miras

Ölüm döşəyindəki o zavallı dindardan⁸³ Hansı vəsiyyət qalar dünyadan köçən zaman. Ona qulluq edərkən səbr elə gecə-gündüz Bax gör o nə düşünür, sizlər nə düşündünüz.

Kralları çox gördük, at üstə seyrə çıxan,
Yanında əyanları az olanda darıxan.
Hərəsi öz üstündə bir xəzinə gəzdirir, Bu səfər
tez qurtarsın, incilər tələsdirir.

Səhərin qanadında qızıl günəşdir uçan
Dəməvəndin başına yüz cür incilər saçan.
Hərəyə bir göz payı, bu günəşdən, dənizdən.
Bu sərvəti qısqanmaq keçdimi qəlbinizdən.

Bu xəzinən, sərvətin şahiddir əməlinə
Dəyməz, əlbəttə dəyməz günəşin bir telinə.
Dünya gözəlliyini torpaqlardan düzəldən,
Odur, o möcüzədir bizə bu ömrü verən.

Odur, bizim Tanrımız, ona əyilirik biz. Gəzir
ərşi-ələda Hakimi-mütləqimiz.
Bütün qaranlıqlara bu işıq axıb dolsun,
Əməlimiz, işimiz bu işığa tay olsun.

Ancaq atəş cəmbəri göylərin ortasına, Varınca
göz qamaşır, baxmaq olmayır ona. Onda
güclü qolların, duyur, yaxır canımı, Torpağa
sərilirəm, yerə qoyub alınımı.

Burda yada düşəcək o ayrılıq, o hikmət, Nə
söyləmiş o müdrik, nə imiş o vəsiyyəət?
Vəhy-i ilahi deyib yol gözləmək vərđişi...
Əvəz eləyə bilməz zəhməti, halal işi!

Yeni doğulan körpə, çığırsa üzde nəşə,
Anında çevirirlər onu üzü günəşə.
Təmizləsin ruhunu atəşgah hətarəti, Beləcə
duyulacaq hər sabahın rəhməti...

Bütün ölüləri də tapşırın canlılara, Məzar
örtsün hər şeyi, torpağın üzü qara. Ya atəşə
verilsin, yansın oddan gələnlər, Torpağa
tapşırılsın, torpaqdan dikələnlər.

Tarlanızı şumlayın, pak torpq üzə çıxsın
Qaranlıqlar işığa, gecə gündüzə çıxsın!
Ağaclar sıra-sıra, su arxları boyunca, Açsın
qol-qanadını, işiq əmsin doyunca.

Günəşə tapınanda biraz idrak olmalı,
Kanallardan axan su, ruh kimi pak olmalı.
Arxlarda bitən otlar, qamışlar biçilməli,
Bataqlıq qurudulub, təmiz su içilməli.

Torpaqları, suları təmiz saxlayan kəslər,
Günəşi parıldadar, işığı yerə səslər.
Dağların arasından billur kimi çıxır su..
Olmasın Zindərudtək bulanıqlıq qorxusu!

Zəhmət ara vermədi, çalışıb yorulduz, Hər şey paka çıxıbdir, buna əmin oldunuz, indi bir Muğ inadla toplayıb cürətini Daşa köçürməlidir Tanrının sürətini!

Elə ki atəş yandı, alov yüksəldi göyə, Bir aydınlıq, rahatlıq gələcəkdir hər şeyə. Ocağa odun atın, azalması hərərət, Bərəkətli qazanda bişsin səbzə ilə ət.

Qırılmış budaqları çəkin ocaq yanma Günəşin toxumudur hopmuş onun canına.
Pambığı yığan zaman, nəğmə də deyın ancaq:
“Bu balaca fitildə bir atəş yaşayacaq.”

O uca işıq ki var, yayılır çiraqlardan Ruhunuzu dincəldir, çağırır uzaqlardan.
Yer yerindən oynasın, əngəl olmaz bu işə
Səhərlər Tanrımıza - Günəşə sitayişə!

Bizim varlığımızda şahlıq möhürüdür bu Tanrının aynasında saflıq ilə qorunur.
O ucanı ucaldan nəğmə söyləyən dillər, Cəm olmuş sıra-sıra, iç-içə bütün ellər.

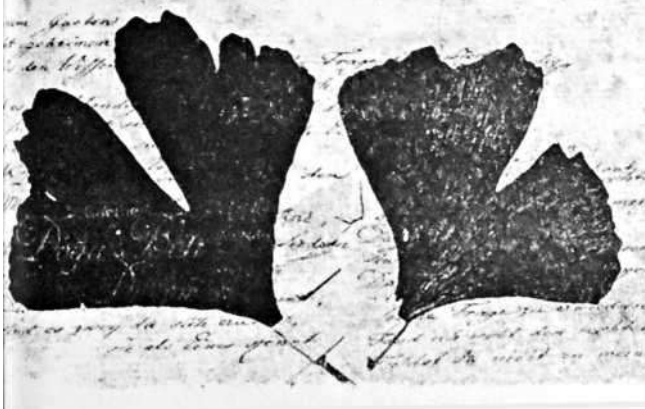
Zindərudun selləri daşmağa fürsət bəklər,
Dəməvəndin üstündə qanad çırpır mələklər.
Qarşılamaq günəşi - ilkin ordan doğacaq, Sizi öz işığının rəhmətində boğacaq.

Qədrini bilməli dünyanın insan

Günəşdən nurlanan gözəl dünyanı
Sevməyə çatsaydı ağı insanın Bəlkə
anlayardı ona zövq verən Yaşıl budaqların
yalnız olarkən Bıçaq yarasından
ağladığını. Bunu dərk etsəydi coşardı qanı,
Yandırıb qəlbinin son çırağını Şükr edib
durmazdı var oluşundan Çalışar, vuruşar,
qurardı hər an Avara sərxoşun dili söz
tutmur, Nəğmə oxumağı ancaq unutmur!

الدكتور
الشيخ
الغزالي

Cənnət kitabı:
"Cənnət"

İki ləzzət

Saf ürəklə inanır axirət dünyasına, Sanki özü cənnətdə yaşamışdır bir zaman. Bu inançla tapınmış peyğəmbər yazısına. Yorulmadan cənnəti vəsf edən hər müsəlman.

İslamda təməl budur, Peyğəmbər bilir bunu, Nə günah işlətmişik görür sonuna qədər. Quran ürəyimizdən silir qara qorxunu, Deyir imanınızı qaraltmasın şübhələr.

Burdan doğur Tanrının gəncələşdirmək istəyi, Hər kəsi həvəs ilə göndərir ki, Cənnətə Özü öz gözləriylə orda görsün hər şeyi Hürilər qucağında, uyunca məhəbbətə.

Cənnət ruhuma dolmuş, bu istəyi duyar kim, Qovuşum o varlığa, xoşdur bu yolda ölmək. Mən cənnət vurğunuyam, tələdirir ürəyim Əbədi sevgilimi öpmək, durmadan öpmək!

Cənnətə haqqı çatan kişilər

**Bədr qəzaşından sonra aylı bir gecədə
Həzrəti Mühəmməd deyir:**

Qoy öz ölülərinə matəm saxlasın düşmən, Onlar ölüb getdilər bir də düşməzlər yada.

Bizim şəhidlər üçün üzülmürəm əsla mən
Çünki onların ruhu gəzir ərş-i əlada.

Yeddi qatlı göylərin hamısı birdən-birə Ağır
qapılarını açdı sonuna qədər.
Sazlı-sözlü aşıqlar ruh verib nəğmələrə
Cənnətin qapısını tez tələsik döydülər.

Mən də sevinc içində vida deyib həyata Bu
qutsal yolçuluğu, bir bəxtiyar an sandım. Bırak
məni bir anda ucaltdı səmavata.
Orda Tanrıya layiq sayqıyla qarşılandım.

Gördüm hikmət ağacı sərv ağacından uca
Uzadır budaqlardan qızıl almalar sənə.
Yaşıl həyat ağacı kölgəsini yaydıqca Çiçək
sovqatı səpir bağların üzərinə.

Oynaşır dəstə-dəstə, huriləri cənnətin Dadlı bir
Şərq rüzgarı əsincə üzərindən.
Bu gözəllik önündə dayanıb durmaq çətin Nə
də onlar tələsik getməyir nəzərindən.

Hesabını sorarlar neçə keçmiş illərin, Qanlı
cihadını etdin, ya xoşniyyət olmusan? Gəlmisən,
qəhrəmansan, bəs başqa əməllərin? Qəhrəman
olanın da cavabı deyil asan.

Baxınca tanmırsan, düşür gizli pərdələr Şərəf
nişanəsidir cismindəki yaralar.

Mahn, mülkün - hər şeyin heçə çevrilib gedər
Təkcə iman yolunda aldığı yara qalar.

İşıq sütunlarının üzərində qurulan, Köşklərə,
çardaqlara dəvət edilər qonaq. Önünə şərab gələr,
əsl üzüm suyundan, İçini nurlandırın, buyurub
dadına bax!

Ey cavanlar cavanı, gənc qonaq, xoş gəlmisən.
Şəffafdır, nurdur hər şey, dillə söyləmək çətin.
Sənə yollar açılmış, buraya yüksəlmisən, Onda,
dostum, gördüyüm hər şey sənə qismətin.

Çəkdiyin o əzablar düşürmü yada indi?
Çox da ki bəyənmişdin, indi bəhrin görərsən. Bir
nəşə aləmində, səmimiyyət içində Ağla gəlməz
ləzzətlə durmadan əylənərsən.

Ancaq səni gözləyən başqa ziyafət də var, Əbədi
bir mutluluq duyarsan bu dövətdən. Dincliklə
süslənmiş ev, qulluğunda xanımlar, Kaş belə bir
cənnətə düşəsən axirətdə.

Beləcə, hüsr içində yaşadığıca doymazsan, Nəyə
dəyişmək olar bu zövqü, məhəbbəti. Qızların
ağuşunda nə yorğunluq? Duymazsan Xoş gələr,
sərxoş etməz şərəbləri cənnətin.

Müsəlman olmaqla öyünən kəslər, Duysun xoş
xəbəri, məna dərinidir.
Cənnətdə hər kəsi səadət gözlər, Ən böyük səadət
şəhidlərinidir!

Seçilmiş xanımlar

Ümid itən, şübhə solan, Cənnət
yolu qapanmamış. Orda çoxdan
sakin olan Dörd xanım var bizə
tanış.

İlk sakini Züleyxadır Könlünü
Yusifə verdi, Ordada ucadır adı,
Nur içində ömür sürdü.

Ordadır bakirə Məryəm,
Xilaskar elçi anası.
Gözlərində əbədi qəm, Qəlbində
çarmıx yarası.

Bir də Peyğəmbər zövcəsi-
Onunla bir etdi iman.
Həm sirdaşı, həm sevgisi
Çəkilmədi arxasından.

Dördüncü də Fatimədir, Baxın
Peyğəmbər qızına!
Mələklər də qibtə edir
Doyulmaz bal sarısına.

Axirətin sirri budur, ibrət olsun
qalanlara.

Kim onları əziz tutur,
Gedib qoşular onlaça!

Cənnətə qəbul

Hüri

Növbə çəkirəm bu gün Qapısında
cənnətin. Bura gəldin, nə üçün?
Varmı görüş sənədin?

Bəlkə keçdin cihaddan, Mükafatın
hansı iş?
Yoxsa sənə müsəlman Cənnət
haqqını vermiş.

Qəhrəmansan? Sübutun?
Yaranı göstər barı.
Göstər, taybatay olsun Cənnətin
qapıları.

Şair

Açın, qapını açın, Tərəddüd nəyə
dəyər? Hər insan bir savaşçı Olmalı
deyil, məgər?

Şairi bilmirsənmi
Sözünə axar qanı.
Köksümdə görmürsənmi, Eşqin
yaralarını.

Sözümün canı iman, Haqq
dedim yaza-yaza. Sevgilimlə
hər zaman İnandıq Tanrımıza.

Ömrüm boyu can atdım
Sevməyə, sevilməyə.
Atəşdə yanan adım Yol tapsın o
ürəyə.

Durmusan qabağında Əlini bəri
gətir.
Qoy zərif barmağında Sayım
əbədiyyəti.

Uzlaşma

Huri

Orda, o dış dünyada
Səninlə ilk dəfə danışdığım gün.
İtaət edib əmrə
Növbədə gözləyəndə Bir pıçıltı
duymuşdum, Bir də bir qarışıq səs. İçəri
girmək üçün biri çalışır əbəs. Kim duydu
pıçıltını, o səsi kim eşitdi? O an əriyib
getdi.
İndi xatırlayıram.
Bəlkə də o pıçıltı sənin nəğmələrinmiş.
Bəlkə əriyib gedən yep-yeni əsərinmiş!

Şair

Əbədi sevgilim! Gül kimi incə! Məni yaddaşında qorudun necə? Palçıqlar içində doğulan səslər Hamısı yuxarı yüksəlmək istər. Zəiflər bir yerdə, ayaq altında Qalsa da, ruhlan nur qanadında Eyni Burak kimi uçurlar göyə, Meraca yetişib, üflərlər neyə... Qapıda yenə də belə səs duysa, Ərin də bu səsi aşağı yaysa Onda təsiriylə bu incə səsin Çöhrəsi dəyişər yerdə hər kəsin. Gözlərdə alışır əbədi bir nur Hər iki dünyaya xeyirli olur. Sevgiylə, sayqıyla, mərdi-mərdana Verilən mükafat nuşdur insana. İzin də verirlər, girib içəri Onların yanında oturmasına.

Mənim qismətimə yazılmışan, bil, Əbədi dincliyin pozulan deyil. Ayrıl qapıdakı öz növbətindən Bakirə birini göndər ora sən!

Şair

Eşqin,öpüşlərin aqlımı aldı, Sənə sormadığım bir sorum qaldı. Heç yoxdur marağım özgə sirrinə, Ancaq kimliyini aç, söylə mənə,

Yadında nə qalmış yer həyatından, Sən bizim dünyadan qopdun nə zaman? Mən dəqiq bilirəm kimsən, ey qadın, Züleyxa olubdur Yerdəki adın.

Hüri

Su, od, torpaq və hava...

Doğrudan doğruya, bu dörd ünsürdən Yaransaq da biz

Dünyəvi deyildir ilk cövhərimiz. Biz qohum olmadıq yerdəkilərə, Yəqin buna görə enmədik yerə. Siz dinclik axtarıb gələndə bizə Neçə iş-yüklənər kürəyimizə.

Peyğəmbər əmrilə müjdələnenlər Cənnətdə buldular hər cür muradı. Möminlər əvvəldən almışdı xəbər. Bizə də sevinmək növbəsi çatır. Elə işığılıydı, xoşbəxtti hər kəs Hətta mələklər də tanıya bilməz.

Birinci, ikinci, üçüncünün də Gizli gözləntisi var idi yerdən.

Çirkin görünülər bizə nisbətdə Lakin pay alıblar hər hürriyyətdən Gerini unutduq, verərdik aman Qayıtmaq istəsə yalnız, müsəlman.

Uca yaratmışdır bizi yaradan, Yaraşmaz bu
sayaq tərs davranışlar. Biz öz andımızdan
dönmərik bir an, Bununçün fikrimiz yenilik
xoşlar Elə ki, Meraca girdi Peyğəmbər Onu
təqib etdik axıra qədər. Geriyə dönərkən
peyğəmbərimiz Bir anlıqdayandı, xoşbəxt
idik biz.

Onu aramıza alıb durmuşduq, Nurlu
camalına dalıb durmuşuq. Peyğəmbər
ortada dostca və ciddi, Qısa bir baxışla bizi
seyr etdi. Hamı sehrindədir bu qutsal şəxsin,
Hamı çalır ki, xoşuna gəlsin. Bizlər də
gözəllik əsəri idik Sizi sevənlərin bənzəri
idik.

Özümüzə sayqı yox oldu birdən Qızlar
üzülürdü məhcubiyyətdən. Əbədi həyata
düşürsə varlıq Onun ilk görəvi itaətkarlıq...

Onun gördüyünü seyr edir hər kəs, Başına
gələnlər bizdən yan keçməz. Bizlər
sarışınıq, əsmərik, bəli Həm xoşbəxt, həm
gözəl, həm də nəşəli Naz-qəmzə içində
gəzirik bəzən, Sanki, qopmamışıq öz
evimizdən.

Burnuna evinin havası dəyir, Elə
xoşbəxtlik də buna bənzəyir.

Yüz mənə, yüz hava varsa sözündə, Mən
cənnət əhliyəm sənin gözündə. Baxışım,
öpüşüm könlümü çəkir Züleyxa deyiləm
nə fərqi var ki, Haqqın var bu sözü
deyəsen şəksiz İki damla kimi bənzəyirik
biz.

Şair

Nədən kimlikləri araşdırırsan, Nurunla
gözümü qamaşdırırsan.

Sənə heyranlığım - bilirsən bu gün
Sevdik, nəyə görə salmayaq səsə. Burda
nə günah var, bir Alman üçün Bir hürü
dörd misra söz söyləyirsə.

Huri

Cənnətdə mənimtək düşünür hamı Öz
təmiz əxlasqın güc verdi sənə. Qafiyə
önəmli olmadı əsla Sözün güzgü tutdu
əməllərinə Hətta heyvanlar da anlaya bilir,
Əgər sadıqdırsə sahiblərinə.

Beş-altı kəlmədən üzülməz Huri Çoxdan
alışqanıq hər istəyinə. Bax gör
bulaqlardan nə öyrənirsən, Cənnət nə dad
verir nəğmələrinə.

Huri

Əlimi bərk-bərk sıxıb demək istədiyim nə Özün
bilirsən ki, sonsuza qədər Sadiqəm, bağlıyam,
bağlıyam sənə!

Şair

Bu sözü bir daha söyləmə əsla! Hər gün yepyeni
görüş, Bakirə, zəif öpüş Bədənim ürpəşir bu
gözəllikdən Çoxmu davam edər, soruşum,
nədən?

Hüri

Yox, artıq burdasan, qalmadı dərdin, Sevgin
əbədidir, sözün əbədi. Orda tərək etmədi səni
ümidin Həmişə Tanrıya qovuşuq idin O kiçik
şeirini bitirmədinmi, İndi sevgililə ehtiyatlı
ol. Qapıda, səslənən o mahnı hanı? Ürəyini
sıxmaq niyyətim yoxdur. Bil ki, Züleyxanın
şeyrlərini, Cənnətə gətirmək fürsətin yoxdur!

Qismətli heyvanlar

Müjdə gəldi cənnətdən⁸⁴
Heyvanların dördünə.
Keçib yüz əziyyətdən Yetirlər
xoşbəxt günə.

Eşşək başda gəlirdi Seçilmişlər
içində.
İsanı gətirirdi, Özü qalib biçimdə.

Qurd bükmüşdü boynunu
Məhəmməd demiş, “unut Kasıbın
qoyununu, Zənginin qoyununtut!

Gəlir nəşəylə, keflə, Sahibi cəsur
igid.
Bir vaxt Əshab-i kəfdə Etibarla
yatan it.

Əbu Hureyra hanı, Pişiyi də
yanında.
Çıxarardı ağrını Peyğəmbərin
canından.

Daha yüksək, ən yüksək

Çox şeylər öyrətdin, bir ümidim var
Cəzadan qurtula biləcəyəm mən. Çətinə
salanda sizi sorular Pərdəni qaldırın hər
sirrinizdən.

Kimsə pisliyini gətirməz dilə Öncə özünə
bax, özünü tanı.

Onda görəcəksən sən heyrət ilə Hər kəsin
özündən razılığını.

Yalnız buraxmadın dünyada məni,
Dincəlmək gərəkdir, yorulduq, yetər. Mən
burdan həyatın hər ləzzətini Aparmaq
istərdim əbədiyyətə.

Zövqün zirvəsidir burda bağçalar, Bax,
güllər içində itən uşağa!
Burda bəyəndiyin nə gözəllik var
Gəncləşən ruhların payıdır daha.

Qocah-cavanlı dostlarım gələ, Burda
məclis quraq, dayana zaman. Öz alman
dilimin sərt sözləriylə Danışam cənnətin
kəlamlarından.

Necə anlaşırlar mələklə insan? Gizli
qramerlə söhbətlər şirin. Ölümün, sevginin
ətirlər saçan Afyon güllərini, çiçəklərini

Anlatmaq, deyildir insan gücündə. Sözlər də gizlidir baxışlarında Bu qədər səmavi həzzin içində, Səslər də, sözlər də itir bir anda.

Xoşbəxt bir cəmiyyət - sözsüz anlayan,
Bütün həqiqətlər açılar sənə.
Sözlərdən, səslərdən arınmış insan,
Qayıdar əbədi olan əzminə.

Əbədi bir eşqə qovuşan zaman Hər şey
əriyəcək, itib gedəcək. Cənnət beş
duyğunun içində əsir, Beş duyğu- əvəzi
milyon həvəsin Ürəyim elə bir ucalıq
gəzir Cənnət duyğusuna uyuşa bilsin.

Elə ucalıq ki, elə məna ki Əbədi aləmdə
güvənim ona.
Yəni təmas qurum, yetişə bilim Nur
saçan ilahi kəlamlarına.

Əshab-i Keyf (Yeddi uyuyan)

Altı gözətçisi bir gün sarayın Qaçır
hökmdarın son qərarından. Hökmdar
özünü ilahi sayır.
Bunu isbat etmək gəlmir əlindən. Qalıb
bir milçəyin əlində əsir,

Bir nahar yeməyə sevinə bilmir. Əlində yelpazə neçə xidmətçi Milçəyi qovmağa çalışsalar da O elə ətrafda dolanıb durur Sancır, vızıldayır, hamını yorur. Ziyafət əhlini gətirir cana Məclisə saldırır o təkrar-təkrar. Elə bil əlində iblis əmri var.

Gənclərin dilində sual dolaşır, “Tanrısı, Tannya milçəkmi cumar? Xalqı ələ salır saxta Tanrılar. Tann yeyib-içsin, başqalantək? Buna inanaqımı? Bu necə olur? Əsla! inanılmaz! Bu mümkün deyil. Təkcə bir Tann var öz qüdrətiylə Bütün varlıqlara hərəkət verən, Səmada Günəşi, Ayı yaradan Göyləri bəzəyən ulduzlarıyla Odur Allahımız! Qaçalım burdan!” O zərif, o təmiz yeniyetmələr, Yolda bir çobanla qarşılaşdılar, Onlann fikrini anladı çoban. Gizlədi gəncləri bir mağarada. Di gəl ki, əhvalat bununla bitmir. Çoban da, iti də ayrılıb getmir. Yolda əzilsə də itin ayağı O yenə yüyürür sahibiyə bir. Mağara əhlinə yoldaşlıq edir.

Hökümdar qəzəbdən sığmır ölkəyə, Can atır gəncləri doğrasın deyə.

Ancaq mağaraya girmir qorxudan.
Hördürür ağzını min bir təlaşla, Mağara
qapanır kərpiclə, daşla!

Gənclər yol yorğunu, yuxuya dalmış,
Ümid qoruyucu mələyə qalmış. Özünü
yetirmiş Tanrıya həməən, “Demiş ki, onları
qoruyuram mən. Gah sağa, gah sola
çevirirəm ki, Nəm çəkib zülmətdə
çürüməsinlər. Orda iylənməsin gənc
bədənləri Mağara üstündə dəliklər açdım.
Qoy nəmli kahada hava dolaşsın Hər
səhər, hər axşam gün düşsün ora Dərisi
solmasın gənc üzlərinin...” Xoşbəxt bir
yuxuya getmişdi onlar İt də çöməlmişdi
bir yanlarında Yuxuda yenə də keşikçi idi.

Ay ötdü, il keçdi Dolandı zaman. Nişan
da qalmadı O divarlardan.

O uzun yuxudan oyandı gənclər. Yemliha
- hamıdan ağıllı idi.

Çoban tərəddüdlə ona söylədi: “Mən
qaçım sizlərə yemək gətirim Altınım,
həyatım fədadır sizə!” İllərdən bəridir
Efes dirçəlmiş, Səfeh hökmdardan
qurtarmış canı. Sonsuz əzabları
unutdurmağa

Tanrı göndərmişdi böyük İsanı. Şəhər
peyğəmbərin hökmü altında Dəyişmiş!
Heyrətə sahr çobanı. Gördüyü o qala hasarı
hanı? Qapılar, qüllələr, bəkçilər yeni,
Tanımır şəhərin küçələrini. Yanaşdı
dükanın satıcısına. Bir qızıl uzatdı çörəkçün
ona Çörəkçi bağırdı “dolama məni! De
hardan tapmısan bu xəzinəni? Səni ələ
verər, göstərmə onu. Əlindəki pulun yarısını
versən Mənim dükanımı ala bilərsən!”
Beləcə qızıxdı mübahisələr Xəbər hökmdara
yetənə qədər... Onun fərqi yoxmuş çörək
satandan Dəfinə eşqinə düşdü həmə an!

Neçə xatırlatma, neçə həqiqət, MÖCÜZƏ
onlara çatdı nəhayət. Bütün əlamətlər,
dəlillər bəlli, Onlar qohumdular, bilir
hökmdar. Yeni xəzinəyə əl qoymaq çətin.
Birdən iddəalı varislər çıxar. Elə ki,
gənclərin yeri soruldu Hökmdar taxtı da
orda quruldu. Bütün şübhəlilər bu sirri bildi.
Nə qədər soy-sop var o yerə gəldi. Yemliha
hamıdan soruşdu bir-bir. Görsün
gəncliyindən neçə il keçir Gördü hökmdarın
babasından yox,

Ulu babasından qaçıbmış onlar. Ancaq bu cəzanı hökmdar bilmir, Nə də bu ətrafda xatırlayan var. Ölkənin nə qədər həqiqətsevər, İgid xalqı varsa durmuş müntəzir. Atadan babaya, ondan nəvəyə, Nə çatmış hamısı dillərdə gəzir. Dəlillər, sübutlar... Bildiyini de, Qalmamış zərrəcə şübhələrə yer Artıq sona kimi açıldı bu iş Hər kəsin kimliyi təsdiq edilmiş.

Yemi iha bu yerdə vidalaşaraq Təkrar dönəcəkdir mağarasına. Hökmdar xalq ilə canbir qəlb olub Yaxşı yol deyirlər birlikdə ona. Səhərə dönməyə yollar açıqkən Yeddi gənc geriyə qayıtmır nədən? Bir də köpəkləri, üç yüz il boyu Onlar təcrid olmuş bu cəmiyyətdən. Cəbrayıl çatdırdı Allah əmrini Onlara cənnətin yolu görüldü.

Yenə ağışunu açdı mağara, Divarlar ucaldı, qapı hörüldü...

Xeyirli gecələr

Ey şerim, ayrılıq, daha mən yadam, Xalqın yaddaşına tapşırıdım sizi. Orda yer bulmayan zəifinizi Cəbrayıl qoruyar buludlarında... Şairin ruhu da dincələr onda... Bələr sevincini Bermutatla tən. Yol açar qayada cənnətə gedən, Bütün zamanların qəhrəmanları. Yanaşı dayanıb onlarla hər an Yürüsün cənnətin dərinliyində. Duyub gözəlliyi dörd tərəfində, Şirin bir ləzzətlə yaşasın yenə. İnsan topluluğu onu görünəcə, Sevinsin cənnətə verilən iznə. Qoy bu sədaqətli köpək də orda, Yoldaşlıq eləsin əfəndisinə.

ŞƏRQ VƏ QƏRB DİVANINA AÇIQLAMALAR

1. Bermekilər, Abbasilər dövründə, hicri 97-ci ildən 187-ci ilədək vəzirlik məqamına kimi yüksəlmiş türk əsilli bir sülalədir. Yüz il ərzində İslam aləminə son dərəcə dəyərli mədəni abidələr bəxş etmişlər və “Bərməkilər çağı qədər gözəl” ifadəsi dillərə düşmüşdür. Şöhrətlərinin zirvəsindəyənkən Harun-ür Rəşidin zülmünə uğramışlar.

2. Biri birini əvəz edən hakimiyyətlər arasındakı qanlı savaşların, Şərqi bürüyən fəlakətlərin ortasında, Şirazda Hafiz nəşəli və güvənli bir həyat sürür, Şirazinin gül bağçalarını tərənnüm edirdi.

3. Qədim zamanlarda Peyğəmbərlərin, doğrudan- doğruya, Allahdan dinlədikləri sözlərlə danışıqlarına inanırdılar. Şairin fikrincə Allahdan gələn söz öz saf halında yalnız Şərq xalqarı, o cümlədən ərəblər arasında mühafizə edilməkdədir.

4. Höte Şərqin zəngin folklorundan xəbərdar idi. Buna görə də aforizmlər və hikmətli sözlərlə danışmağa çalışırdı. “Şərq-Qərb divanı” buna bir misaldır.

5. Şair Şərqi ideallaşdırır, ömrü boyu dənizlərlə əhatə olunmuş, hər cür toqquşmalardan uzaq, təbiətinin bakirəliyi qorunan, azad bir ölkəyə can atmışdır. Yaşadığı dövrün insanlığı təhdid edən savaşları içindən o, üzünü Şərqə çevirmiş və hicrətə qaçıb Şərqə sığınmağa bir ümid yeri kimi baxmışdır, öz mühitindən qaçmaq, özgürlük axtarışı onun əsərlərinin ruhuna hopmuşdur. “Hicrət” söylərkən o, eyni zamanda. Həzrəti Məhəmmədin Mədinəyə köçünü də nəzərdə tuturdu.

6. Əqid daşı qədim zamanlarda şəhirlə və qeyri-adi gücü olan bir zinət əşyası sayılırdı. Özəlliklə əgər onun üzərinə Allahın adı və ya bir dini ayə yazılırsa onda ona tilisman kimi baxılır və medalyonlarda, həmaillərdə boğazdan asılır.

7. Cadu sözü.

8. Höte bu misraları yazarkən Qafqaz xalqlarının hürriyyət istəyini ifadə edən bir cümlədən təsirlənmişdir:” Papağımın üzərində yalnız ulduzları görmək istəyirəm”.

9. Bu misralar Quranın Əl-Bakara surəsindən “Şərq də, Qərb də Allahındır hansı yönə dönərsən dön, Allahın üzü ilə qarşılaşsən” ayətinin təkrarıdır.

10. Bu misralarda Sədinin “Gülüstən” əsərinin təsiri var: alınan hər nəfəs ömrün uzanmasına, verilən hər nəfəs vücudun rahatlamasına səbəbdir. Demək ki, hər nəfəsdə iki nemət vardır. Hər nemət üçün də şükr etmək gərəkdir.

11. Şair Asiya şeirini qidalandıran üç ünsür, yəni savaşa gücü, eşq və nifrətə dördüncü bir ünsür olaraq “şərab”ı əlavə etmişdir.

12. Elohim İbranicə Allah demək olan “Eloha”nm cəm şəklidir.

13. Şair palçıqdan yaradılan anda insanın soyuqdan asqırdığı haqqında bilgini Hammerin Ərəbcə, Farsca, Türkcə qaynaqlardan istifadə edərək tərtib etdiyi kitabdan oxumuşdur.

14. Şairə görə içmək Adəmin yoğrulduğu xamurun mayalanmasına kömək edən bir işdir. Bu iş görülməsə insan dadsız, bərk bir kütlə olub qalacaqdır.

15. Burda söhbət işıq Tannısı Apolondan gedir və saflıq anlamına gəlir.

16. Meri savaş Tannısı, Cupido isə eşq tannısı Zöhrənin oğludur. Cupido ilə Meri arasındakı anlaşılmazlığı Şərq şairləri, o cümlədən Hafiz dəfələrlə dilə gətirmişlər.

17. Hafiz bir qəzəlinde yazır: “ Şərab ver... silaha güvənib fələyin hiyləsindən əmin olmağa dəyməz. Kimsə qədərdən qurtula bilməz.”

18. Gül və zanbaq qədimdən dünyəvi və ilahi sevginin rəmzi sayılmışdır.

19. Burda şair Piqmalyon mifinə işarə edir. Heykəltarəş olan Piqmalyon fil dişindən öz əlləri ilə yaratdığı qıza aşiq olmuşdur.

20. Bu şeirdə Məhəmməd Peyğəmbərin yaşlı adamlara verdiyi dəyər örnək alınmışdır. Şeirdə eyni zamanda Hafizin də təsiri duyulur.

21. Toz-torpaq Hafizin şeirlərində çox fərqli mənələrdə işlədilir. Bu yerdə də Höte Hafizdən təsirlənmişdir. “Ey səhər rüzgarı,sevgilimin qapısından toz getir ki. Hafizin də qəlb qapısı açılınsın” mətni ilə Hötenin bu şeiri arasında yaxınlıq göz önündədir.

22. ömər Xəyyamdan tutmuş Yunis Əmrəyə kimi Şərq müdrikləri sirri ancaq anlayan və yetkin insanlara açmağı tövsiyyə etmişlər.

23. Şərqdə çox məşhur olan “Şam və Pervanə” məcazi əsasında yazılmış bu şeir “Divan”ın ən gözəl şeirlərindən ysayıtr.

24. Qərbi ölkələrində yazarlar qaz lələyini qələm olaraq işlədirdilər. Şərqdə isə qələm üçün şəkər qamışı seçilmişdir. Buna görə də Şərq poeziyasında qələmdən süzülən sözlərin şirinliyi tez-tez məcaz olaraq işlədilir.

25. Hafizin əsl adı Məhəmməd Şəmsəddindir. Hafiz adını ona Quram əzbər bildiyi üçün vermişdilər.

26. Şair qutsal simgə deyəndə Xristian dinindən bəlli olan bir olaya işarə edir. Əfsanəyə görə Həzrəti İsa çarxıya aparılarkən Əzizə Veronika onu pəncərədən görmüş, tanımış və yanına gələrək örtüyünü ona vermişdir. Həzrəti İsa çarxıya çəkilərkən çəkdiyi əzablar görünməsin deyərək üzünü bu yayıqla sarmışdır. Sonra bu yayıqla açılarkən onun hər qatında İsanın rəsmi qalıbmış.

27. Romalı şairlər inzivaya çəkilmək və toplumdan uzaqlaşmaq istəyəndə yansı keçdi, yarısı insan olduğuna inanılan ilahilər və Demona bənzər varlıqlarla üzləşmişlər. Şərqdə də dağlarda, dərələrdə, qaranlıq yerlərdə cinlərin, pərilərin yaşadığına inanırdılar.

28. Qədim Şərqdə tiryəkdən ilan zəhərinə qarşı dərman kimi istifadə edərildilər.

29. Fridrix Ditsin İstanbuldan Almaniyaya apardığı əlyazmaları ilə tanış olan Höte bir çox Şərq mütəfəkkirləri və şairləri haqqında məlumatlı idi. Fitvaları ilə məşhur olan Osmanlı Şeyxülislam Əbüsuüt haqqında da həmin dövrdə məlumatlanmışdı. Əbüsuüt İstanbul ətrafında bir köydə dünyaya gəlmiş 1545-ci ildən başlayaraq tam 30 il Şeyxülislam olmuş və Kipns şəfərinə xeyir-dua vermişdir.

30. Deyilənə görə Niyazi Mısnın şeirlərinin Qurana qarşı olduğu haqqında şairlər yayılarda Şeyxülislamı fitva verərək bu şeirlərin mənasını şairin özündən və Allahdan başqa kimsə bilməz demişdir.

31. Bu misralar Hafizin öz şeir dəyirmanlarının abu-həyat suyuyla işlədiyi haqqında fikrindən qaynaqlanmışdır.

32. Hafiz qəzəllərinin formasını bəyəndiyini deyən Alman şairi əslində şeirlərində qəzəllərin qafiyə sistemini qorumamışdır. Hafiz Divanını tərcümə edən Hammer də qəzəl forması və qafiyə tərzindən imtina etmişdir. Höte bir neçə qəzəl yazdıqdan sonra bu formanı cansız adlandıraraq, kənara qoymuşdur.

33. Höte bildirdi ki, Hafiz təkcə Şiraz iqtidarında olan ailə deyil, bu ailənin yaxınlarına, vəzir-vəkilə də mədiyyələr yazmışdır.

34. Bu sevgi cütlüklərini sadalayarkən Alman şairi bəzi yalnishqlara yol vermişdir.

35. Deyilənə görə, Cəmillə Boteynanın dillərə düşmüş eşqindən xəbər tutan xəlifə Boteynanı hüzuruna çağırır və bu yaşlı və sısqı qadında nə tapdığım soruşur. Botayna deyir: bu xalq niyə səni xəlifə seçir, səndən yaxşısını tapa bilməzlər? Eşq ruh işidir. Almaz kimi parıldar və heç bir ləkə onun parıltısını azalda bilməz.

36. Davud Peyğəmbərin oğlu olan Süleyman peyğəmbər haqqında bu əfsanə geniş yayılmışdır. Süleyman peyğəmbərin sabah məleykəsi Belkisə tanışlığı Şanapipik quşu vasitəsilə olmuşdur. Bir dəfə Süleyman peyğəmbərin çox sevdiyi quş uzaqlara Sabah ölkəsinə uçmuş və həmin ölkənin məleykəsi Belkisdən ona xəbər gətirmişdir. Süleyman günəşə tapınan Belkisi öz dininə gətirmiş və onunla evlənmişdir.

37. Vamiq və Əzra Sasanilər dövrünə aid məşhur bir eşq hekayəsidir və dəfələrlə müxtəlif şairlər tərəfindən qələmə alınmışdır.

38. Süleyman peyğəmbərin məktubunu Belkisə aparən quşun bir adı da Çalı quşudur.

39. Şair burada Dük Karl Auqus və onun həyat yoldaşı Lüsini nəzərdə tutmuşdur.

40. Müəllif bu şeirdə qəzəl vəznindən istifadə edir.

41. Şeir in ilk iki misrası Firdovsinin “Şahnamə”sindən tərcümədir.

42. Bu dördlük Mövlanənin “Məsnəvi”sindən Alman dilinə çevrilmiş bir parçanın sərbəst şəkildə yenidən işinmiş variantıdır.

43. Burada müəllif “Şərq-Qərb divanı”nı yazarkən hansı mənbələrə söykəndiyinə işarə edir.

44. Fars krallarının musiqiçiləri məclislərdə həm də şeir söylədilər və özlərini həm də böyük şair hesab edirdilər. Höte buna işarə etmişdir.

45. Bu misralarda Xristian keşişləri və müsəlman xocalarının cübbələrinə işarə edilir.

46. Bu şeir pis işlərə etirazdır. Almanları münaqişələrdən və fitnə- fəsaddan uzaqlaşdırmağa çağırır. Şair panteist inancına uyğun hər şeyin tanrıya bağlı olduğuna inanır.

47. Bu şeirdə də Hafiz divanının və türk Oğuznaməsinin açıq təsiri duyulur.

48. “Şərq-Qərb divanı”nı incəliyənlər bu şeirin “Qabusnamə”nin aşağıdakı sətirlərinin təsiri ilə yazıldığını söyləyirlər: “Fələk bir qasırğa kimi döndüyündə, təklük aradım. Bəxtin çör-çöpü dünyanın toz-dumanından daha pisdirdir”

49. Müəllif burada Allah haqqında bilgilərə yetişmək üçün rəvayətlərə uymamağı məsləhət görür.

50. Hötenin bu şeiri Ölsenerin “Məhəmməd” adlı kitabından qaynaqlanmışdır. Həmin kitabda yazılır: “Allahın Həzrəti Məhəmmədi qoruyub, ona yardım edəcəyinə kim şübhə ilə yanaşırsa o, özünü bir iplə bağlasın, onda hirs yatacaq.”

51. Avropa tədqiqatçıları Quranda taleyəbaxma, taleyioxuma və ya fala- baxma işinə heyrətlə yanaşırdılar. Sonra Şərqdə bu bir vərdiş çevrilmişdi və hətta Hafizin divanına da bir fal kimi yanaşırdılar.

52. Bu misralar Şərqdə bir karvansara divarına yazılıbmış.

53. Höte burada Ditsin kitabından oxuduğu bir türk atalar sözündən qidalanır: “Xoş gün görməyənlər pis günləri də yaxşı zənn edərlər.”

54. Bu beytin kökündə Oğuznamənin bir deyimi dayanır: “Dəniz olub daşma, əlindən gəlməyən işə bulaşma”

55. Bu misralar "Şahnamə"nin təsiri altında yazılmışdır.

56. Burda xəşbəxtlik ilahəsi Fonuna nəzərdə tutulmuşdur.

57. Bu misraları yazarkən müəllif Hammerin Şərq poeziyası haqqında araşdırmalarına əsaslanmışdır. Hammer bu əsərində atəşli ilhamı və böyük xitabət gücü olan Xaqani Şirvanidən danışarkən onun başqa bir Şərq şairinə müraciətlə dediyi misraları xatırladır.

İçində yaşadığımız il və zaman

Mənim ilim və mənim zamanımdır.

Zaman və məkana zəka öyrədirəm

Başqa cür bacarmaram, zaman mənim zamanımdır.

58. Dits Xəzər dənizi ətrafındakı quşlardan bəhs edərkən ov şahinlərinin hətta vəhşi atları belə qanadlan ilə vuraraq dayandırdıqlarından və ovçuların onları ələ keçirməsindən bəhs edir.

59. Bu misralar da bir türk atalar sözüünə əsaslanır.

60. Bu misralarda şair Qurandan ilhamlanmışdır.

61. Bu kimi hikmətlərini müəllif Şərq xalqlarının atalar sözlərinin təsiri altında yazmışdır.

62. Pifaqor tənliyinin cavabını tapa bilməyəndə şagirdlərin həmişə müəllimlərinə müraciət etdikləri nəzərdə tutulur.

63. Burda bir kəlmə oyunu vardır. Müəllif Türk, Ərəb, Fars, Tatar və Monqol dillərində Adəm sözünün həm də insan anlamını daşdığıni bilirdi.

64. Burda Şərq və Qərbin birliyinin zərurəti və İspaniyanın fəthindən sonra Şərq ədəbiyyatının Qərbdə oyatdığı çox böyük maraq nəzərdə tutulur.

65. Bu hikmətin kökü Ditsin topladığı türk-tatar ata sözlərinə dayanır.

66. Hötenin dostlarından biri “Qış və Timur” şeirini Napalyonun Moskva şəhərinə hücumu ilə bağlayır. 11-13 Dekabr 1814-cü il tarixində yazılmışdır. Şair Divana yazdığı “Qeydlər və araşdırmalarında göstərir ki. əslində “Timur kitabının yazılması üçün bir neçə ilin keçməsi lazım idi”. Hötenin qeydlərindən görünür ki, o, “Teymumamə” bölümünü genişləndirmək istəyirmiş. Dünyanı lərzəyə salan bu sərkərdənin acı faciəsini yazmaq istəyirdi. Teymurun qarşısına böyük zəka və ağıl sahibi Nəsrəddi Xocanı çıxarmaq istəyirdi. Onların qarşılaşmasına nümunə olaraq Teymurun aynada çirkin üzünü görəndə ağlaması haqqında lətifəni xatırladır. Nəsrəddin Xoca ona deyir: Sən üzünü bir kəs görüb ağladın. Bəs səni hər gün görən bizlər nə edək? Bundan sonra Teymurun gülməkdən başqa yolu qalmır.

67. Bu epigraf Türk sultanı Yavuz Sultan Səlimə aiddir.

68. Tay - Hatəmin qəbiləsinin adıdır. Əsil adı İbn Abdulla Bin Saddır. Peyğəmbərimizin zamanında yaşasa da ancaq Həzrəti Məhəmmədin

peyğəmbərliyi qəbul etməmişdir, müsəlman deyildir, lakin zənginliyi və şairliyi ilə şöhrət qazanmışdır.

69. Hatəm Zoğrai də zəngin bir şair olmuşdur, ehtimala görə bu Zoğrai deyil Toğrai adında isfahanlı bir şairdir, Qəznəli Mahmudun xəttatı olmuşdur.

70. Burada Venedik Dukasının dəniz səfəri zamanı barmağından üzüyünün sürüşüb suya düşməsinə işarə edilir, güya bu yolla Venedik dövləti dənizlə nişanlanıb birləşir.

71. Hindistan deyiləndə böyük Moğol imperatorluğu nəzərdə tutulur.

72. Bu ağac Çində yetişir və yarpaqları ürək şəklindədir.

73. Şərqdə kitablara çox gözəl cildlərlə süsləndiyinə işarədir.

74. Türk dənizi deyəndə müəllif Xəzər dənizini nəzərdə tutur.

75. Hammer "Osmanlı ədəbiyyatı tarixi" adlı çoxcildlik əsərində Mütənnəbbi Ərəb ədəbiyyatının zirvəsi sayır. Mütənnəbbi şeir sənətiylə peyğəmbər mərtəbəsinə yüksəldiyini iddia edirdi.

76. Araşdırmaçılara görə bu şeir Mirzə Kazım adlı bir türk şairinin Hammerin Almançaya çevirdiyi şeirindəndir.

77. Bu şeir Ditsin Alman oxucularına təqdim etdiyi Katib-i Ruminin təsiri ilə yazılmışdır.

78. Əfsanəyə görə qafiyə ənənəsi Fars ədəbiyyatının ilk şairi olaraq tanınan, Sasani hökmdarı Bəhrəm Gurdan başlanmışdır.

79. "Şərq-Qərb divanı"nın bir çox şeiri dini motivlər əsasında yazılmışdır.

80. Bu şeirdə söhbət Ay-üldüz və səkkiz guşəli Osmanlı medalından gedir. Bunu şairə Türk tüccarı vermişdir.

81. Şərab və eşq haqqında yazılmış Saqi kitabı. Hafizin bu mövzulu lirik şeirlərinə nəzərdir.

82. Burada Şərq poeziyasında geniş yayılmış Sədəfdən çıxarılan incilər nəzərdə tutulur. Şərq poeziyasında misraya düzülən sözlər ipə düzülən incilərlə müqayisə edilir.

83. Bu şeir Hötenin Atəşpərəstlik və Zərdüşt haqqında dərin bilgiyə sahib olduğunu təsdiq edir.

84. Şair hələ gənc yaşlarından müsəlman inancına görə bəzi heyvanların cənnətə gedəcəyi haqqında məlumatlarla tanış idi.

JOHANN WOLFGANG

WEST-ÖSTLICHER DIVAN

Güvən və təslimiyyət hər möhtəbər dinin əsaslı təməlidir. Ağıl və hövsələmizin üstündə olduğundan qavraya bilmədiyimiz olayları düzənləyən yüksək bir iradəyə təslimiyyət; bəli İslamiyyət və islahatçı din (Protestanlıq) ən çox bu nöqtədə bənzəməkdədir.

Məhəmmədin dini, mifologiya və əxlaq şeir üçün bir dəryadır. Bu şeir illərcə məni məşğul etdi. Allahın bütünlüklə dərk etməsən də, onun iradəsinə mütləq surətdə təslimiyyət, dairəvi və spiralvari təkrarlanan dünyəvi fəaliyyətlərin açıq panoramı, eşq, iki dünya arasında qalmaq, real olan hər şeydən arınmaq, özünü rəmzi olaraq əritmək... Hər şey buradadır.

İnsan özünə qapanıb qaldığı bir müddətə hər durum üçün yardımçı bir düstur aramaqdadır. Məhəmmədin dini onun üçün ən gözəl dəlilləri verir.

Höte

